

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMĂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul III
N-rele
51 și 52

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Număr
dublu
Lei 30

CLUJ, DUMINECĂ 19 și 26 DECEMBRIE 1926

CUPRINSUL:

ACTUALITĂȚI: Uniunea personală — — — — —	Ep. Roman Ciorogariu
Problemele actuale ale presei române — — — — —	Ion Băilă
Sufletul ardelenesc — — — — —	George Șerban
Mai multe ocaziunile? — — — — —	Horia Trandafir
POLITICA EXTERNĂ: Pactul româno-italian, siguranța europeană și manevrele politicii rusești — — — — —	N. Dașcovici
PROBLEME SOCIALE: Diviziunea muncii sociale și grupările profesionale în concepția lui Durkheim — — — — —	C. Sudețeanu
PROBLEME ECONOMICE: Incurajarea industriei naționale	N. Ghiulea
ARDEALUL VECHIU: Activitatea lui Ioan Slavici la „Tribuna” din Sibiu — — — — —	Olimpiu Boitoș
Bibliografia Ardealului (urmare) — — — — —	Petru Suciu
EUROPA CONTIMPORANĂ: Din vremea vechiului Montmartre — — — — —	Adrien Le Corbeau
SUPLIMENTUL LITERAR: Moara. — Luna — Cântare pământului — — — — —	Teodor Murășanu
N'am fost ca orișicare altul. — Pe pisc. — Tinta-mi. — Tu — — — — —	A. Cotruș
Șesuri blestemate — — — — —	Valeriu Bora
Resemnare — — — — —	Irène Fleury
Resemnare — — — — —	Ion Băilă
Radio — — — — —	Radu D. Rosetti
Rătăcirile lui Ion Vancea. — Bucuria vieții. — Pirandello povestitorul — — — — —	Emanoil Bucuța
Vieți irosite — — — — —	C. Cehan-Racoviță
Lacrimi pentru femeia moartă — — — — —	I. Mehedințeanu
CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Operă („Balul mascat” de Verdi). — Expoziții (Elena Popea). — Conferințe (E. Panaitescu: Factorii politici ai romanizării Daciei; I. Iacobovici: Transplantările libere). — Cărți, reviste, ziare (T. Florian: Lucru manual) — — — — —	B. & D.
CRONICA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ: America și împrumuturile streine. — Sistarea monopolului grâului în Elveția. — — — — —	Sabin Cicranu
FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE: Redacționale. — Activitate pozitivă. — „Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România”. — N'avem deputați socialiști? — Furtul Grigoreștilor. — Nicolas Pașici. — Comemorarea unui martir. — Cronică mărunta. — Bibliografie.	

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI No. 8
CALEA VICTORIEI No. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înain'te, pe cel puțin o jumătate de an.

Cereți pretutindeni

Creioanele EVERSHPARP

de Fabricațiune Americană
cari sunt cele mai fine și
durabile, originale americane

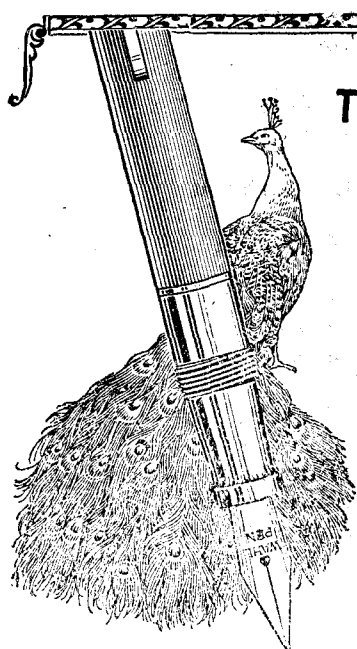
Se găsesc în continuu în depozit

Mare sortiment din aceste creioane
în imitațiuni Alpaca, argint și aur
cu prețurile de reclamă ale fabricii

Reprezentanți generali
pentru România Mare

SOCEC & Co., S. A., București

The NEW PERFECTED
WAHL EVERSHPARP

TOCURI REZERVOARE

cu penița de Aur
din renumitele așbricații

WAHL PEN EVERSHARP

(Americane)

Reprezentantă pentru România
SOCEC & Co., S. A., București

WAHL PEN

Cel mai frumos dar de Crăciun se poate procura la

Magazinul Mărfurilor de piele Propr., Poszler

CLUJ

Calea Regele Ferdinand No. 2

Poșete moderne pentru femei, serviete pentru bărbați, geți pentru acte, necesairuri pentru toaletă și manichiuri, și geamantane de călătorie, se capătă la alegere, **cu prețurile cele mai ieftine.** La comandă se confecționează orice obiect de piele de lux, după orice plan. **La cereri expediază prompt și repede**

În toate librăriile cereți cartea cea mai actuală și cea mai citită:

„Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România“

de: ION CLOPOTEL

Ea cuprinde documentele cele mai de seamă ale unirii și se face expresia simțămintelor populare cari au rodit independența de Stat. Să nu lipsească din nici o casă românească

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef: ION CLOPOTEL	REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CALEA VICTORIEI 51, PIAȚA UNIREI No. 8, CLUJ, DUMINECĂ 19 ȘI 26 DEC. 1926	TELEFON: 308	ANUL III NUMĂRUL: LEI 30	N-rele 51...52
---	---	--------------	-----------------------------	----------------

Problemele actuale ale presei române

Se spune, că un popor are presa pe care o merită. Dacă această afirmațiune ar corespunde unui adevăr absolut atunci ar cădea dela sine cealaltă afirmațiune că presa formează opinia publică.

Pornind dela prima înfățișare a problemei ne putem întreba cu drept cuvânt dacă poporul nostru n'ar merita altă presă decât aceea ce-o avem de fapt? Oare masele electorale n'ar putea fi câștigate pentru unul sau altul din partidele noastre politice și prin mijloace mai loiale, căutând a le convinge de superioritatea lor față de adversarii politici prin dezvoltarea unor programe de concepție politică superioară și de scopuri practice mai apropiate de necesitățile vieții cetățenilor de toate categoriile? Oare pentru ce trebuie presa de partid să-și ia refugiul numai la mijloacele cele mai josnice de-a pune negri și discreditat pe adversarii politici în fața masselor electorale?

Cine ar putea răspunde la aceste întrebări afirmând, că alegătorii români n'ar merita mai multă considerație pentru educarea lor politică? Cine nu vede, că presa noastră politică a distrus toată încrederea poporului în conducătorii săi politici, în toți, fără excepție?

În fața acestei triste și dureroase constatări se mai poate oare afirma, că poporul are presa pe care o merită? Cetitorii influențează oare asupra felului cum să se scrie un ziar, sau procesul psihic dintre ziar și cetitor se face invers, ziarul influențând asupra cetitorilor săi?

Iată câteva întrebări din marele complex al chestiunii, cari chiar și prin simpla lor formulare răstoarnă afirmațiunea că „poporul are presa pe care o merită” schimbându-o în formula mai justificată că poporul trebuie să i-se dea presa de care are nevoie pentru a fi îndrumat bine și cinstit pe multiplele cărări ale necesităților vieții publice.

Răsfoind azi colecțiile ziarelor noastre politice, atât din vechiul Regat cât și din Ardeal, dela începutul epocii de emancipare națională, constatăm că presa din acele vremuri n'a fost așa cum ar fi meritat-o generațiile acelea aproape analfabete și inconștiente, ci dimpotrivă ea era făcută altfel ca masele populației să fie pregătite sufletește pentru timpurile mari

cari se anunțau pe orizontul neamului românesc. Din articolele inspirate de o înaltă concepție politică și națională ale lui I. C. Brătianu, C. A. Rosetti, C. Boliac, M. Cogălniceanu ș. a. în Principatele Unite, sau din acelea ale lui Gheorghe Barițiu, Mureșianu, I. Slavici, Rusu-Șirianu sau E. Brode cetitorii din acele vremuri nu înțelegeau poate decât în parte slovele tipărite, dar fiindcă din ele transpira suflul sfânt al unei cauze drepte efectul scrisului era adânc și statornic. Presa din acele vremuri nu se scobora la instințele masselor, ci căuta să înobileze aceste instințe în vederea unui anumit scop de-a pregăti poporul român pentru misiunea istorică, pentru care era menit.

Misiunea aceasta s'a împlinit, cel mai mare act al neamului românesc s'a împlinit. Factorul cel mai important în desăvârșirea acestor lucruri a fost, fără îndoială, presa. Fără „Convorbiri Literare” dela Iași, „Sămănătorul” dela București și „Tribuna” dela Sibiu unitatea culturală între provinciile românești nu s'ar fi putut face. Marele merit, de o deosebită importanță, al publiciștilor și ziarșiștilor cari au scris la cele trei și la alte organe de publicitate constă în faptul că au știut să pună sub formă culturală problema cea mare politică a neamului.

Făcând aceste constatări istorice nu putem să nu acuzăm generația publiciștilor de după războiul de neglijență culpabilă. Afară de o licărire de scurtă durată încercată de Al. Vlahuță și I. A. Brătescu-Voinești cu ziarul „Dacia” publicistica politică românească de după război a lipsit dela datoria sfântă ce i-se impunea prin nouă formațiune politică a întregului neam românesc. Presa politică, care ar fi trebuit să aibă și acum rolul covârșitor în formarea și consolidarea noului stat român, a cedat prea ușor ambițiilor și intereselor unor politicieni incapabili și lipsiți cu totul de însușiri personale pentru a se putea afirma numai prin aceasta, iar nu prin ieffinul și degradatorul mijloc de-a înlătura din calea lor pe adversari prin defaimări și însinuări.

În vechiul Regat efectul acestei prese

nu e atât de dezastruos că în nouele teritorii alipite. Presa din România veche s'a bucurat în ultimele decenii de o foarte largă libertate, de care s'a făcut însă abuz, prin faptul că în rândul ziarșiștilor profesioniști au pătruns și indivizi fără nici o pregătire culturală sau morală. Băieți neisprăviți, care nu cunoșteau nici cel puțin gramatica limbii române, deveneau ziarșiști fără nici o greutate și fără nici un control. Evident că astfel de elemente erau simple instrumente în serviciul și în interesul patronilor de ziare. Publicul din vechiul Regat era deci deprins cu presa ușoară, care nu se dădea înapoi dela nimic, nici dela șantaj, nici dela calomnii. Cu timpul atacurile deveniseră atât de obișnuite și neîntemeiate încât publicul nu le mai lua în seamă.

Altfel era însă situația presei în Ardeal. Aci cariera de ziarist era spinoasă, nesigură și rău retribuită. A fi ziarist nu însemna o carieră. Din pricina aceasta în Ardeal numai firi idealiste se dedeau acestei profesii. Dar afară de situația precară materială presa din Ardeal mai era încătușată și de lanțurile politice, care nu-i lăsau libertate scrisului. Imprejurările acestea au făcut, ca presa din Ardeal să devină sobră, cumpătată, cântărindu-și scrisul înainte de-a-l publica. Lupta era unitară, întreaga presă română având un singur obiectiv de atacat sau de apărat: raporturile dintre românism și maghiarism. Cu puține excepțiuni atacurile și chestiunile personale erau evitate în presa din Ardeal. Se poate deci ușor închipui ce impresie neplăcută a trebuit să facă asupra publicului ardelenesc tonul în care se scria după războiul presa politică de partid din București. Lucrul acesta e cu atât mai dureros, cu cât acest ton s'a transpus și în presa din Ardeal, care s'a depărtat cu totul dela tradiția dinaintea de război.

Nemulțumirea față de presa politică de azi e generală la publicul ardelenesc și ea a și fost manifestată chiar în coloanele acestei reviste, când se cerea, în anul trecut, înființarea unui mare ziar, cu caracter politic independent și redactat la nivelul ziarelor occidentale, care

tratează politica ca o chestiune importantă de stat, iar nu din punct de vedere îngust al partidelor și intereselor personale. Ardelenii cer și acum un ziar politic-cultural și numai lipsa de mijloace materiale împiedică înființarea unui astfel de ziar, care ar găsi cu siguranță mulți cititori și printre intelectualii din vechiul Regat.

Răul presei politice de azi ar fi poate de mai puțină importanță dacă el s'ar mărgini numai la interiorul țării. Dar ziarele acestea sunt trimise și în străinătate unde ele sunt apoi exploatare de dușmanii românismului, cari exagerează în mod tendențios toate știrile găsite în aceste ziare.

Cu constatarea aceasta am ajuns la o altă lacună, care se simte în presa noastră.

Afară de partea politică presa noastră mai suferă și de lipsa unui serviciu informativ precis și prompt. Ministerele și autoritățile publice nu dau atențiunea cuvenită acestei lature a îndatoririlor lor ce le au față de public, pe care ar trebui să-l informeze prin presă repede și exact. Reporterii ziarelor nu sunt serviți cu destulă promptitudine și când se publică informațiuni greșite acestea nu sunt totdeauna rectificate, astfel că publicul este lăsat în rătăcire. Ministerele au birouri de presă, în care ziaristiții profesioniști și cu experiență sunt slab reprezentați, ceea ce are ca urmare o funcționare defectuoasă a acestor birouri.

Și mai rău stăm însă în privința aceasta cu chestia atașajilor de presă de pe lângă legațiunile noastre din străinătate.

În timpul din urmă s'au semnalat foarte adeseori cazuri din presa străină în care apăreau informațiuni și chiar articole tendențioase și răuvoitoare despre România. Sorgința acestora era de obicei la Budapesta, Viena și Berlin unde se fabrică astfel de știri, fie prin exploatarea exagerată a materialului furnizat de oparte din ziarele noastre, fie prin informațiuni directe dela București date de corespondenții ziarelor străine. Și pe cât de dese sunt aceste defaimări ale țării românești în străinătate pe atât de rare sunt rectificările date din partea noastră.

Legatiunile noastre din străinătate nu au un serviciu de presă bine organizat, cum vedem că-l au legațiunile statelor străine la București. În birourile de presă de pe lângă legațiuni au fost trimiși tineri protejați politici, cari voiau să-și facă, în cazul cel mai bun, studiile pe banii statului sau, în cazurile mai dese, să-și petreacă anii de tinerețe în capitalele țărilor străine, care le ofereau o viață de plăceri fără să le ceară în schimb vre-o muncă. Sistemul acesta s'a practicat totdeauna de către miniștrii noștri dela externe. Ziaristiții profesioniști din București au protestat totdeauna împotriva acestui sistem, dar protestele lor au fost zadarnice.

Un început de îndreptare s'a făcut în ultimul timp și pe terenul acesta. În anul trecut a fost numit atașat de presă pe lângă legațiunea noastră dela Praga d.

Eugen Filoti, fost redactor la „Adevărul“, iar de curând a fost trimis, cu aceeași însărcinare, la Belgrad d. Paul Anastasiu, redactor la „Neamul Românesc“. Cu toate greutatele ce a trebuit să le întâmpine cel dintâiu din cauza necunoașterii limbei cehe rezultatul activității sale a început să se vadă. Cu experiența ce i-o da activitatea sa îndelungată ca profesionist d. Filoti a găsit modalitatea de-a afirma efectiv interesele României în presa din republica cehoslovacă. D. R. Anastasiu va întâlni aceleași greutăți la Belgrad tot din cauza limbei sârbești, dar aptitudinile sale de încercat ziarist sunt o garanție că prezența sa acolo va folosi mult cauzei românești. Postul dela Belgrad e mai dificil decât cel dela Praga, fiindcă aici presa și opinia publică ne sunt favorabile, ceea ce nu se poate spune despre cele dela Belgrad. Pentru aceea alegerea d-lui Anastasiu pentru acest post a fost primită cu multă satisfacție de toți ziaristiții profesioniști. Să nădăjduim că actualul ministru de externe, d. Mitileneu, va merge mai departe pe calea apucată și va organiza pe lângă toate legațiunile noastre din străinătate birouri de presă, punând în fruntea lor ca atașați de presă numai ziaristiți de profesie.

Munca atașajilor de presă mai trebuie susținută însă și prin organe de publicitate care să reprezinte totdeauna și în mod constant politica de stat a guvernelor țării. România e azi singurul stat în Europa care nu-și are încă organul său de publicitate, ca ziar al guvernului dela cârma țării, iar nu ca oficios al partidului, care întâmplător dă țării un guvern de scurtă sau lungă durată. Și fiindcă limba noastră nu mai e cunoscută nicăieri afară din granițele țării românești guvernele române ar trebui să scoată două ziare, unul în limba franceză și altul în cea germană. Guvernul bulgar are un admirabil ziar francez, Ungaria și Cehoslovacia au ziarele germane „*Pester Lloyd*“ resp. „*Prager Presse*“. În fața acestei imperioase necesități ne atinge cu atât mai neplăcut știrea că singurul ziar francez, care mai apărea la noi ca organ al partidului liberal „*L'Indépendance Roumaine*“ își încetează apariția din lipsă de mijloace. Evident că nici un partid politic nu poate să întrețină un ziar pentru informarea străinătății decât în cadrele intereselor sale proprii. Ceea ce nu poate face un partid trebuie să facă guvernul țării și proprietarii ziarului francez ar fi procedat mai bine dacă ar fi cedat ziarul lor guvernului în loc să-l desființeze după o aparație de o jumătate de veac.

De un an de zile un nou factor hotărâtor s'a produs în viața presei române. Urmând dezvoltarea firească a lucrurilor ziaristiții din cele trei state aliate în Mica Antantă s'au organizat și ei în „Mica Antantă a Presei“. Scopul acestei organizări este evident. Precum bărbații de stat ai celor trei țări caută să se pună de acord în toate chestiunile mari de stat, fie de interes intern, fie extern, așa și ziaristiții acestor țări caută mijlocul de-a

se pune de acord în chestiunile de interes comun.

Până acum situația era destul de desolantă în privința aceasta. Ne mai aducem aminte de cazul revoltător, când presa iugoslavă, fără deosebire și chiar având în frunte organele guvernului dela Belgrad, se deda la cele mai odioase atacuri împotriva noastră cu prilejul trecerii comunei Jimbolia dela Jugoslavia la România. Spectacolul acela era desigur și n'a fost provocat cu nimic din partea noastră, dat fiind că rectificarea de frontieră se făcuse cu bunăînvoială între guvernele ambelor țări. Ca să se curme în viitor astfel de incidente s'a creiat „Mica Antantă a Presei“. Primul efect salutar al acestei organizații a fost, că atacurile împotriva noastră, cari se repetau periodic în presa sârbă, au încetat în timpul din urmă. Câteva călătorii de studii reciproce au creiat prietenii între ziaristiții statelor aliate și aceste prietenii nu vor întârzia să dea roadele dorite.

Datoria cea mai iminentă și mai importantă ce se impune comitetului de conducere al „Micii Antante a Presei“ e de-a găsi posibilitatea pentru informarea opiniei publice din cele trei țări asupra atitudinii ce se ia într'una sau în alta din aceste țări în marile chestiuni internaționale. Ca să ilustrez cu un exemplu concret această necesitate amintesc cazul ultimului congres paneuropean ce s'a ținut la Viena. În presa noastră s'a scris puțin asupra lui, fără ca să se ia o atitudine precisă în privința acestei mișcări. În general se pare însă că chestiunea aceasta nu este privită cu ochi buni de opinia publică românească. Totuși am citit în *Vitorul*, organul partidului liberal, un articol care părea mai curând favorabil decât nefavorabil mișcării paneuropene. Oficiosul guvernului cehoslovac *Prager Presse* era fățiș favorabil mișcării. Părerea cercurilor oficiale dela Belgrad n'am avut posibilitatea s'o cunosc.

Dacă conducerea „Micii Antante a Presei“ ar fi funcționat așa cum sperăm să funcționeze în viitor, atunci opinia publică ar fi fost informată precis asupra atitudinii din toate statele aliate cu privire la o chestiune care ne privește foarte de aproape pe toți.

Din exemplul acesta se poate trage concluzia cum ar fi să lucreze în viitor conducerea noii organizații a celor trei prese aliate, la care s'a atașat mai târziu și presa poloneză.

Acestea ar fi cele mai principale probleme pentru presa română, la a căror rezolvare ar fi de dorit să contribuie toți factorii chemați. Printre aceștia cel mai chemat e însuși publicul cetitor, care are în mână sa puțința de-a face selecțiunea presei, dând concursul presei bune și cinstite și boicotându-o pe cea de scandal. Publicul trebuie să reacționeze, arătând, că poporul român, care a eșit cel mai curat din cataclisma morală a războiului mondial, merită o presă mai bună decât este azi o parte din ea.

Ion Băilă.

Uniunea personală

Ca o limbă de foc se prelinge în ziare sugerația Uniunii personale româno-ungară. Una mai fantastică decât alta. Cercurile competente din București și Budapesta declină dela sine idea. Nimeni nu știe de unde vine și ce servește acest misterios colportaj.

Sub Uniunea personală a statelor înțelegem unirea lor în persoana unui monarh, păstrând fiecare din ele constituția și organizația sa proprie după cum era bunăoară unirea Munteniei cu Moldova sub Cuza-Vodă, o punte de aur către unirea reală între Muntenia și Moldova realizată mai în urmă de marii patrioți ai țării ormănești peste obstacolele statelor „protectoare”. Când două țări de aceeași limbă și lege se unesc temporal sub un Domnitor de aceeași limbă și lege pentru realizarea unui ideal național. Uniunea personală are înțeles.

Când însă Uniunea dintre popoare se concentrează sub o dinastie comună și stabilă și se legătuse prin legi comune și anumite acte de guvernare, ca bunăoară fosta uniune dualistă Austro-Ungară prin armată, finanțe și externe comune atunci avem o Uniune reală.

Principatele unite în România mică sub o dinastie națională a fost fericită; să ne aduce aminte de prestigiul ei de pe vremea regelui Carol. Astăzi încă auzi pe bătrâni oftând, ce fericită era România mică în suveranitatea ei impunătoare.

Ungaria a încercat să-și elupte independența națională prin revoluția lui Kossuth din 1848. Nu i-a succedat. Iscușința diplomației ungariei a creat mai în urmă, la 1868, dualismul în care s'a înfăptuit politica marelui Széchenyi de a elupta independența Ungariei prin evoluția forțelor ei launtrice. Și scopul final al acestei uniuni dualiste era: o Ungarie independentă. A naufragiat și această naie condusă de dibaci cârmaci.

În ziua de Anul Nou e obiceiul ca unul dintre leaderii casinei naționale din Budapesta să deserte cupa lui Széchenyi cu un logos în care se sintetizează patriotismul Széchenizat. În unul din anii premergători războiului a rostit acest cuvânt festiv Szemre, „Nem boldog a magyar” — nu-i fericit maghiarul — a sunat glasul sinistru din tulpnicul lui Széchenyi către țară. Țara s'a cutremurat de acest lugubru țipet. Toți au înțeles că nu poate fi fericită o țară fără independența ei națională.

Czernin în cartea sa „Im Welt-

krige“ scrie: „Ungaria a fost strâns legată de noi, dar ca o piatră atârnată de gâtul omului care se înecă”. Acest diplomat care cunoaște mentalitatea maghiară, pune toată vina dezastrului pe dualism și susține, că nu există constelație europeană care să concorde cu aspirațiile imperialismului maghiar. Cu acest imperialism însărcinat vor să ne încuserească cei ce au pus la cale imperialismul româno-ungar.

România de astăzi are o singură problemă: consolidarea ei. Când va fi deplin consolidată atunci va putea vorbi în afară de autoritatea suveranității sale neștirbită de subminările ce o bântuie astăzi înlăuntru și afară. Eu cred în România liberă și independentă în sensul absolut al cuvântului. Orice discuție asupra Uniunii personale este un sacrilegiu. Noi cunoaștem pe unguri și mai bine decât Czernin.

Iredenta maghiară se poate gândi la o uniune personală înscenată pen-

tru încălearea României. Internațională la lozinea naționalismului; adevaratul patriot maghiar însă nu poate renunța la independența Ungariei, unica ei fortăreață.

Ungaria de astăzi e o țară mănoasă cu o cultură înaintată. N'are decât să facă ceea ce a făcut România, să desființeze latifundiile și să-și deschidă accesul la mare pentru a-și desfășura întregă forța ei economică, ca să fie cea mai fericită țară. În definitiv Ungaria și-a ajuns idealul ei, independența națională și mai bine o țară mică independentă decât o moară de vânt a imperialismului, care și a doua și a treia oară și pururea o ar duce la același dezastru la care a ajuns odată. Lumea moartă a Ungariei apasă nu mai învie.

Noi nu voim să încălecăm pe unguri nici cu uniunea personală, nici cu alte metehene; să nu vrea însă nici ei să ne încălece pe noi. Clara pacta boni amici. Ca vecini buni am putea fi de folos unul altuia în noua constelație. Aceasta este porunca nouă a realității.

Episcop Roman Ciorogariu

POLITICA EXTERNĂ

Pactul româno-italian, siguranța europeană și manevrele politicii rusești

Când am scris în coloanele acestea primul articol despre pactul de amicitie și colaborare dintre Italia și România, semnat la Roma în ziua de 17 Septembrie trecut de d-nii Mussolini și gen Averescu, am făcut cuvenitele rezerve discrete privitoare la ratificarea convenției pentru unirea Basarabiei (din Oct. 1920) pe care guvernul Italian a întârziat s'o facă până astăzi. Desigur, vom conveni, cum am făcut-o din primul moment, că acest pact nu însemnează mare lucru, afară de risipirea motivelor vechi de răceală și neîncredere dintre ambele țări latine, — dar prin consecințele sale necesare: ratificarea convenției privitoare la Basarabia și încheierea unui tratat de comerț, el poate deveni un important instrument de siguranță europeană și de consolidare românească. Căci principiul reciprocității în materie internațională este destul de bine cunoscut la Roma ca și la București pentru că unii să nu creadă că pot dobândi avantajii pozitive pe piața românească fără nici o compensație, iar ceilalți să nu ceară nimic în clipa când realmente vor oferi ceva.

Din fericire gălăgia de politică internă pe tema acțiunii d-lui gen. Averescu la Roma n'a ținut mai mult de o clipă fiindcă sentimentul public obștește a simțit tot binele ce poate rezulta dintr'o inițiativă de politică externă menită să încheidă definitiv, în domeniul internațional, calea oricărui manevre sau intrigi pe chestia Basarabiei.

Este interesant de remarcat faptul că tot sub un guvern prezidat de d. gen. Averescu s'au încheiat alianțele externe cu Polonia și Mica Antantă, ministru de afaceri streine fiind regretatul Take Ionescu, și că aceleași rezistențe de politică internă s'au încercat și pe atunci fără nici un rezultat serios. Să fie, oare, la mijloc lipsa de înțelegere sau neputința onora dela noi de a acționa cu folos și în domeniul politicii externe a țării sau streinătatea păstrează statornic oarecare ostilitate unor forțe incontestabile din politica noastră internă?

Fără a stărui mai mult asupra unor asemenea întrebări, vom reveni imediat la subiect pentru a aprecia valoarea pactului cu Italia nu prin prisma așteptărilor noastre optimiste

— care ar putea să fie înșelate la urma urmelor — ei în cadrul insucceselor din anul 1926 ale diplomației bolșevice precum și ținând seama de ultimele manevre de ripostă ale politicii externe rusești.

Căci nicăeri mai mult decât în domeniul politicii internaționale nu poți aprecia valoarea propriilor tale directive decât în raport cu directivele adoptate ca răspuns de adversarii firești.

Seria insucceselor bolșevice

Netăgăduit că anul care se încheie acum a însemnat seria cea mai neagră pentru politica externă bolșevică.

Toate eforturile de a menține Germania pe drumul politicii de prietenie inaugurată prin tratatul dela Rapallo (1922) au rămas zadarnice. Nici tratatul special de comerț rusogerman, nici șantajul apropiării de Polonia prin vizita d-lui Cicerin la Varșovia și nici fărădelegile amăgitoare cu prilejul vizitelor aceluiaș la Berlin n'au putut abate Germania din drumul politicii de reconciliere europeană care a condus la încheierea pactelor dela Locarno, la intrarea Reich-ului în Societatea Națiunilor și în sfârșit la vestita întrevvedere Briand-Stressemann dela Thoiry.

Intre Asia și Europa Germania republică s'a hotărât să-și facă alegerea definitivă: rolul Angliei a fost fără îndoială deciziv în actul de cumițe-nie al conducătorilor germani.

Pentru indivizi ca și pentru State insuccesele când încep și mai ales când pornesc așa de rău apoi se țin lanț într'o consecință logică și oarecum necesară.

Bolșevicii urmăreau de câțiva ani, concomitent cu politica lor germanofilă, încheierea unor pacte de neagresiune reciprocă și de neutralitate cu Statele baltice, inclusiv Polonia, — dar pacte izolate cu fiecare stat în parte conform principiului *divide et impera*, iar nu un pact general de siguranță pentru toți.

Cititorii noștri cunosc în linii generale¹ cum s'au desvoltat desbaterile pentru un asemenea pact fără să se ajungă la vre-un rezultat. Bolșevicii au rămas la punctul lor de vedere și la ideea fixă pe care o urmăreau, — după cum Polonia și trei din cele patru State baltice, Lettonia, Estonia și Finlanda nu s'au abătut dela programul unui pact general de siguranță europeană, — program cu

atât mai firesc cu cât la Locarno se încheiase ceva asemănător pentru restul Europei². Bolșevicii au trebuit să se mulțumească până la urmă, cum vom vedea îndată, cu succesul lor din primul moment pe lângă Lituania, singurul Stat baltic care din cauza conflictului său cu Polonia pe chestia Wilno a înțeles să facă notă discordantă.

Diferitele manevre diplomatice de învăluire ale conducătorilor bolșevici cu Germania pentru a impresiona Polonia, cu Lituania spre a influența Lettonia și eventual Estonia, în sfârșit cu Suedia spre a determina Finlanda la un acord separat, n'au dus la nici un rezultat.

Dar bolșevicii în politica lor generală europeană contau adesea pe sprijinul Italiei fasciste și dacă nu ne înșelăm, prin informațiile sau înțelegerea celor ce se desfășurau, acordul dintre Roma fascistă și Moscova bolșevică, supărător pentru România întregită, era menit, mai ales, să servească interesele fiecărui partener față de imperiul britanic.

S'a întâmplat, însă, că în jocul foarte complicat al politicii internaționale Rusia bolșevică să semneze la 17 Dec. 1925 pactul de amicitie și neutralitate cu Turcia lui Kemalpașa, — îndreptat desigur contra Angliei după afacerea Mossul, dar nici prea simpatice pentru Italia fascistă și pentru revendicările ei în bazinul Mediteranei orientale.

Dupăce și Germania a intrat în Societatea Națiunilor, politica Angliei față de Italia găsea deci și mai multe puncte de contact ca în trecut.

Unde se vor îndrepta pe viitor ambițiile italiene din bazinul mediteranean, contra Franței și Angliei, principalele puteri coloniale în Africa, Siria și Palestina — ori mai curând în dauna Turciei aproape aliata Rusiei bolșevice?

Intrevederea dintre d-nii Chamberlain și Mussolini dela Livorno din toamna anului cor. a trezit bănueli la Angora și neliniște la Moscova, după cum pare a fi provocat un reviriment chiar în directivele Romei fasciste.

Câteva schimbări de front politic și contra-manevrele bolșevice

În complexul politicii generale europene România nu se poate mișca pe linii de libertate deplină, ci trebuie

² Un pact separat cum voiau bolșevicii era în contradicție și cu pactul Societății Națiunilor (art. 16), — deci inadmisibil pentru Statele — membre.

să folosească toate conjuncturile favorabile intereselor sale.

Reînnoirea alianței cu Polonia la începutul anului cor. și semnarea tratatului de garanție cu Franța au fost două succese în politica externă a României pentru consolidarea frontierei basarabene. La insuccesele bolșevice din cursul lui 1926 au corespuns succesele românești completate prin pătrunderea reprezentantului nostru în Consiliul Societății Națiunilor la ultima adunare generală (din Septembrie).

Intrevederea dela Livorno, vizita d-lui gen. Averescu în Italia și semnarea pactului dela 17 Sept. coincid aproape cu succesul nostru dela Geneva.

În seria lor neagră de insuccese bolșevice s'au grăbit să realizeze și ei un „succes“: la 28 Septembrie au semnat tratatul de neagresiune și de neutralitate cu Lituania, dar redactat în așa fel încât se încearcă a repune în discuție frontierele recunoscute Poloniei prin tratatul de pace dela Riga din 18 Martie 1921.

Intre Rusia și Lituania tratatul de pace după revoluția bolșevică și desfacerea din fosta împărăție a deosebitelor națiuni oprimate s'a încheiat la Moscova la data de 12 Iulie 1920. Prin acel tratat se consfințează o anumită frontieră între ambele State. Art. 1 din ultimul tratat ruso-lituanian dela 28 Sept. 1926 se referă la tratatul de pace din 1920 afirmând că toate dispozițiile lui își păstrează vigoarea și constituie baza relațiilor actuale și viitoare dintre ambele State. În răstimpul acesta, însă, s'a întâmplat războiul polono-bolșevic terminat prin tratatul de pace dela Riga (18 Martie 1921) ale cărui stipulațiuni teritoriale nu corespundea cu acele cuprinse în tratatul menționat dela Moscova, ruso-lituanian. Anume și pe scurt, bolșevicii la Riga anulau unele concesii teritoriale față de Lituania din tratatul dela Moscova cerând Poloniei aceleași teritorii recunoscute Lituaniei și prevăzând în mod expres că frontierele viitoare dintre Polonia și Lituania sau dintre aceasta și Lettonia se vor stabili prin înțelegerea directă dintre aceste State fără amestec rusesc.

Lituania n'a protestat la timp împotriva păcii dela Riga, iar teritoriul Wilno ajungând să facă parte integrantă din Polonia prin renunțarea Rusiei bolșevice și declarația ei de neamestec în viitor, — tratatul dela 28 Sept. 1926, însemnează o încercare lăaturalnică și perfidă de a re-

¹ Vezi „Societatea de mâine“ anul III, No. 33—34.

pune în discuție internațională integritatea teritorială poloneză.

Astfel, alături de Basarabia pe care bolșevicii vor s'o țină în domeniul unei desbateri de ordin internațional, tratatul ruso-lituanian încearcă să pună în desbatere și soarta ținutului Wilno, adică integritatea teritorială a Poloniei.

Iată, însă, că apropierea italo-română a fost ulterior subliniată prin manifestări reciproce de simpatie și schimburi de vizite între ambele State. Prin urmare, politica Italiei în Sud-Estul european și în România urmărește scopuri ceva mai serioase decât simple manifestări platonice, — aceasta a trebuit să fie raționamentul bolșevic după călătoria mareșalului Badoglio în Basarabia și după cuvintele semnificative rostite la Chișinău.

Ei bine și la acest ultim semn de politică italiană simpatică României bolșevicii au ținut să răspundă, imediat, prin primirea triumfală făcută la Odessa lui Teofic Rușdi bey, ministrul de externe al Turciei. Nici nu se împlinise săptămâna dela plecarea mareșalului Badoglio de pe pământul Basarabiei și ministrul de afaceri streine al Turciei era poftit de bolșevici la Odessa, adică toemai în portul maritim al vecinilor noștri nordici pe care conducătorii dela Moscova nu s'au sfiit niciodată să-l prezinte, în opinia italiană, drept unul din principalele motive de neînțelegere cu România pe tema Basarabiei.

Căci trebuie s'o spunem, cu tot ridicolul argumentului acesta, bolșevicii pretind că pentru apărarea singurului port meridional, Odessa, de poftele imperialiste ale României, au nevoie de Basarabia întreagă sau cel puțin de Sudul acestui ținut românesc.

Am răs la Roma când am auzit oameni serioși încrezându-se în argumentul acesta bolșevic, dar astăzi socotesc că este nevoie să răspundem în opinia mondială cu toate ofertele de garanție pe care arsenalul dreptului internațional le poate pune la dispoziția siguranței unei regiuni teritoriale (oricare ar fi ea: port, coastă, canal, trecătoare maritimă, zonă neutralizată, etc.).

Voi termina cu observația că din cele de mai sus, se poate vedea foarte bine întrucât este fericită politica externă de reconciliere italo-română și care sunt condițiile minime pentru deplina valorificare a pactului italo-român semnat la Roma în ziua de 17 Sept. 1926.

N. Dașcovici.

Diviziunea muncii sociale și grupările profesionale în concepția lui Durkheim

Emile Durkheim s'a născut la Epinal în Vosgi, la 15 Aprilie 1858, a învățat la colegiul din acest orașel și la liceul Louis le Grand din Paris, de unde intră în Școala normală superioară la 1879. Fustel de Coulanges era atunci directorul școlii și se pare că autorul faimoasei „La Cité antique“ a exercitat o influență însemnată în formarea spiritului lui Durkheim. Dela el, de sigur, cum observă René Worms, a învățat Durkheim rolul capital al religiei în vechime și natura strânsă a solidarității ce unia atunci pe membrii aceluiaș grup. Iese din școală — școală de înaltă disciplină științifică — agregat în filozofie la 1882 și predă filozofia în liceele dela Sens, Saint-Quentin și Troyes. Cu un an de concediu (1885—86) îl petrece jumătate în Germania, unde a urmat în deosebi pe Wundt la Leipzig și pe economistul Schmoller la Berlin. Intors din misiunea în Germania a publicat mai multe articole și s'a creiat pentru el un *Curs de știință Socială și pedagogie la Universitatea din Bordeaux* (1887). Cursul a avut succes și, după doctorat, trecut la Sorbona cu teza Diviziunea muncii sociale (1893) a ajuns treptat profesor și i-s'a creiat catedra (1896). A trecut la Paris, suplinind pe F. Buisson la catedra de Știința educației în 1902 și ajuns titular în 1906 la Sorbona. El a obținut să consacre sociologiei o parte din lecțiile sale și catedra sa primi, prin decretul din 12 Iulie 1923, titlul de „Știința educației și Sociologie“, prima care, într-o universitate franceză a luat cel puțin parțial acest nume de Sociologie. Este interesant de știut pentru noi că abia dela 1913 Sociologia a primit dreptul de cetățenie, pe numele ei propriu și nu de împrumut, în învățământul superior din Franța.

Activitatea lui cuprinde: *Diviziunea muncii sociale. Regulele metodei sociologice, Suicidul, Formele elementare ale vieții religioase* și numeroase articole; iar după moarte au apărut până acum: *Educație și Sociologie, Sociologie și Filozofie, Educația morală*. El a întemeiat și condus dela 1896 L'Année sociologique, cea mai mare publicație în domeniul sociologiei — adunând în jurul ei un grup de specialiști, supuși unei discipline severe sub autoritatea șefului lor. Activitatea desfășurată de acest grup — printre care numărăm pe Bouglé, succesorul lui Durkheim la Catedră, Fauconnet Mauss, Hubert, Halbwachs, Siniiaud, spre a nu aminti pe mulți mai tineri, morți în războiu, — toți plini de promisiuni vădite, se afla ca cel mai tânăr poate însuș fiul lui Durkheim, André. El începuse cu marele linguist Meillet, studiile de lingvistică prin latu-

rea sociologică. Vine războiul. André Durkheim, rănit pe frontul francez, trimis la armata din Orient, comanda o secțiune în retragerea din Serbia, rănit într-o luptă cu Bulgarii, el a murit într-un spital bulgăresc la 18 Decembrie 1915. După doi ani, la 15 Martie 1917, Emile Durkheim însuș moare, între altele doborât de durerea acestei pierderi.

Reiese lămurit că activitatea lui Durkheim dădea roade bune, căci în cariera lui de profesor el căuta totodată adevărul științific și înrăurirea asupra școlariilor; numai astfel a putut să lase această dâră luminoasă în urma lui. — El a fost un șef de școală, în toată puterea cuvântului.

Să arătăm — după această introducere — cum se pune problema diviziunii muncii în terminii săi esențiali și prin ce latură ea interesează sociologia, adică este o problemă de sociologie și atinge fenomenul social în esența lui.

Spuneam mai sus, în schița biografică, că Durkheim, din contactul cu Fustel de Coulanges, a păstrat o impresiune neștersă despre natura strânsă a solidarității ce unia, în vechime, pe membrii aceluiaș grup. Poate deci că nu este o simplă întâmplare că toemai problema solidarității sociale este prima, care se impune atențiunii lui Durkheim.

Durkheim spune însuș că a pornit dela chestiunea raporturilor personalității individuale și a solidarității sociale. Cum adică totodată individul devine mai autonom și depinde mai strâns de societate, în acelaș timp mai solidar și mai personal? Căci sunt acestea două mișcări paralele. Aceasta este problema ce și-a pus, iar rezolvirea acestei antinomii aparente este o transformare a solidarității sociale, datorită dezvoltării tot mai mari a diviziunii muncii. În felul acesta a trebuit să studieze diviziunea muncii. E nevoie să ne întrebăm acum ce este diviziunea muncii?

Importanța acestui fapt a fost văzută din vechime, de Aristotel de pildă; dar teoria lui a fost încercată întâiu de Adam Smith. El a creat termenul pe care apoi știința socială l-a împrumutat biologiei. Teoria scoțianului Smith este așa de cunoscută din cărțile de școală, încât abia e nevoie să facem o mențiune. Munca, după el, este izvorul bogăției, care rezultă din „cooperarea“ tuturilor. Toate muncile diferite concură la bogăția întregului și această cooperare s'a realizat spontan, în societățile omenești, sub o formă particulară — diviziunea muncii!

Pentru Durkheim nu aspectul economic al diviziunii, concretizat în schimbul de produse materiale, este cel esențial, ei un aspect nou se impune privirii. Ser-

viciile economice, aduse de diviziunea muncii, sunt puțin lucruri alături de efectul moral ce ea produce și adevărata ei funcțiune este de a crea între oameni un sentiment de solidaritate.

Intr'adevăr, el constată din introducerea însăși a lucrării sale cât s'a generalizat și cât de întins este astăzi fenomenul diviziunii muncii. Dacă e vorba de industria modernă, ea merge treptat spre extrema diviziune a muncii; dar aceasta nu este propria lumii economice. Toate funcțiunile politice, administrative și judiciare se specializează din ce în ce; tot așa cu funcțiunile artistice și științifice. Suntem departe de vremea, când filosofia era știința unică, căci ea s'a împărțit în multe discipline speciale. Astfel De Candolle observa că pe vremea lui Leibnitz și a lui Newton i-ar fi trebuit două-trei numiri pentru fiecare savant — unul astronom și fizician, altul și matematician, sau să întrebuințeze numai termeni generali ca filozof și naturalist. Pe când în veacul XIX și astăzi savantul a renunțat la această simultaneitate și nu mai îmbrățișează nici chiar o știință întreagă. Totodată funcțiunea științifică nu mai poate fi unită cu una de câștig și De Candolle chiar prevede că nu departe este ziua, când profesiunea de savant și de profesor, astăzi strâns unite, se vor despărți definitiv, printr'o specializare strictă.

Dupăce am constatat faptul însuș al diviziunii muncii, trebuie să vedem în ce constă rolul sau funcțiunea ei, care este să creieze, după cum am spus, între oameni un sentiment de solidaritate. — Dar cum aceasta? Durkheim caută să determine funcțiunea diviziunii muncii și, pentru el, aceasta înseamnă a căuta la ce trebuință corespunde ea. Iar apoi e de văzut dacă această trebuință este de aceeași natură cu cele la care răspund alte reguli de conduită, al căror caracter moral nu este contestat. Rolul ei cel mai aparent și care se impune la prima vedere este să facă posibilă civilizația, fiind socotită ca izvor al ei. Spune Durkheim, — fără a cădea în paradoxul lui Rousseau — civilizația n'are nimic moral prin ea însăși și, dacă diviziunea muncii răspunde la aceleași trebuințe, la care răspunde și civilizația, fără să aibă alt rol, urmează că ea s'ar împărtași de aceeași neutralitate morală proprie civilizației. Civilizația nu e tot una cu morala. Pentru ea aceasta să fie, ar trebui să fie ceva în civilizație, care să prezinte criteriul moralității; ceea ce ne întâmplă.

Iar Durkheim dovedește aceasta cu analiza aspectelor civilizației. Destul că lui Durkheim îi trebuie acest criteriu al moralității. Este nevoie deci să căutăm altă funcțiune a diviziunii muncii, care să implce acel caracter al lucrului obligatoriu, din care facem totdeauna esențialul faptului moral. Civilizația este un lucru respectabil, frumos și util; dar oricât ar fi toate acestea, ea nu este și obligatoriu și deci rămâne în afară de morală. Atunci Durkheim își îndreaptă privirile într'altă parte și, pentru aceasta, pleacă dela câteva fapte de observație curentă.

Ceeace apropie pe oameni, spune el, nu este numai asemănarea, ci și deosebirea. Deosebirea poate fi o cauză de atracție reciprocă, ca și asemănarea. Dar nu oricare deosebiri pot să producă acest efect, ci numai anumite deosebiri tind astfel una spre alta, adică cele care se completează reciproc, în loc de a se opune și exclude. Orcât am fi de bine înzestrați, totdeauna ne lipsește ceva și suntem bucuroși să găsim la prietenii noștri calitățile ce ne lipsește nouă. Se formează astfel mici asociații de prieteni, unde fiecare are rolul său conform caracterului său și se petrece un adevărat schimb de servicii. Dar relațiile de prietenie se întemeiază pe această împărțire de roluri sau funcțiuni, care nu este alta decât diviziunea muncii și esențialul nu este schimbul de servicii, ci stabilirea însăși a relațiunii. Un exemplu mai vădit încă al funcțiunii diviziunii muncii găsește Durkheim în istoria societății conjugale sau familiei, unde munca s'a divizat dreptat prin evoluția istorică între bărbat și femeie. Cu un cuvânt, toate exemplele ne arată că cel mai însemnat efect al diviziunii muncii nu este sporirea producției funcțiunilor divizate, ci faptul că ea le face solidare între ele. Ea face posibile aceste societăți, care fără de ea n'ar exista.

Nu mai o vedere îngustă a lucrurilor a putut să reducă relațiile sociale, datorită diviziunii muncii, la schimbul simplu și nu a desvăluit ce se ascunde dedesuptul acestuia. El presupune că două ființe dependind reciproc una de alta, ca fiind ambele complete, neîntregi, iar el nu face decât să exprime în afară această dependență reciprocă.

Dar dela mic putem trece la mare. După cum ea creiază societăți mici, diviziunea muncii, poate creia și pe cele mari, căci funcțiunea sa este peste tot locul aceeași. Mai ales în societățile contemporane, unde ea a ajuns la așa dezvoltare, funcțiunea ei ar fi să integreze corpul social și să i asigure unitatea. Faptele amintite mai sus se reproduc aici în mare și ceea ce păstrează echilibrul în aceste mari societăți politice este specializarea însăși a activităților, adică diviziunea muncii este izvorul principal al solidarității sociale. — Iată deci determinată — în linii esențiale — funcțiunea diviziunii muncii, ca una ce asigură coeziunea societăților noastre. Dar funcțiunea aceasta se găsește a fi morală — și aceasta este scopul argumentării noastre — fiindcă trebuințele de ordine, de armonie și de solidaritate socială sunt îndeobște socotite a fi morale.

Dacă am isbitit a face înțeles cât puțin acest lucru, tocmai aceasta era promisa noastră dela care pornim, să dovedim că trebuința, careia răspunde diviziunea muncii sau funcțiunea ei este de aceeași natură cu cele, la care răspund regulile de conduită morală, adică cu caracter obligatoriu. A asigura deci solidaritatea socială este a îndeplini o funcțiune morală și aceasta o face diviziunea muncii.

In chipul acesta ajungem să prindem

schema întregii lucrări a lui Durkheim, care s'ar putea înfățișa astfel: Sunt două feluri de solidaritate: una derivând din similitudini, alta din diviziunea muncii, solidaritate mecanică și solidaritate organică; prima variază în raport invers și a doua în raport direct cu dezvoltarea personalității, adică una înăbușă pe individ și alta îi favorizează dezvoltarea. La aceste două feluri de solidaritate corespund două clase de reguli juridice, căci acestea reflectează formele solidarității sociale și aceasta, ca fapt intern, poate fi studiată mai ușor printr'un fapt exterior, care o simbolizează; iar simbolul vizibil este dreptul. De aceea la solidaritatea mecanică corespunde dreptul represiv și la cea organică dreptul cooperativ, după sancțiunile deosebite legate de regulile juridice, unele represive (cazul dreptului penal) și altele simplu restitutive (cazul dreptului civil, comercial, al administrativ). — Dar și structura societăților trebuie să se deosebiască după felurile societății. Societățile cele mai vechi alcătuiesc tipul segmentar, care corespunde solidarității mecanice și cele, în care predomină diviziunea muncii, alcătuiesc tipul organizat, care corespunde solidarității organice. Tipul segmentar constă dintr'un sistem de segmente omogene și similare, iar tipul organizat constă dintr'un sistem de organe diferite, fiecare cu un rol special (și formate ele însele din părți diferențiate). Recunoaștem aici cele două principii opuse, dela care am pornit în construcția societăților —: asemănarea și deosebirea. Așa dar, corpul social se integrează și unitatea societăților este asigurată deosebit după gradul lor de evoluție, care se exprimă în aceste forme de solidaritate și tipuri de societăți. (Va urma).

C. Sudețeanu

— Tuturor colaboratorilor, cititorilor, abonaților și sprijinitorilor noștri le dorim sărbători pline de pace și veselie.

I. Florian: Lucru Manual, broșura 4-a Modelajul și Mulajul. Ni s'a dat că în curs de câțiva ani să ne îmbogățim literatura noastră didactică cu o mulțime de cărți, tratând aproape toate chestiuni de ordin teoretic și îndeosebi principiile școlii active. Ne lipsese însă și azi lucrări îndrumătoare spre practica pedagogică. Intre cele puține, cari sunt menite să umple acest gol, putem socoti cursul d-lui Traian Florian, prof. la școala normală din Cluj, care și-a pus sub tipar cursul de lucru manual făcut la această școală. În seria aceasta de publicații a apărut mai zilele trecute a patra broșură, în care tratează modelajul și mulajul (turnarea în gips). Printr'o expunere clară, în partea teoretică arată rolul modelajului ca mijloc de înțelegere în învățământ, apoi dezvoltă pe larg, bazându-se pe numeroase ilustrațiuni, întreagă programa analitică a cursului primar și normal. Editor: Librăria Învățătorilor, Cluj. Prețul Lei 25.

Incurajarea industriei naționale

— Scutirile de taxe vamale —

În politica de încurajare a industriei naționale trebuie să se folosească toate mijloacele care pot duce la acest scop. Și nu unul din cele mai puțin prețioase este mijlocul de încurajare, de ajutorare a industriei naționale, prin acordarea de scutiri vamale de import pentru materii prime, mașini, instrumente, aparate și părți de mașini.

Pentru industrie capitolul taxelor vamale de import este deosebit de important. În vechea Românie el era evaluat la 10 milioane lei aur pe an, astăzi în România mare reprezintă circa 1 miliard lei hârtie.

În acest gen de avantajare a industriei indigene, principiul hotărîtor, este ca, pe această cale să nu fie lovite alte industrii indigene, pe care Statul are datoria să le protejeze tot atât de mult. De aceea clauza care se pune totdeauna când se acordă scutire de vamă pentru un obiect, este ca acel obiect să nu se poată fabrica în țară, sau dacă e vorba de materie primă, să nu poată fi extrasă sau produsă în țară.

Astfel pentru materiile prime necesare industriilor, se acordă scutire de vamă numai întrucât aceste materii prime nu s'ar afla în țară. De pildă, în România nu crește bumbac, țesătoriile de bumbac ar putea avea dreptul să ceară scutirea de vamă pentru această materie textilă. Aci se pune de multe ori și altă chestiune. Uneori o materie primă se poate găsi în țară, dar nu în cantități suficiente pentru consumul unei anumite industrii. De pildă piei și tăbăcării se găsește în România, de asemenea lână și torcători, dar ele nu sunt suficiente pentru consumul fabricelor de ghetete sau al fabricelor de postav. Și atunci, deoarece nu s'ar putea refuza scutiri vamale fabricelor cari, deși folosesc materie primă care se găsește în țară nu ar avea putința să găsească cantitățile de care au nevoie, s'ar acordă scutiri de vamă și acestei categorii industriale, dacă ar face dovadă că ele nu pot găsi în țară, întreaga cantitate de materie primă de care au necesitate. De asemenea, tot aci se pune chestiunea semifabricatelor. Materii prime pentru o industrie pot fi materii fabricate pentru alte industrii. De pildă, fabricile de cuie și de împletituri de fier, folosesc fierul sub formă de sârmă, care e produsul fabricelor de luminare; fabricile de postav folosesc firele de lână, care sunt fabricatele torcătoriilor, filaturelor de lână; fabricile de săpun folosesc uleiurile și soda caustică ca materie primă, ele fiind însă fabricatele respective ale fabricelor de uleiuri sau de sodă caustică; fabricile de hârtie folosesc celuloza, care este produsul fabricelor de celuloză, și așa mai departe. Acordarea de scutiri vamale pentru sârmă de fier, pentru fire de lână,

pentru uleiuri vegetale, pentru sodă caustică, pentru celuloză, sau alte la fel, împiedică creșterea de fabrici noi, sau stânjenite activitatea celor existente, în ce privește luminarea fierului, filarea lânii, extragerea uleiurilor din sămînțe, soda de sare, celuloze din lemn. Prin urmare scutirile de vamă pentru materii prime semifabricate ar fi a se da numai întrucât nu se poate fabrica în țară. Și dacă, înainte de întregirea României, când nu existau în țară nici luminării de fier, nici filaturi de lână, nici fabrici de sodă caustică, unele fabrici de cuie, de postav, sau de săpun ar fi avut scutire de vamă pentru aceste materii prime semifabricate, astăzi aceasta nu s'ar mai putea.

Tot astfel, după cum nu este îngăduit să se dea scutire de taxe vamale pentru materiile prime care se pot produce în țară, nu ar trebui să se dea scutire nici pentru acele care s'ar putea fabrica în țară; și nici ca Statul să permită fabricelor, care folosesc materie primă în țară, să reguleze astfel producția acelei materii prime, încât să o facă neindestulătoare și să capete voie să aducă materia primă de care are trebuință din străinătate. De aceea clauza, care ar trebui totdeauna pusă când se acordă scutire de vamă pentru materia primă, este că într'un număr de ani industriașii să fie obligați să înlesnească și să susție producerea în țară, dacă e posibilă, a acelei materii prime.

Înainte vreme nu se cultiva *cicoare* în țara românească, astfel că atunci când s'au înființat fabricile de cicoare (cafea Frank), acestea s'au văzut nevoite să să ceară scutire de vamă pentru cicoare. Statul le-a acordat scutirea cerută cu condițiunea să introducă cultura cicoarei, și astăzi fabricile de cicoare nu mai folosesc materia primă din străinătate. Tot astfel s'a întâmplat cu cânepa. Cultura acestei plante textile nu era industrializată. O cultivau de obicei țărani pentru nevoile personale și pentru industria casnică. Fabricile de frânghii de cânepă au cerut scutire de taxe pentru cânepă, întrucât nu puteau să-și procure din țară cantitățile de care aveau necesitate. Statul le-a acordat această scutire pe un șir de ani cu obligația să folosească în fiecare an cantități din ce în ce mai mari de cânepă indigenă. Rezultatul a fost că s'a introdus cultura cânepii și astăzi nu se mai importă torturile de cânepă, necesare la fabricarea frânghiei și sfoarei.

De altă parte, scutirea de vamă nu are rost pentru materiile prime, care folosesc la falsificarea fabricatelor, și totuși Statul a acordat uneori asemenea scutiri, de multe ori e pus chiar în imposibilitate să aprecieze dacă materiile prime introduse, vor fi folosite la falsificare.

Astfel s'a dat scutire de vamă pentru colofoniul ce era folosit la fabricarea săpunului, pentru ca să-i urce greutatea, sau a firelor de intă, cari au fost folosite pentru falsificarea frânghiilor de cânepă. Firele de intă sunt folosite și la țesăturile de saci, astfel că folosirea lor la fabricarea frânghiilor, care apoi erau îmbrăcate în fire de cânepă, pentru a fi vândute ca frânghii de cânepă nu putea fi hănuită.

Acesta e desigur un abuz, totuși nu unul mai mare însă ca acela pe care îl practica mulți fabricanți, cari, introduceau cantități de materii prime, mult mai mari decât acelea de cari ar fi avut trebuință, pentruca în urmă să speculeze cantitățile mari de materii prime care le-au rămas și să profite de scutirea de taxa vamală ca de un beneficiu de comerciant. Astfel făceau tăbăcăriile care importau tanin mai mult decât trebuia, și îl desfăceau în comerț cu prețuri mari; astfel făceau fabricile metalurgice, care importau cu scutiri de vamă cantități mari de fier și oțel, pe care le vindeau cu prețuri mari micilor industriași și meseriași, care nu se bucurau de încurajarea industriei naționale; astfel făceau fabricile de țesătorie de bumbac, cu bumbacul pe urzitor sau pe țevi, ce îl vindeau țaranilor pentru industria casnică, sau micilor țesătorii, care nu aveau dreptul la scutire de taxe vamale.

Aceste abuzuri însă, orcât ar fi de mari, nu justifică refuzul de a încuraja industria națională pe calea scutirii de taxe vamale pentru materii prime. În România, dela 1912 nu se mai dau scutiri de taxe vamale pentru materii prime, acestea însă sunt supuse la taxe de import foarte mici. Contra oricăror abuzuri, Statul este dator să ia măsuri, și în aceste cazuri, nu este lipsit de putere să o facă. După capacitatea fabricii, totdeauna Statul poate aprecia, ce cantitate de materii prime poate prelucra fiecare fabrică pe an. Și cum scutirile de materii prime se acordă, dela caz la caz, pentru fiecare transport în parte, de către Ministerul industriei, acest Minister poate să refuze a acorda scutiri de taxe vamale pentru cantitățile de materii prime ce întrec necesitățile curente ale industriei. Și în afară de aceasta, Statul prin organele sale de control are dreptul și putința să supravegheze și să dea în judecată pe acei cari ar abuza de scutirea de vamă, pe care legat nu le e îngăduit să o aibă decât pentru strictul folos al fabricațiilor lor.

Scutirile de taxe vamale pentru prima instalare, pentru toate mașinile, părțile de mașini, aparatele și accesoriile lor, aduse din străinătate, pentru trebuințele instalațiilor fabricelor; scutirile de taxe vamale pentru aceleași misiuni, accesoriile, necesare în cursul funcționării; sau acelea pentru eventualele schimbări, transformări, completări sau adăugiri, sunt foarte prețioase pentru noile întreprinderi, care, mai ales la început, sunt silite să investească un capital considerabil, încă înainte ce să producă.

Aceste scutiri iarăși nu pot fi acordate decât dacă mașinile și accesoriile nu se pot fabrica în țară. Ele nu pot să constituie o piedică pentru dezvoltarea fabricelor de mașini existente. Cu toate acestea, diversitatea necesităților industriale și puțința foarte redusă a fabricelor noastre de mașini, să satisfacă orice cerință, nu pot pune în chip simplist refuzul net de scutiri vamale pentru mașini, pe cuvântul că trebuie încurajată industria noastră de mașini. Este necesar să se lase aprecierii organelor competente din Ministerul de industrie, să hotărască dela caz la caz acordarea de scutiri vamale. Cu acest prilej, este bine să se accentueze că o lege de încurajare industrială este o lege vie, care nu trebuie să fie aplicată într'un cadru rigid, ci aplicată cu grijă dela caz la caz și luându-se în seamă toate împrejurările speciale în care trăiește sau are să trăiască, industria care cere încurajarea Statului. O asemenea lege trebuie aplicată cu soteală pentru că încurajarea să fie efectivă, fără însă a se prejudicia asupra unei alte industrii, agriculturii sau economiei național în general, aplicată cu stricteță pentru că sacrificiile pe care le face Statul să nu fie, în chip zadarnic, mai mari decât ceace este strict necesar pentru înființarea, întreținerea și dezvoltarea unei industrii naționale.

Munca omenească fiind un factor important al industriei, este dela sine înțeles că Statul nu poate să dea o încurajare fabricelor, decât dacă ele respectă valoarea fizică și morală a materialului omenească. Statul nu poate încuraja pe speculatorii și stăpânii cruzi ai armatelor naționale de muncitori. Statul nu poate îngădui ca munca să se presteze în condiții igienice și morale scoborâte, și cu atât mai puțin, Statul nu poate să încurajeze industriile unde muncitorimea este silită să lucreze cu asemenea condiții. De aceea, totdeauna scutirile de dări sunt condiționate de alegerea de locuri sănătoase, de construirea de localuri de fabrică igienice, luminoase și spațioase, de instalații moderne în care igiena se întovărășește cu estetica pentru a se oferi muncitorilor condiții de lucru plăcute, de instituții sociale (vestiare, băi, refectoare, săli pentru copii, săli de odihnă și distracții în timpul repausului, pentru respectul moral al muncitorilor. Iar scutirile de taxe vamale pentru mașini, de prevederea lor cu aparate pentru protecția contra accidentelor de muncă. Aceste aparate care apără validitatea corpului muncitorului, stânjănesc fără îndoială lucrul și micșorează producția. Folosirea lor nu este plăcută întreprinzătorului, și nici chiar lucrătorului când acesta lucrează „cu bucată”, însă mașinile având dela început aparatele de prevenire necesare, controlul organelor administrative este mai ușor, și în caz de accident se pot stabili răspunderile, mai exact vina patronului, dacă aparatul nu a funcționat bine, dacă lucrătorul a fost indicat să-l folosească.

Instalația igienică și aparatele de prevenire a accidentelor trebuie să fie primele condiții pentru acordarea de încu-

rajări industriale. Aceste condiții impetuoase sunt puse pentru păstrarea rasei muncitorilor naționali, cel puțin tot atât de valoroase ca bogățiile naturale; pentru respectul drepturilor sale sociale.

Avantajele încurajării industriei naționale se acordă îndeobște fabricelor și întreprinderilor de oarecare mărime, pentru a ajuta ereierea de fabrici mari și modern instalate, pentru ridicarea nivelului industriei naționale. De oarece însă problema micii industrii se împletește la

noi, cu problema națională și problema orașelor noastre, ar fi bine dacă pe acest teren am păși pe drumul de mult bătut de vechiul Stat maghiar, și am acorda avantajele încurajării industriei naționale măcar în parte. În ce privește scutirile de vamă pentru instalațiile micii industrii și pentru materiile prime atunci când prin întovărășie își procură cantități mai mari, acestea fără multă discuție trebuie date.

N. Ghiulea

ACTUALITĂȚI

Sufletul ardelenesc

Ziua de 1 Decembrie 1918, ziua unirii dela Alba-Iulia, — a fost cea mai măreață sărbătoare pe care a avut-o Ardealul. Au mai fost și poate-i vor fi hărăzite încă de Dumnezeu și alte sărbători acestui neam, dar nici una nu va putea să trezească în suflete atâta entuziasm și nici una nu va putea să aducă atâta dreptate cât a adus pe pământul Ardealului ziua aceea. Noi cei de astăzi nu putem spune cum se cuvine ce este ziua de 1 Dec. 1918. Noi prea am experimentat-o lăuntric. Nouă ne lipsește încă perspectiva, care va da cântărețului epic toată liniștea contemplării acestei zile. Nouă, această zi ne trezește o învălmășeală de simțiri, între cari nu putem face ordine și nu putem să le lăsăm să se rostească cum ar trebui. Toate ne sunt dragi și prea ne sunt dragi toate pe-o formă! Pentru noi această zi însemnează totul: ea însemnează eliberarea noastră! Și niciodată pe pământul Ardealului nu s'a zădat cu atâta sinceritate imnul morții celor trufași și imnul dragostei de viață al celor ce se simțiau întâiaș dată liberi!

Dar ziua de 1 Dec. 1918 mai este și o dovadă de fehl cum este sufletul românesc ardelenesc, când se manifestă în integralitatea sa.

Acest suflet ardelenesc, despre care se spun astăzi multe..., acest suflet care trăia atunci cea dintâi zi cu adevărat liberă, nu și-a uitat de sine și de măreția clipei prin care trecea. Atunci, când lipsia o putere armată care să păzească buna rânduială pentru sine și pentru cei de alt neam, sufletul ordonat ardelenesc și-a creat el paznici, cari îmbrăcați în haine albe, cu căciuli împănate și cu puștile la umăr, străbăteau fără odihnă străzile Albei-Iulia, ținând Pacea să nu zboare.

Iar când veniau satele în șiruri-șiruri cu dascăli și cu preoți în frunte, cântând cântări bisericesti de laudă și de preamărire celui Prea înalt și când însași ziua cea mare și-a început rânduiala prin rânduiala unei slujbe bisericesti, care se înălța tot atât de duios și dintr'o biserică ortodoxă ca și dintr'una greco-ctolică, sufletul religios ardelenesc voia să dovedească că la temelul faptelor sale mari stă credința religioasă, împăcită dar înfrățită, și că dovedește o totală lipsă de prevedere a furtunii care s'ar putea deslănțui în acest Ardeal, tot cel

ce cercă să samene vrajba religioasă între frați...

Și, poate, presimțind că dintre toate calomniile câte se vor aduce sufletului Ardealului cea mai de nesuferit și cea mai mincinoasă va fi aceea care-i va nega românismul, în ziua de 1 Dec. 1918, prin toate și mai presus de toate, străbătea și plutea, mândră de sine, o vie conștiință națională, care înviora orice vorbă, orice privire, orice semn..., al oricui, care se știa Român...

Astfel, ziua de 1 Dec. 1918 a pus pe fruntea Ardealului o cunună împletită din trei virtuți fundamentale ale sufletului ardelenesc. Pentru cel ce a avut fericirea să fie de față la această sărbătoare, conștiința ordonată, conștiința religioasă și conștiința națională a sufletului ardelenesc n'a mai fost o taină, iar astăzi nu este o noutate, pentru că atunci i-s'a destăinuit cu prisosință. Pentru toți cari înțeleg și iubesc acest suflet ardelenesc, amintirea zilei de 1 Dec. 1918 dela Alba-Iulia, este o dovadă, plină de duioșie, dar și de mândrie națională, a virtuților acestui suflet, iar pentru cei ce nu-l înțeleg sau îl bănuiesc, este un memento!

Și nu numai atât! Ci poate, pentru că era ultimul acord în simfonia de bucurie pe care o înălța neamul când simția împlinindu-i-se gândul, neamul românesc și-a trimis aci reprezentanți de peste toate vechile hotare. A fost înfățișată aci toată țara românească! Așa că ziua de 1 Dec. 1918, amintește celor de azi că atunci între sufletele tuturor românilor a existat cea mai desăvârșită armonie. Căci dacă în „ziua unirii Ardealului și a părților ungurene cu țara mamă” s'au adunat, spre a hotări împreună, sufletele a lor trei generații: a morților, a viilor și a viitorimii; toate aceste trei generații și-au spus gândul inimii lor prin un singur glas...

Cei morți au grăit și au hotărât prin amintirea trecutului de suferință; cei ce vor să vină au îndemnat prin glasul nădejților cari umpleau sufletele; iar cei vii au înțeles rostul vremii lor, au ascultat trecutul, au prevăzut viitorul și așa au hotărât: prin glasul celor vii au vorbit și cei morți și cei viitori.

George Șerban.

SUPLIMENTUL LITERAR

Moara

La marginea satului de veacuri te hârâi cu vânturi și ape,
Văjăirile râului zadarnic se-opintiră temelia să-ți sape...
Te-ai plecat înțeleaptă pe-o coastă, dar nu te lași cu una cu două
Și-așa cum stai astăzi acolo furtunile te ning și te plouă...
Deasupra cununa de sălcii: mîloase și părelnice fete
Despletite te-apasă 'ntreagă cu blondele și lungile plete,
Rar, dacă 'n beroul de toamnă încep să se caune haite,
Străpunse de junghiuri piezișe încheeturile-ți prind să se vaite
Și tu printre multele trunchiuri pe malul curățit de nuele
Cu țipete neobicinuite te plângi de dureri de măsele,
Prietenii-ți nedespărțiți, atunci vin să te mângăie țărani,
Îți câtă din fluer, spun snoave, îți citesc din bătrâne cazanii...
Nedumerită-i ascultă și totuș mereu ești nemângăiată:
Te dor amintirile, și unii ce se duc și nu mai vin niciodată,
Te vezi, te simțеști înainte, așa cum curând vei rămâne,
O rășniță veche cu care să se joace copilașii de mâine...!

Teodor Murășanu.

Luna

In noaptea ce-a căzut peste lume ca o funingine moale,
Pe dealul cu vii, peste apă, se tot descarcă pistoale
Ca 'n satul din vale se speriară câinii deodată,
Prin ogrăzile carbonizate, pornindu-se aprig să bată...
Dar când s'a ivit ea, peste pădurea neagră și deasă,
In haina-i bătută cu stele, pe cap cu aureolă de'mpărăteasă, —
Incremenită toate: câinii 'n două labe pe podmoale,
Pândarul cu degetul gata pe'ncărcate pistoale
Și simțind de toate părți cum i-s'a luminat în vie,
S'a uitat speriat împrejur întrebându-se ce poate să fie...!?
Și, părându-i frunza mai uscată și strugurii mai bătuți de brumă,
S'a învelit de grabă cu cojocul, își sprigini genunchele 'n humă
Și 'nclinându-se a zis: Doamne ajută, Maică Precistă, noapte bună,
Mai păzește de-acum strugurii și tu 'n locul meu, lună!...

Teodor Murășanu.

Pe pisc

te-ai urcat pe piscul cel mai ars de soare
în solitudini și-aier tare,
pe unde nu mai crește nici copac, nici floare...

belșugul tău de-acum îți va ajunge oare?
te-or slugi truditele picioare?
și ochii-ți, nu s'or înopă de-atâta soare?...

A. Cotruș.

Cântare pământului..!

Inchinu-mă ție, pământ înflorit
pe Mureș la deal și pe Mureș la vale...!
Că 'n tine părinții-mi s'au frământat,
au răs, au iubit și s'au închinat,
gustând din bunătățile tale —
...Inchinu-mă ție, pământ înflorit,
pe Mureș la deal și pe Mureș la vale...!

Inchinu-mă ție pădure de brad,
tămâie nestinsă 'n cădelniți de aur,
biserica verde, nepieritor răsad!
Că tu 'n zile grele ne-ai mângăiat pă-
[rinții,
i-ai întărit și le-ai preschimbă în laur,
pe frunțile aspre, cununa suferinții...!

Inchinu-mă vouă, bătrânilor munți,
cu bărbi de mesteacăn, cu diademe pe
[frunți —
Că voi, cu 'nspăimântătoarea voastră tă-
[cere,
ne-ați insuflat suprapămăteasca plăcere,
din stânci și din poduri de curcubeu,
să ne facem părelnice schele,
pe cari să urcăm fără preget, mereu
spre feluri din lumea eternelor stele...!

Inchinu-mă vouă, neadormite vânturi,
gigantice harfe, bulboane de cânturi...
Că voi cu melodiile voastre 'nmiite.
sub muta și nemărginita holidă,
prin veacuri ne-ați stat drept pildă in-
[voltă
să ne strivim sufletul în cântări felurite...

Inchinu-mă ție, preamăritule soare,
văpaie nestinsă, minune uluitoare...!
Că tu ne'ncălzești, ne luminezi și ne arezi,
dedesupt pământ negru, deasupra cer se-
[nin —
Ne umpli de fioruri, ne 'ndemni și ne-
[nvești
să căutăm, să trăim, să hohotim îndrăs-
[nești
și pe urmă, tot așa să ne stângem...!
[Amin!

Teodor Murășanu.

Tu

ești codru de pâine în visul flămândului,
ești scaun de aur în gările gândului...

pentru dureri,
aceeași ca ieri,
pat alb ești acu
doar tu,
tu!...

A. Cotruș.

N'am fost ca orișicare altul

N'am fost ca orișicare altul:
m'a vrăjit prăpastia, m'a 'nebunit înaltul...
am fost și tigrul, am fost și miel,
am fost și aluat, am fost și oțel...
am știut să tac, am știut să țip...
am fost și munte și fir de nisip,
am vrut drumurile lumii toate,
am râvnit prea dârz ce nu se poate...

In mine: cer și baltă
se unesc, se simt bine laolaltă...
și ura cu iubirea
și lenea cu munca 'npreună,
în mine se 'mpacă și duc casă bună...

Mă 'mparte noroiul și 'naltul...
de ce n'am fost, Doamne, ca oricare altul?!

A. Cotruș.

Șesuri blestemate

Să uit că am trăit și eu cu oamenii...

In cimiter — de vorbă stau
nici eu nu știu cu mine —
ori cu cei cari au murit odinioară...

Linistea
din sufletu-mi, ca dintr'un caer, toarce
fire lungi de gânduri și tristeți.

Ah, prietenii!

N'am fost cu nimeni frate drag —
nici mie nu mi-am fost;
regrete n'or porni în urma mea
s' -mi afle'n lume marele meu rost.

Vieții am rostît în fiecare dimineață
aceeași rugăciune, moștenită din părinți,
de doruri mari și suferinți, —
dar
cu fiecare liturghie tot mai singuratec,
tot mai rar
au adormit în mine clopotele învierii —
durerile prelung, cântară și bătură 'n casa sufletului meu
cum bat
ciocanele de lemn
în toaca unei mănăstiri uitată, pe'nserat.

Știu.

Pe glie îmi va pune flori în fiecare an,
Primăvara —: numai ea a cunoscut
vai, câte vinuri am avut —
și, înfrățindu-mă cu oamenii,
cât suflet darnic am pierdut...

Și, la moartea mea,
când încă nu s'o fi sfârșit și cel din urmă
jalnic Aleluia —,
ah, Mare Tată, cât de'ngrabă-aș vrea
— în munții cei mai deși,
în munții cei aleși —:
să fiu un brad înalt, înalt,
să mă'nfrățesc cu zările, —
să mă'nțeleg cu depărtările
să iert — sărac,
să uit — în veac
că am trăit și eu cu oamenii, odinioară...

Valeriu Bora.

Resemnare

Mă 'nchid în suferința și trista resemnare...
Las firul să și-l țese paianjenul uitării.
De te-oi uita vre-odată, va fi o alinare,
Un strop de fericire în cupa disperării...

Tu nu mai ești un rege, eu nu mai sunt regină,
Neîndurat, destinul ne-a smuls din cap cununa...
Doi cerșetori în noaptea geroasă și senină
Am căutat iubirea și am găsit minciuna...

Când dor ți-o fi de mine, mă plânge ca pe-o moartă
Ingenunchiat pe cripta iubirii sfărâmate...
Vei străjuți cu lacăt a amintirii poartă
Și gândurile toate, și visele uitate.

Iar eu, cu moartea'n suflet, am să mă 'nchin sfioasă,
Zâmbind, nepăsătoare voi merge înainte...
O biată violetă, dar frumoasă,
Stropită 'n ceasul morții cu lacrimile sfinte...

Voi strânge 'ntre pleoape imagina iubirii
Când ochii plini de viață s'or stânge în sfârșit,
Și am să iau cu mine comoara amintirii
Că tu măcar în treacăt, o clipă m'ai iubit...

Irène Fleury.

Resemnare

Mai bine vreau în chinuri de dor să mă topesc,
Să nu mi se'mplinească nimic din ce doresc;
Mai bine nici odată să nu-ți mai pot vorbi,
Să nu-ți mai văd lumina de care ași orbi,
Lumina fermecată din ochii tăi de foc,
Căci simt c'a mea iubire ți-aduce nenoroc!

Departa, mai departa, ași vrea acum să fiu,
Precum odinioară spre tine vream să viu;
O mână nevăzută mă ține'n loc în drum:
Nu pot să merg spre tine, nici înapoi acum.
M'atrage raza blândă din ochii tăi de foc,
Dar simt c'a mea iubire ți-aduce nenoroc!

Mă culc cu hotărîrea să mă renasc din nou,
Să strâng din al meu suflet al dragostei ecou,
Să uit că ești pe lume, să uit chiar că trăiesc.
Dar razele de soare din nou mă ispătesc
Să caut iar căldura din ochii tăi de foc,
Și simt c'a mea iubire ți-aduce nenorec!

O, lasă-mă, iubite, din lanțul cel vrăjit
Să iau toiagu'n mână, să plec la pri begit,
Să uit durerea mare de-a nu putea iubi
Cum inima-mi dorește, cum și tu ai dori.
Să fug de vraja dulce din ochii tăi de foc,
Căci simt c'a mea iubire ți-aduce nenoroc.

Ion Băilă.

Ținta-mi

Ținta-mi: fir de nisip,
iar eu:
Columb,
pe mări de plumb
plecat-am s'o aflu cu orișice chip

A. Cotruș.

Radio

*Fantastică mașină minunată!
Din zări adânci, pe nevăzute unde,
Mă uit uimit, prin ziduri, cum pătrunde
Parc'ar fi'n bazme, vocea depărtată.*

*Parisul, Viena, Roma — Ori și unde
Dorește fantezia răsfățată —
Le chemi pe rând. Un semn; atât. Și'ndată
Răspund cu glasuri calde sau profunde.*

*Dar e târziu. Un ultim câtec dulce,
Și oamenii, trudiți, merg să se culce.
Acum se 'nalță'n juru-mi alte șoapte...*

*Sunt toate numai lacrimi și suspine...
Ca un concert lugubru — ascult în noapte
Durerea lumii 'ntregi vibrând în mine.*

Radu D. Rosetti.

Rătăcirea lui Ion Vancea. — Bucuria vieții. Pirandello povestitorul.

Cred că atât însușirile, cât și ceea ce mai avea nevoie de prelucrare ca să se poată înșira între ele, din „Rătăcirea lui Ion Vancea“ (Serisul românesc, 70 lei), se datoresc vădit caracterului autobiografic al romanului.

Partea miezoasă a lui, cu preocupări cari se simt de ale vremii și ale unui om stând până la piept în valurile ei, aș jura că a ieșit din pățanii proprii și din introspecție. Să fi fost de compoziție, atâtea fapte mărunte ar fi apărut mai rotunjite, dacă nu cumva o imaginație creatoare nici nu s'ar fi oprit la ele. Lumea închipuită e de obicei nu numai mai frumoasă, dar și mai logică decât cealaltă. Lumea d-lui Telega nu se sfiește să fie adesea — și cu entuziasm! — altfel decât frumoasă și logică. În ea trebuie să se afle atâtea documente, abia siluite pentru stil și pentru unitatea acțiunii.

Două lucruri dau mai ales un mare drept la luare aminte, și pe care scriitorul le ține mereu în văzul cititorului.

Rătăcirea propriu zisă a lui Ion Vancea nu-l pune într'o lumină prea plăcută, ca anecdota în care el s'a găsit prins. E vorba de patima neașteptată a unui om de oarecare vârstă, burlac osândit veșnic la această stare, pentru o tinerețe oacheșă abia îmbobocită. Firește că tinerețea se pleacă înaintea unui fluture de anii ei.

Chiar prin neînsemnătate însă, anecdota aproape că nu privește. Omul care o suferă e mai atrăgător decât ea. Visurile lui, stângăciile, pornirea uneori vulcanică, fudulia livrescă, atitudinea negativă față de societate, suspinul după o stare cu nepuțință de ajuns, un romanticism nou, fără lună și fără cavaleri în mantie, sunt tot atâtea semne ale generației care dă oamenii coți de astăzi. Ei au ceva de ascuns în viața lor, cași Vancea, pe care ceva dacă-l cercetezi cu

ajutorul biografiei cronologice îl descoperi o „rătăcire“ de nimic, iar, cu ajutorul biografiei sufletești, o greșală de fiscare a scopurilor tăgăduită cu încăpățănare și sprinten de aceea la tot felul de fapte repezite. Oamenii aceștia nu știu să trăiască destul în trecut și nu pot nici să se rupă de el; în întâiul caz ar fi meditaționii pletoși romantici, iar, în al doilea, tehnicienii clipei, sociali și economici.

* Ne ține tovărășie, apoi, abia cu câteva inegalități de tratare, ca ale unui scris cu intreruperi de ani, dar chiar prin aceasta cu farmec de jurnal, o atmosferă de putere, aș zice, rustică. Romanul nu face aproape niciodată carte cititorului, ci se desvoltă liniștit, după legile lui, de arhitectură monumentală și aspră, cu frontoane de templu vechiu, fără frize și metoape, cu troițe de răspântie sau cu punți de Toledo, dintr'o singură piatră peste râuri fără apă. Oamenii și colțuri din Oltenia sau de pe valea Doftanei, împrumutate trăsături iberice. Sunt însă numai trăsături de lectură și încă un drum ca să găsim pe autor, cu studiile și gusturile lui. Omul trebuie să fie de firea lui sănătos, tăcut și dur, în înțeles cristalografic.

„Și buzele Tale arse și chipul Tău de ceară
Imi sfășie inima, când te privesc ținut pe
[lemnul de ocară“.

Suspina așa, abrupt cum poate fi suspinul, o nouă cântăreață la picioarele Crucii. Podoabe de rugăciuni și de psalmi se ridică în liniște. Patosul ebraic, pe care li-l știm, a căzut, și căzut e ca un mozaic de pe o boltă, și imagismul naturalistic al regescului cântăreț de odinioară, născocitor de gen. Poate că pentru atât avânt și atâtea beție de culori n'ajunge numai harul de sus; trebuie și cremenea colțuroasă care a doborât pe

Goliat, și trebuie și patima care fura pâinile de altar și soțiile altora. Cântecul se încarcă atunci de toate căprioarele pădurii și de toate stelele nopții, ca să strige sub cer în cântarea Domnului. Iar Domnul, fără să se arate, zâmbește milos.

Rugăciunile și psalmii doamnei Sanda I. Mateiu („Bucuria vieții“, Serisul românesc, 70 lei) au în schimb un trup de mici întâmplări de soție și de mamă. O lume tăiată pe potriva noastră, fără chiparoși sau afundări de albastru, își arată când un ungher cu preoți vechi în hlamidă bizantină, când alt ungher cu leagăne și jucărioare de copii, după cum cade pe ele lumina călătoare a lui Isus care trece. Il simțim bun și aproape. Nimic din raționalismul tăios și dialectic al Cuvântării de pe munte și nimic din vedeniile celei de-a doua veniri pe norii cu fulgere, nu ne îndoae genunchii. E un oaspe care mângâie și împacă. În Evanghelia hieratică, cu lacăte și peceti, bate o inimă de om. O femeie ne duce de mână până deasupra temutei Cărți, ca să ascultăm. Și o auzim, lin și adânc, plină de ecoul slăbit al tuturor durerilor și nădejdirilor.

Numai să nu fie chiar inima acelei femei!

„Ca stoluri negre vin aducerile-aminte!
Și mă cufund în dulce desnadejde,
Căci știu că nu-i nimica bun în mine,
Și numai în durerea Ta e izbăvire“.

Un proprietar de locșor cu vie și smochini și-a pus în gând să cumpere și curtea vecinului. E, cu a lui, între puținele scăpate de fumul de pucioasă ieșit din ocele galbene ale dealului. Vecinul primește tot felul de arvune, dar își amână mereu plecarea. Are o maimuță cu care stă în casă și un văr care-l dijmuiește. Cumpărătorul a avut și el pe vremuri o ocnă de pucioasă, în tovărășie cu un prieten, care l-a furat și e acum un bogătaş și un cămătar vestit la oraș. Intr'o bună zi însă maimuța strânge de gât pe vecin. Pentru banii dați înainte, proprietărașul n'avea nimic „la mână“, iar vârul moștenitor, care ar dori să ție seama, e atât de dator cămătarului, încât locul i-se cuvine acestuia. Cămătarul îi spune fostului prieten, jefuit odată și venit să intervie, că se gândește chiar să se așeze vara acolo. Scos din fire, omul se duce la direcția minelor și-și vinde grădina. Așa n'avea să s'alegă nimic nici de el, dar nici de cămătar. Fumul oanei scobite pe locul lui avea să ardă tot de jur-împrejur („Fumul“).

Ciobanii au prins un corb și i-au legat un clopoțel de gât. Lumea din sat ascultă și nu înțelege, de unde vine sunetul lui prin cer. Un sătean, supărat că o vietate îi fură pâinea din haină la câmp, întinde o cursă și prinde corbul. Il leagă de măgar, ca să-l ducă acasă, dar măgarul se sperie de croncănit, o rupe de fugă și cade într'o prăpastie. Numai corbul scapă și-și plimbă și mai departe clopoțelul prin cer. („Corbul din Mizzao“).

Vieți irosite

Un țaran își dăduse unul din copii să se facă preot. Era, înaintea lui, mândru și mișcat. Dar într-o zi sosește vestea că preotul se purtase într'un chip rușinos cu băeții seminarului dați în seamă. În cele din urmă scandalul se poate înăbuși, dar bătrânul e neîmpăcat. El desbracă pe fiu-său de anteriu și-l trimete la sapă cu ceilalți, iar anteriu îl așează în lada cu hainele altor doi copii morți. („La sapă“).

O femeie tânără intră cu un copil într-o grădină. N'a mâncat toată ziua. O bătrână le dă, ei și copilului, câte o bucată de pâine. Alt copil, al unei doamne în trecere pe-acolo, îi smulge acestuia pâinea din mână și i-o aruncă în avuz. Mama lui îi dă celelalte mame, ca despăgubire, doi gologani. Dar seara vine. Femeia fusese lăsată de bărbat, la care nu se poate întoarce în sat, iar gazda din oraș o scoase din casă. Ce avea să facă? Lângă ea se oprește un negustor de evantaiuri. Își cumpără unul pe cei doi gologani, se deschide la gât și-și face vânt, ispititor. Copilul se joacă pe alec. Soldați trec. („Evantaiul de hârtie“).

Un profesor de istoria religiilor era necăjit pe niște volume ale unui coleg neamț, care-l folosise fără să-l citeze și stărnise în schimb o vâlvă în Italia, absentă și altădată și acum în ce privea propria-i lucrare cu același subiect. Se hotărâște să se răfuiească singur cu savantul străin, într'una din lecțiile lui publice. Și-o pregătește cu grijă și se îndreaptă spre universitate, udat leoaică de-o ploaie pe drum. Profesorul era bătrân și foarte miop. E mirat că vede sala plină de studenți, el care avea de obicei numai doi ascultători credincioși. Aceștia toamai atunci lipseau, unul cu un picior serăntit, iar al doilea socotind că pe așa vreme profesorul era să stea acasă. Când acesta târziu își vârî capul prin ușă, își vede profesorul vorbind în sala goală. Studenții dela alte facultăți își întinseră numai mantalele de ploaie la uscat pe bănci. („Erezia Catârilor“).

Un preot tânăr intră în odaia de bolnav a capului parohiei. Ii e silă de anteriu și ar vrea să se lapede de el și de darul profeției. Atunci o țărancă venită de departe chiamă din biserică. Preotul îi cere tânărului să-i ție locul. Bătrâna aduce tot felul de plocoane pentru c slujbă care să îmbuneze pe Sfânt pentru fiu-său plecat în America și nemai dând semn de viață. Preotul e furios și o gonește. Asta e credința? Dar când femeia nu înțelege cum darurile ei strânse cu atâtea jertfă nu sunt primite, omul bisericii începe rugăciunea. Și când o vede întinsă pe jos și tremurând de evlavie, își dă seama că aceea era adevărata credință. („Credința“).

O fată bătrână care nu se măritase ca să-și crească fratele mai mic și pe un prieten al lui până ajunseră oameni cu rost, e siluită într-o zi la țară de băiatul vierului. Peste puțin se simte însărcinată. Fratele, neîndurat, o silește să se mărite cu siluitorul ei. Femeia înțelege să nu se mai lase să fie atinsă și suferă groaznic.

Prostul de bărbatu-său mai căzuse la un examen și se grosolănește cu totul. Ea leapădă și copilu-i moare. Iar când mai târziu, bărbatul, la îndemnul părinților cari se temeau că fără copil aveau să piardă via de zestre, încearcă să se apropie iară de nevastă-sa, ea se aruncă de pe malul înalt din marginea grădinii în Mare, urmată încet de șalul negru în care era înfășurată. („Șalul negru“).

Doi tineri vin peste râpi la oraș după medic. Vărul lor s'a îmbolnăvit pe neașteptate. Unul din ei e logodit ca și bolnavul, cu care trebuia să se însoare odată. Medicul se duce pe măgar până la acel colț de stânci. Nu era însă nimic de făcut. Tânărul fusese mușcat de vre-o muscă otrăvită și avea bubă neagră. Musca e poate tot acolo. Bolnavul o vede cu o bucurie rea cum se așează pe obrazul vărului lui și acolo chiar pe tăutura de briciu. Totodată aveau să se însoare amândoi. („Musca“).

La un pescar cu rosturi de viceconsul, dintr'un portuleț sicilian, a fost adus de pe un vapor un marinar din Nord, bolnav de tifos. Pentru că nu e loc la spital, rămâne acolo în grija nepoatei lui. Cu cât se înzdrăveneste, se apropie și de fată, pe care o ia de nevastă. E însă într-o lume nouă, de care eu toate silințele nu se poate apropia, nici măcar cu graiul. Și niciodată nu se simte mai strein decât când vaporul lui, tras peste câțva timp în același portuleț, se depărtează pentru totdeauna. („Departa“).

Acesta e cuprinsul celor aproape creștute de pagini de „Nuvele alese“ (Ancora, 75 lei), în care d-l Alexandru Marcu ni-l înfățișează pe Pirandello povestitorul. Noi l-am descoperit întâiu pe celălalt, pe omul de teatru; ca și țara lui, de altminteri. Minulescu, totdeauna nou, ne-a dat o pildă de ce înseamnă metoda pirandelliană aplicată la mediul românesc: e vorba de „Manechinul sentimental“. Când se va juca Henric IV se va vedea că, aplicată la mediul italian și de însuși autor, poate da și altceva.

E drept că scriitorul era mai ușor de descoperit în teatru. Dela povestire până pe scenă eroii lui sufăr o mare schimbare. Piese care nu sunt decât nuvele dialogate nu intră în socoteală. Dedublarea sufletească, plină de tragic, e mai dincoace din marile creații. În niciuna din nuvelele de-aici nu se întâlnește. Latura prinsă în ele e de obicei ciudată și clipa din viață, de suspensie. Se bănuie tot felul de răsuci, pe care autorul încă nu apucă. Nuvela are trei, patru culmi, cu cline tot sub alte raze. Stările sunt analitice și destul de complicate. Personajii zadarnice se interpun fără să fie văzute, decât în opacitatea lor, ca un abur pe un obiectiv. Potențele acestea le desvoltă numai dramaturgul. Povestitorul se bucură de uimirea noastră, înaintea întorsăturilor neașteptate. Ca o fugă în poezie, câte o lună verde îi scapă și umple cerul, cu oameni și peisagiu siluetate de pucioasă, pe discul ei depărtat.

Emanuil Bucuță.

Toamnă în inimile oamenilor, în zidurile fără trandafiri. Cerul plânge de câteva zile. Frig. Orașul cuprins de umezeală și pustiu protestează împotriva întocmirilor de pe pământ prin accentele triste ale vântului, accente cari se aud din turlele seculare, din ulițele misterioase.

Umbrele întârzițiilor, noaptea, se agăț și mai bine în gândire, arătând deșertăciunea. Nu-i destul omul o umbră, de ce trebuie și alta care să-l urmărească pe tro-tuarele murdare, pe păreții monotoni? Orologiile în ritmuri, melancolice fură din cer păreri de rău. Orașul cu atâtea amintiri din nopțile de vară, orașul vesel cu subtilitatea vieții și a farmecului izvorite voluptos din clapele clavirelor, orașul rozelor parfumate, sub pleoapa întunericeului și a orelor târzii pare o cetate a morții.

Totul ar fi imbecil și anost, dacă obloanele ferestrelor ar ascunde numai oameni năcăjiți, scurtându-și viața în anticamera morții: somnul, și n'ar exista localurile de noapte, popasuri fermecate pentru drumetii cari înțeleg că viața nu-i decât un vis și fiecare clipă trebuie trăită intens.

Melancolia se strecura în ochii, în sa-fletele și pe fețele celor mai mulți oameni. Zâmbetele și privirile, răsărituri de iubire, dispărură de mult dela glastrele delicate; rămăsese din tot ce-a fost ploaie moenită, — povestea tristeții. În fiecare bob de lacrimă era o duioșie. Părerile de rău plecau dela fiecare parc părăsît, din atitudinea vrăbiilor ce-și scuturau aripile ude, ironizate de croncăniurile suratelor îmbrăcate în negru.

Pe Drăghiei, singurătatea odăii, mobilă roasă și soba rece ca o stafie, îl îndepărta dela citit. Avea nevoie să uite de sărăcie și să nu-i mai audă ritmul în geamurile ferestrii, măcar câteva ore. Singurătatea de multe ori e un dușman.

Drăghiei eși. Intunericul i-se păru mai înspăimântător ca niciodată. Străbătu câteva uliți străme, pustii, unde și unde câte-un felinar murdar: ochi trist, bolnav, plâns, Gândurile se ciocneau în țidva lui: va să zică intunericul e aripa morții; intunericul e veșnicia, e bezna mormântului. Se opri la „Lampa roșie“. Așa se numia casa în care se ciocneau sentimentele, cuiul care înveselia frunțile, și, în adevăr, o lampă mare, roșie, ca un far salvator strălucia în muțenia: aceasta de ziduri triste; o chemare dulce și-se furișă în ureche: „Hai intră Toate năcazurile se lasă aici în prag. Uită-le, căci ca mâine te cere întunericul“. Și atmosfera plăcută îi alintă fruntea. Era așa de intim, de bine, de cald. Pasiunea altora simția cum îi desmiardă trupul, cum i-se strecoară până în taina inimii și cum și simțirile lui capătă aripi, spre visare, spre elixirul vieții. Veselia ca și farmecul de primăvară înălța sufletele; glumele se încrușeau, încercate de ris, de multumire. Dureria n'avea ce căuta aici. Femei care își isprăviră numerele de varietate, fericite parcă de când lumea, fumau, își alipiau buzele de băutura ispititoare, în tovrășia bărbaților. Jazz-bandul barbar lipsia, în schimb o muzică de țigani răscolia pasiunile și u-nceau pe furiș în toate simțurile atâțate de vin. Chefelii cei mai mulți erau din familia intelectualilor; nu-i vorbă mai veneau și alții: politiciani cu pretenție că sunt cuprinși de boemie, câte-un chelner din altă parte, câte-un sugativ veritabil și cocote simandicoase, retrase de tipii din lumea bogată. Ele petreceau cu prietenii cari dacă

nu aveau bani din prisos, complectau această lacună neplăcută, cu suflet mult, cu suflet distins.

Drăghici, discret, se așază la o masă din fund lângă o draperie de catifea carmen. Nu apucă bine să privească cine mai era în juru-i și doi ochi mari, doi cărbuni negri, îl săgetă plini de înțeles. Trecu la omul înalt și subțire; la omul cu fața istovită; în colțul gurii strecurate cărările ironiei și fruntea îndrăzneată, împotrivoitoare tuturor decepțiilor vieții, frunte care radia gândire spontană, gândire aleasă. O acumulare de nervi în trupu-i plâpând. Pleoapele uneori păriau aripi obosite peste scelpirile din adâncimi, peste trambеле tăioase izvorite din inima lui, din erupția sentimentelor ce-i încălziu mâna de țărână.

Cu bucurie pe buze grăi:

— Și tu la crășma din drum?

— Toamna fără vin e ca și o paralizie, răspunse Drăghici. Viața e o comoară de senzații, trebuie să știi să le alegi pe acelea care te desprind de amărăciuni. Cu mine, aici, mai mult un oaspe culegător de veselie.

— Frumos, bine. Ai dreptate. Realitatea însă e că viața e o mocirlă; cu numai fruntea încă nu mi-am murdărit-o, încolo trupul mi-o zdroacă tăvălită prin această tină, — vorbea omul. Și eu gândiam la fel, odată, ca și tine despre viață. Aveam atâta poezie în suflet, cu puțini muritori au și oamenii mi-au omorât-o. Mă mir cum de-a mai rămas ca un fir de muștar. Vezi sunt un abrutizat de băutură. Un animal; de altfel dobitoacele Domnului, suntem cu toții. A-ți atrofia simțurile cu alcool de timpuriu, e mai artistic decât ramolirea să-ți fie stăpână pe nervi, și prostia. Hai bea, bea sănătos, trubadurule și dornicule de viață, bea cum știau pătimăș țărani din sângele nostru. Și el sorbi paharul până în fund. De ce privirea aceasta ca o lumină de părere-de-rău, la mine? Prietinia e ca o femeie vicleană. Dragă Stroe, cum sunt și eu... și aveam nevoie de raziul tău prietinesc. În o prietinie veche e atâta emoție ca și în copilărie, dar și multă naivitate sentimentală. De acest sentiment maladiu, cu aduceri-aminte de cândva, îmbrăcate în purpura frumosului chiar dacă au fost clipe banale, nu putem scăpa niciodată. Omul e copil totdeauna. Stam aici ca un imbecil, singur. Știu că ai să-mi răspunzi: cu gândurile mele, filosofic. Mof. Gânduri de gasecă! Mediul e o două viață. Privește, în juru-ne: găști și iar găști!

Rotocoalele de fum ale lui Drăghici aduseră vorbele:

— Un spirit cercetător ca al tău, se înțelege, că nu are să se împace niciodată cu alcătuirea socială. Viața însă e frumoasă așa cum e; omul nu știe să o prețuiască.

O ironie discretă învâluie fața uscățivă a prietinelui și ochii lui devin mai sugestivi.

— Omul, omul, în genere e mediocritatea. Ziditorului i-a plăcut acest fluid al minții. Astfel n'ar fi umplut lumea cu ea. Și mediocritatea e lășă, dar în schimb e obraznică și surpă dreptul de viață al celor puțini, adevărați oameni. Genialitatea ziditorului dela o culme a trecut la nebunie. Viața, desigur, e frumoasă, după cum spui tu. E lumină, e culoare, e cer, e astru, e nemărginire, e artă, e femeie, e liliac, e poezie. Pământ și neant, curcubeu și mare, răsărit și apus, noapte de vară și calea lactee în veșnicie. Dar e de ajuns numai atât? Să crezi Perfecțiunea și să o azvârlă în mijlocul rătăției, a nedreptății, a învârlării. Să crezi Sublimul și Cugetarea Divină și să le lași ca alții, cârțițele cu chip

de om, să le coboare în mocirlă. Aceasta mă scârbește, nu viața. Viața o prețuesc dar conștiința îmi repungă să sfidez și să nu-mi plec fruntea înaintea umilirii ce se întinde ca un calvar uriaș pe umerii oamenilor buni, că să-i doboare, să-i îngenuncheze, să le aducă pustiul și inimi.

Fiul lui Dumnezeu, însuși a fost umilit, chinuit, răstignit; i-s'a încununat fruntea genială cu spini; sângele sacrificiului i-a curs din tâmpile pe luceferii aceia blânzi și buni; cuile durerii i-au pe-cetluit mai repede moartea, pentru că adevărul, umanitatea și iubirea de oameni, să fie încăleată de crimă. Invățătura lui care lumina pământul, n'a putut opri lașitatea răilor. Și de aici începe speculațiunea umilirii celor mulți, cari pătimind speră că se vor mântui. Dar haide bea, bea mult, în această noapte ești partinerul meu la pocalul tămăios. Ți-aș da vinuri scumpe dar sunt un patrician.

Vinul e un tovarăș care te înțelege, păcat că nu cuvântă, în schimb luminează fantazia și desleagă limba. Și limba aceasta e o cucuvară în gura omului. Limba te duce de multeori pe drept la spânzurațoare. Limba însă mincinoasă, lingușitoare te duce la măriri și din țigan ajungi voevod. Iubite Stroe, ce bine îmi pare că ești cu mine. Eu un pripăjit, tu un munte de om. Când mă uit la umerii tăi, la grumazul care leagă capul acesta de răzeș, cu trupul vânșos și sprincenile tale stufoase, la punniul voinicii, îmi pare rău că generația de acum e ofilită, formată din stărpituri. Stărpituri în toate înțelesurile!...

Cu sete goli paharul și tăcu. Parcă torcea un fir al gândirii numai pentru el. Scoticia ceva din adânc. Violinile împrumutau tot mai mult din simțirea țiganilor, dar mai cu seamă aceea a conducătorului orchestrei. Se pilise și el și își cânta sine însuși. În notele eșite cu pasiune era povestea cântărețului cu sânge de nomad. Un tip frumos, numai viociune și zâmbet până și din dinții aceia de fildeș, cu ochii furați din cortul strămoșilor lui!

Veselia voia să spargă păreții iar femeile ameteite erau mai lenese, aveau mlădieri de piscică, aveau ceva picant în risete; din degetele subțiri și lungi se strecura beția poftei prin unghiile trandafirii. Neastâmpărat un pahar de cristal își găsi moartea în propriile-i țandări.

Cuvintele prietinelui iar curgeau:

— Ai crede că sunt un rău credincios, nu. Un om care vrea să întoarcă lumea de-a-n-doasele, nici atât. Vreau o dreaptă orânduire înțeleasă de semenii acestui pământ bun, care rabdă pe toți și nu înghite odată pe farisei. Atâtea milioane de ani de existență a îmbătrânitului terestru, ar putea să ne dea o înjghebare socială mai acută. Primitivitatea, barbaria, au rămas; poate și-au schimbat ceva din înfățișare dar fondul e același. Imi vei replica cu progresele uimitoare la care a ajuns mîntea omenească, dar fiara din om nu s'a mai îmblânzit. Fiara ucide astăzi cu ajutorul propriilor născociri științifice. Holda, aurul, bogățiile din apă și de subsol sunt și acum desnodămintele de ucidere și pierzanie. Umanitatea e plasa întinsă ca de paianjen, în care-și găsește moartea, predicatorii. E un vis îndepărtat — și nu știu dacă va va fi realizat cândva — pentru care mulți Hristoși vor muri cu crucea adevărului, pe umerii bătuți. Civilizația? o întrebare relativă. De unde putem cerceta că ea nu a ajuns culmile și nu s'a rostogoit iar în neantul vremurilor? Care e omul supranatural care a putut deslega tainele din negurile adânci? Un singur om s'a ridicat și ni-a adus o religie dar învățăturile lui erau

prinse din rădăcinile altor religii mai vechi. Dar oare și el a prins bine tot din Cartea Vremii? Nu se va naște cândva un Fiu al omului și mai adâncit în tainile vieții? Să vie și să aducă alte legi noi a tot ce mîntea omenească nu poate deslega astăzi. Dumnezeu este omul și pentru om să nu mai fie nici o taină. Să nu ne mai temem de judecăți ce nu mai sunt când moartea stăpânește stăruul și să mai credem în învierea omului. Păcatele se plătesc aici pe pământ; nici o judecată viitoare nu mai există și dacă ar exista, să presupunem, nici în cer nu se găsește dreptate. Dreptatea: e lupta între bine și rău. Răul învinge mai totdeauna pentru că societatea e clădită pe izvoare de minciună. Nu ar fi bine să se nască o religie nouă? Religia viitorului fără umilire și răspata de-apoi. Nu bând fiecare ca să răsără adevărul, nici suliții să străpungă trupul pentru îndrăzniala în a propovădui iubirea de-aproape-lui, ci nimbul recunoștinții pentru truda și mîntea care despice drumurile vieții pentru o deplină înțelegere și echilibru în acțiunile omenești.

Religia nouă din care să lipsească foamea pentru om, când și dobitoacele au dreptul la viață rațională; să lipsească no-roiul care murdărește munca adevărată tocmai a celor aleși, să lipsească suiul ticălos pentru pigmei, de unde din fruntea piramidei sociale, împart cu strămbătate bunurile pentru acei cari sunt frați cu seceriul și cu sămănatul. Să lipsească pustiul în care se cresc azi vlăstarele și să li se deie neprecupețit de nimeni, tot aerul, toată lumina, tot soarele, în inimile înfrățite numai de poezie și frumos. Să fie o mângăiere numai a frumosului. Frumosul ce ni-l aduce curcubeul, primăvara în florile și erburile pământului, frumosul în coptul spicelor, în edera ce se ridică spre raza de lumină, în cântecele de slavă a păsăricii mai bună ca oamenii, în hărnicia furnicii, în truda albinilor.

Ei drăcia dracului, dar ce tot îți cântă, Stroe? Tu ai venit să petreci aici și eu cu ale mele nimicuri. Hai, să bem, să uităm, să rădem de viață ca să nu rădă ea de noi. Struna mă mișcă. Eu nu aș fi spus la început a fost cuvântul, ci poate mai bine ar fi: cântul, cântul flautelor de aur...

Și iar tăcu. Drăghici urmăria acum și mai mult fruntea dreaptă a prietinelui, gesturile lui scurte și hotărâte; nuanțările ce se perindeau pe acea față plină de emoțivitate; verbul ce i-se desprindea din acea gură aci plină de ironie, aci plină de bună-tate de copil.

Cu ochii mari, sugestivi, continuă:

— Dar și ceceae mă obsedează de multe ori e: icoana neamului. O văd așa de scumpă și totuși atât de chinuită. Un trecut sfâșietor și un prezent urf. O, trecutul acela măreț, la fiecare pas cu jertfa sângelui. Bătrâni cu barbe albe, domnițe palide, coconi ca Feți-Frumoși, hatmani și spătari, curteni și răzeși, arcași și drumeți din războaie în războaie, coborându-se în adâncul veșniciei, cu o credință. c'un vis neîmplinit. Și mă întreb: care-i învățătura și cumînțenia ce-am luat-o din vremurile acele de măriri nemuritoare? Și nici un răspuns nu-mi vine. Constat că bejenia și furtunile le-am uitat și că din sacrificiile din veacurile trecute, am înălțat un turn pe care să ne cocotăm îngâmfarea subredă. Din epopeele cu care se poate mândri orice popor din lume, am format un material comun pentru alcătuirea Istoriei naționale, ca să se îndoape tineretul crescut superficial și cu deprinderile păcatelor noastre. Am uitat cerând crezul acelor cari dorm sub

marmore înflorite, între ziduri afumate și ce e mai trist suntem nepăsători chiar față de floarea sângelui ce s'a scuturat mai dăunăzi în cea mai impresionantă tragedie de-alungul și de-alături pământului strămoșesc. Suntem moștenitori nerecunoscători. Imoralitatea e virtutea îmbrățișată de toți. Demagogia e flamura fluturată cu orice prilej pentru a minți poporul. Panglicarii sârbătorești la circurile politice. Samsarii de sentimente naționale vând cu cotul marfa pentru naivi. Și apele turburi au înghițit izvoarele curate. Ești mulțumit, Stroe?

Stroe nu rosti nici un cuvânt. Prietinel făcu semn chelnerului să mai aducă o sticlă cu vin. Și după ce-și aprinse țigara de foi și-și trecu degetele osoase prin păr, își depănă firul vorbei:

— Menajeria politică e interesantă. Sunt boi, măgari, porci, — ce vrei. Ia privește la masa de lângă statueta de bronz. Poloneza și Lului, se resfățează. Șampania curge în valuri. Și tomnatecul plătește. Ghicește, cine-i? Uită-te la el, la gesturile încă de multe ori rurale.

Ce crezi că e un măcelar ce svârle banii din speculația mulțimii sau vre-un misit? nu e nici unul nici altul, dumnealui e reprezentantul națiunii. Îți place ce mutră are? dar asta n'ar fi nimic dacă ar avea măcar cap. Dar n'are nimic. Se numește Virgiliu Opresan-Măgura. Îl cunosc de mult de când nu avea monoclu și trăia în Metropoli. Atunci imprumuta o cravată și aștepta favorarea unui șfarț. Dar nici aceasta nu ar însemna nimic dacă ar fi ridicat scările sociale prin muncă. Ți-ai găsit. Lichelele au alte mijloace de a parveni. Azi e milionar; din limuzină nu se mai dă jos ca și odinioară nobilul roman din lectică; destul au bătoritorii căile munților pe jos iobagii lui strămoși; el trebuie să-i răzbuine. A treia oară e ales deputat; ia tantieme dela diferite comisuni economice și cheaguri milionanelor le-a făcut ca membru al societății forestiere „Măgura“, chiar din munții de unde s'a născut și el. Vaetele ferestrelor nu-l mai mișcă, nici nu-i mai amăneste de năcazul părinților lui; știe atât că: făraniilor așa li-i dat să muncească la butucii, la scânduri, la încărcat și descărcat, să mănânce ca câinii iarna și vara, pe covorul de rumegături. Știe că odată sau de două ori pe an se abate pe la fabrică și vizitează șantierul plin de muncă fecundă; că butucii zi și noapte mereu vin pe funicular din creștetul munților; că ferestrele lăcome țipă într'una; că făraniii cum îl văd își ridică umiliți căciulele din cap; că el se uită prin cele registre arătate de d. director Glukmann, și la urmă îl așteaptă masa copioasă dela conacul fabricii, șampanie și bunătăți, nevorbindu-i nimic sufletului lui, umbrele acele de oameni cu umerii trudiți, sub lumina becurilor electrice și ca o împotrivire a ursitei nedrepte pentru băstinași, plângând jalnic brazil despicați de cuțitele de oțel. Carte n'a învățat și nici durerea tranșelor n'a știut-o. Odată s'a trezit la Moscova.

Aici imprejurările au făcut să doarmă în acelaș pat cu un îndrumător politic, să-i șteargă bocancii și să-i scuture hainele. Îndrumătorul azi conduce destinele țării și cățelul credincios din zilele amare, e chemat la viață politică, e cocotat, e împărțitorul la rându-i de favoruri cu acei cari știu să-l lingășiască. Și asemenea secături politice sunt multe. Ei, dar parcă tu nu-i cunoști... Cuminții își văd de resorturile lor iar trepădușii aceștia, viței la poarta nouă, alcătuiesc programe îndrumătoare de alcătuirii sociale. Cum de nu se deschid larg porțile temnițelor?! Stroe, uite, bună dimineața bate în geamuri. Hai să plecăm...“

Și violinile tot cântau...

Un cal năcăjit se întindea în ham.

— Incotro? întrebă birjarul de pe capră. Prietinel din fundul trăsurii cu poelitul ridicat:

— La crâșma cu vin bun și pastramă; apoi către Drăghici: „Stroe, mie nu-mi plac crâșmele luxoase. Poți să le zici: varieteu, bar, bodegă, — în definitiv tot crâșme sunt. Dar fără farmec. Suflete murdare se găsec acolo unde se bea după mai multă conveniență. Crâșma săracă e acătare, e ca și inima aceluia ce-și cheltuiește ultimul ban, câștigat cinsit. Ce poți studia la masa de brad a unei crâșme murdare, la aparență, niciodată nu vei putea la masa de marmură unde chefuese fantezele viciate. În crâșma săracă găsești: femei stricate, apași, vagabonzi. Ei, și ce-i cu asta? Aici e toată pleava societății? In altă parte nu se găsește și mai multă? Se înțelege sună urit expresia femei stricate, supără timpanele urechilor delicate feminine, dar care e deosebirea și păcatul dela copila de zece ani, vânzătoare de flori printre localuri publice, copila care ajunge la casa de prostituție și între domnișoara răsfățată în avere, îmbătându-se de poftă truștii în culcușuri clandestine, ca apoi și când ajunge mamă să-și înșale soții cu fanții cari trăesc unii din propria-i avere? Se înțelege sună urit cuvântul apaș dar câți pași nu avem în politică, bancheri și exploataatori cari aduc atâtea nenorociri, ruina și crime în căminuri nevinovate? Deci murdăria socială nu e așa de desugustătoare jos, ci ea se plimbă deghizată în altă parte“.

În clipa aceasta trăsură se opri înaintea unor păreți stropiți cu noroi; niște ferestre mici păreau somnoroase și vântul se juca într'o firmă cu literale spalăcite de ploii.

— Am ajuns, grai birjarul.

Ei se dădura jos. Intrară înăuntru. Mese de stejar, înegrite; scaune grele cu spezează; miros specific de crâșmă veche și pastramă. O fată tânără, numai viață, cu brațele pline prin a cărei peliță sângele da busna, oacheșă, sta lângă tatăl ei un ciot de om, bătrân și la un semn al lui, ea se cobora în cârligul pivniții de lângă tejghea, și căra vinul în cană de lut.

Prietenu cu ochii aceia veșnic adânci, familiarizat dintr'o ochire cu toată viața și a localului acestuia, zise:

— Stroe, trinitatea e mai prielnică. Să vie și omul care cărmuește barca lui Noe, prin noroiul de afară. El nu e îmbrăcat ca noi; nu are mâinele așa moi precum le avem, haina-i miroasă a câine plouat, dar poate are inimă bună. Inima aceasta așa vicleană la cei mai mulți.

— Pofteste-l, răspuse Drăghici.

Și birjarul ochindu-i pe amândoi, își netezi mustața mare și roșcată și se așeză pe scaun.

Păstrama era bună și făcea cu ochiul, vi nului.

— Cum te cheamă? întrebă prietinel pe noul oaspe.

De pe buzele cărnoase și înecate în muștă și în barbă, se rostogoli cuvântul aspru:

— Ițic.

— Va să zică ești jidan, accentuă prietinel.

— Jidan, se înțelege jidan. Dar ce să fiu? Mutra spune tot... și-și înecă gândurile care le mai avea într'un oftat.

— Câți copii ai?

— Cinci și cu femeia șase guri de săturat.

— Cât câștigi?

— De-abia să pot avea un coilic de Sa-băș, lumânări în șofneș și puțin pește.

— Și ești mulțumit?

— Dar ce să fac, să mă bat cu Dumnezeu? El e sus și eu cu trăsurica mea jos. Tot el mă poate bate pe mine. Săracul să fie mulțumit dacă nu crapă de foame și-i sănătos. La cei bogăți nici de boală nu le pasă; cu aur poți mitui și pe moarte ca să vie mai târziu să-ți ieie zilele“. Și Ițic bău cu poftă. Prietinel și Drăghici zâmbiră. Ițic mai sorbi încă un pahar cu vin și încă unul; mulțumi și se rugă să se ducă să-i vadă de cal: „Eu beau și el rabdă. El trage și când nu poate urni trăsura din loc, tot coastele lui sufăr durerea. Mă răz-bun pe el și-i trag cu coada biciului. El nu poate grai. Și-apoi dacă eu pot vorbi nu tac de multe ori ca dobitoacul meu? Cel slab înghite multe. Așa-i lumea...“ Și Ițic eși în ploaia mărunță, cu câteva cuvinte pe buze.

Prietenu urmărindu-l cu privirea:

— Îl vezi: zoiș, prost îmbrăcat și cu fața aspră de mizerii. Asta nu ar fi nimic dar e și jidan. Pe umerii încovoiați de trudă duce păcatul străbun. Dar ce e de vină el că s'a născut jidan? Zodia i-a fost așa să fie hulit și în durerile lui. Un jidan, o paria. Tragedia acestor flămânzi, fără deosebire de rasă și de popor, mă doare. Să asmuți ura împotriva lui Ițic, câtă nedreptate, pentru că nu crede în cruce, când el la nimeni nu face nici un rău și se trudește pentru un codru de pâine. Numai cine a stropit cu trudă acest codru de pâine, numai acel poate înțelege pe deplin că e deajuns bătaia lui Dumnezeu că l-a născut în soarta desmoșteniților, nu mai are nevoie și de prigonirea semenului său. Moisi al lui nu-i mai bun decât Mohamed sau Isus. Lacrămile pe care le varsă Ițic sunt deopotrivă înțelese de acești trei antimergători ai binelui, înfrățirii și pace între noroade. Pâinea agonisită de Ițic e tot atât de amară ca și cea câștigată de Ion sau de Ali. Nu e nici o deosebire în procurarea ei. Peste capetele celor flămânzi, oricare li-ar fi limba din leagăn sau oricărui Dumnezeu s'ar închina, se lasă acelaș nimb de trudă și umilire, în agoniseala pumnului de făină atât de îmbelșug peste tot pământul dar atât de sgărcit împărțit celor cari-l produc. Și atunci de ce ura că Ițic e jidan? Ce rivalitate poate fi între Gheorghe și Ițic, când amândoi muncesc din greu și în casele lor e aceiași tristeță și boală?

În instinctul lor e o înfrățire naturală, dar alții vin de-i zădărase și le speculează încultura. Nici un rău societății nu poate aduce Ițic sărac și muncitor. Răul îl aduce Ițic parvenitul, bancherul, exploataatorul, misitul, escrocul, cum tot așa îl aduce Ion de aceiaș speță sau chiar beduinul hrăpareț, impilator.

Ițic e ca și un câine credincios care stă în ploaie și păzește avutul; periculoasă e javra de pe covoare moi, javra care nu știe nici de frig și nici de foame, ci doar me boerește când vrea.

Birjarul intră cu cizmele mari și diformate.

— Eu socot boerilor, să plecăm.

Și tustrei eșiră. Calul iarăș întindea în ham. Drăghici stăruia să se ducă singur acasă, totuș prietinel îl aduse până la poartă; îi strânse mâna și se despărțiră. Trei sferturi de oră trăsura lui Ițic, în sdrucinăturile arcurilor betege, tot mai înainta pe stradele cu ochiuri de noroi mai dese, până ce în sfârșit se opri la No. 10 din Ulița Verde.

Ițic ca în fața unei cunoștinți vechi și bune, își ridică din cap căciula, pierzându-i-se pe buze cuvintele: „Să trăești, consule“; iar prietinel cu gulerul ridicat sui câteva scări de piatră. Soneria vestia. Sfios

ca un străin, el intră.

— De ce n'ai venit și mai târziu? îl întinpină cu o melancolie în privire o femeie distinsă și cu mult vino încoace.

— De ce? Problema care mă frământă și pe mine după ce mi-am pierdut o noapte. Spune ce socoți. Ai dreptate, ai mare dreptate. Ticăloșie... și-și trecu degetele pe frunte.

— Sandule, Sandule... repetă doamna cu compătimire.

El clătina din cap pareă ar fi tras în sufletele lor o dungă de adâncă înțelegere; făptura ei se radia și mai puternic în ochii lui. Rosti din nou întrebarea: „De ce?”

— Culcă-te!

Și în scurtă vreme dormia adânc. Băiatul și fetița nu avură voie să intre în iatac să-l trezească pe tata. Căminul se compunea din trei odăi simple, cu mobilă veche și împestrițată și cu oarecare tristețe pornite din ele de oarece sobele erau mai mult reci. Lemnele ardeau pe sponci încât geamul ferestrei pareă și mai plâns și lucrurile în legea lor zgribulau căci și acestea aveau ceva din sufletul acelora cu cari stăteau împreună. Ochii și buzele și gâtul alb al Katusiei sufereau discret din pricina năcazurilor vieții la care se adăuga și răceala supărătoare din odăi și nu plutia căldura care ar fi trebuit în toamna asta să sfârșite. Afară se îndoaiau în vaete crăcile arborilor lovite de aripile vântului ipoerit; afară cerul de plumb se uita posac la pământul despoiat de frumusețea tinereții; afară parcă totul era frânt și învins. Katusia de cele mai multe ori plângea. Chiar în după amiaza aceasta avea pleoape umede. Biata Katusia. Și era așa de bună și era așa de frumoasă. Adusese de pe meleagurile natale ale ei, lumini și umbre, adâncimi și înălțimi.

Copilașii cu zămbiri prin somn, visau în tovrășia îngerilor, în fundul divanului. Tăcerea o îmbrățișase câteva ore dela aprinsul lămpii și deși ochii ei urmăreau șirurile unui roman, totuși gândurile o purtau ca pe o naufragiată. Gânduri tăioase ce eșiau parcă din muțenia odăii și o îmbrățișau și i arăta sfârșitul trist. Șalul din spate ce o acoperia ca să nu-i fie frig i-se păria aripi obosite, curând-curând să se frângă și ea, ca și o pasăre să se rostogoliască departe fără să se mai întoarcă nicodată la streșina sub care a învățat să zboare. Și ceva ciudat îi învăluia firea, i-se strecura în sensibilitatea simțirilor ei o jenă ce se cățara până și din umbrele de pe pereți. Ea se ridică din jilț și-l clătina pe soț:

— Seacă-te. Mi-i urit singura.

El deschise ochii, obosit încă, uitându-se în juru-i și cu degetele frecându-și fruntea. Glasul Katusiei se răspândea plin de bună-tate.

— Ce fire ciudată ești Sandule...

O sărutare acoperi mâna ei catifelată.

— Iți ruinezi sănătatea, urmă Katusia. Pierzi nopțile parcă nu te-ar aștepta nimeni și-ai fi numai al tău. Uită copilașii!

— Nu ocoli și spune drept: stricatul! Da, da sunt un stricat. Și nu știu dacă nu poate fi și un cuvânt mai tare. Nu vă iubesc eu? Atunci de ce vă aduc neplăceri? Nu mi-aș da eu sufletul pentru voi? Atunci de ce mă port așa cu voi? și ridică amar din umeri, cu mîntea parcă despiciând situația aceasta neplăcută și vinovată.

— Nu, nu ești stricat, dar nu ești stăpân pe tine însuși. Nu știi să te ridici, ei cazii.

— Ce înțelegi prin cădere Katusia? o întrebă el.

— Că nu știi să-ți valorizi însușirile tale deosebite. Ești un timid în realitate, îți lipsește încrederea deplină în tine. Nu-i de-

stul să te fi născut cu minte ascuțită, cu suflet bun, un entuziasmat, ci viața îți cere un capital de tenacitate, metoda de-a ști să învingi.

Sandu tăcu.

— Uită-te la tine. Ce departe ai fi ajuns dacă munceai după un plan plin de răbdare. Nu eruperi de voință, ci această constantă, zi cu zi. Tu trebuia ai călăuzit din tinerețe, ce rău îmi pare că nu te-am cunoscut demult.

— Katusia numai mediocitatea are un drum încetinel și lipsit de riscuri. Prostul nu se avântă, își vede de cărăruie, bagă de samă la fiecare pas să nu cadă în prăpație și îi înghite orice umilire, cu capul în jos, numai să ajungă la țintă. Și fiind un animal domestic, care paște frumușel și rabdă ciomegile stăpânului, de cele mai multe ori realizează scopul. Dar ce scop? De tot mic, de multe ori meschin, talerul de argint pentru mâncare.

În mâncare e aspirațiunea omului deosebit? Mijloacele sunt multe de a-ți desfăta hoitul, dar ele împacă spiritul? Invingătorul e și un om în adevăratul înțeles al cuvântului? Invingătorul are numai decât și glorie? Invisul în cele mai multe cazuri, e îndrumătorul catargului spre țărături ferice. Și dacă un catarg a fost înghițit de valurile rebele, nu însămnă că nu vor veni alte catarguri să poarte cândva, flămurile biruinții. Pe urma invisului vin alte frunți scaldate în nimbul sacrificiului când e vorba de triumful adevărului.

— Sandule, te înțeleg destul de bine. Tu ești bun și-mi ești drag. Altfel crezi că așa împărți împreună paharul de cele mai multe ori amar, al căsniciei? Bunăoară ce înțelegi să-ți distrugi nervii în alcool?

— Așa și așa se duc dracului! Vinul deschide fantazia, vinul deschide fereastra tainică a inimii; vinul dacă face să cazii sub masă ca un pore ca să-ți arate realitatea cum te strecoari prin viață, în schimb îți dă putința să te regăsești pe tine însuși. Dacă fântâna minții nu are izvorul scîlpirii de gândire, vinul te prosteste și mai tare.

— Vinul, ascultă-mă te împinge spre cădere. Nu-ți aduc nici o învinuire căci știu că procesul ți-l faci singur. E numai o înseilare de fapte. Noptile pierdute cer bani. Dacă ar fi de unde? Eu ca eu, dar copiii. Nu că sufăr de foame, încă asta ar mai trebui! dar n'am îndeajuns. Nu putem ține piept cerințelor neînlăturate. Tu știi că eu nu vorbesc de risipă. Și afară de aceasta ești un izolat de lume. Și viața cere să te îmbulzești în lume, să tragi sforile dibăciei. ce-i trebuie. Ce crezi că semenii au să-ți Un om trebuie să stoarcă dela societate, recunoască meritele? Ei dacă ar putea să-ți le adumbrească, rămâne ca tu să-ți le valorifici și să le scoți în evidență. Tu fugi de oameni și e nevoie să fii în mijlocul lor. Oricât ai însuma pierzi dacă nu te amesteci în socotelile și rolurile lor. Să fii dibaci și să le iei masca când trebuie, să te faci indispensabil în rosturile ce le au și să le joci ca la bursa toate cursurile de care sunt stăpâniți. Strategia socială trebuie înțeleasă ca să stăpânești pe alții“.

Sandu fuma fără să răspundă, Katusia vorbi și de alte întâmplări mărunte, iar dela o vreme zămbind și despletindu-și podoaba de păr negru, zise: „Noapte bună, Sandule!“

*

A doua zi dimineață băiatul și fetița, vioi săriră în brațele lui Sandu, alintându-i când unul când altul fruntea, părul, obrații, nasul, punându-i întrebări nevinovate. Ceaiul

adus de Katusia împrăstia un deosebit farmec. Copiii neastâmpărați și veseli săriau pe scaune, pe divan și băiatul avea privirea pentru o clipă mai cuminte la vârsta lui când fata vorbă dulce și săruta păpușile. Vântul își frângea revolta în perșii casei și țipa ascuțit în geamuri. Katusia făcuse rost de lemne și în odăi era plăcut. Sandu mai mult era tăcut, se plimba fumând și-și opria privirea prin fereastră la oamenii săraci ai mahalalei ce frământau cu încălțăminte nu tocmai bune, noroiul uliții. Toată dimineața n'a fost în stare să se fixeze asupra îndeletnicirii lui în care-și găsia mulțumirea. La masă Katusia, cu gingășie, cu luare-aminte pentru fiecare, împrăstia și bucate și cuvinte pline de bună-tate. După amiază ea cântă la pian o Romanță din Caucaz. Sandu din odaia în vecinată sorbia fiecare notă și fantazia la busna în creeri lui. Ar fi vrut mereu să cânte Katusia și cântecele ei să nu se sfârșiască nicodată. După o trecere de timp ea-i cuprinse umărul, întrebându-l:

— De ce n'ai eșit azi din casă?

— Mă nervezi.

— Vindeai un tablou.

— Cui?

— Dar suntem în pragu ernei. Ce ne facem?

— N'om crăpa.

— Să-ți ieie unul ministerul artelor.

— Pomană națională. Mi-i scârbă! Un os svărlit la un câine flămând. Umilire. Acolo talentu-i gonit; e o cloacă de politicieni. Ministrul, nu are nici în clin nici în mână cu arta și e ocrotitorul ei. Nu vezi ce stupid e. Ce concepție poate avea un asemenea mare elector politic despre curentele din literatură, din pictură, din muzică. La minister se învârtese mazăgălicii, așa zișii artiști ai „partidului nostru“.

— Atunci...

— În viață e o normă după care merg lucrurile și în zadar vrei să le dai alt curs, căci ele tot te duc la desmodământul lor. Unuia îi e dat să se stângă în cei mai frumoși ani ai vieții; altuia să-și rupă gâtul în automobil când îi mai bogat, iar altul să înnebunească cu o zi înainte de a-și vedea răsplată muncii migăloase. Totul e un hazard.

— Dar n'am plătit chiria de cinci luni; copiii au nevoie de o haină mai groasă pe ei; apoi gospodăria mai cere și alte cheltuieli. Fii răbdător. Lucrează la pânze pe înțelesul tuturora. Fii mai productiv. Mai lasă scrupolizitatea în artă mai la o parte. Fii ca generația de azi expeditivă și fiecare trăsătură de penel să aducă bani.

Sandu o privi lung pe Katusia și în ochii lui erau păreri de rău pentru sine însuși.

— Pentru voi, totul, se înțelege, ce sunteți vinovați să vă cer și jertfa voastră pentru că eu înțeleg să mă sacrific pentru artă? Cum poți să duci pe alții spre alte orizonturi, când ei au aplicații spre realitatea vieții și cine îți dai dreptul acesta: că chiar dacă sunt ai tăi să-i faci părtași nebuliei tale de a renunța la bunurile vieții pentru că tu urmărești o țintă, fie că o ajungi, fie că nu? Artistul să trăiască singur. Nemulțumirile tale Katusia mă dor prea mult. Eu găsesc în multe clipe razimul în culorile, în liniile, ce es de sub penelul meu. Dar tu? Mulțumirea că ești tovrășea viață a unui artist. Sacrificii frumusețea ta; anii cei ai îi împrăștii într-o furtună, în loc să-i trăiești bine. Pânzele mele trebuie să aducă bani. Ai dreptate. Să produc mult, să fii răbdător. Vulgaritatea să se împrăștie din toate ce crezi, pentru că vulgaritatea în artă e mai aproape de gustul publicului. Să fii și eu un fotograf al piessagiilor, al naturii moarte și să

petez portretul îmbogățitului din război și a doamnei din elită, doamnă care are ambiția să fie frumoasă în ulei măcar că nu e și să-și aibă portretul în galeria străbunilor. Bani câștigați ca un zugrav. Dar în concepția mea, în sufletul meu, e vâlva-taia altei creații. Opera care rămâne și care cere topirea patimilor tale de îndrăgostit de artă. Obiectivul meu artistic se îndreaptă spre ogoare, spre fabrici, spre oameni chinuți. Nu desenul care să măguliască ochiul privitorului, ci sufletul care să izbucnească din concepția, din liniile care să aducă un complex că acolo e viața cu zbulciumul ei, Țăranii cari mănâncă borș limpede cu mă-măligă, țărani cari muncesc din greu, iar coșarile să le fie tot goale, țărani aduși în lanțuri pentru că au ucis pentru petecul de pământ ce li era înstrăinat, țărani cari la judecată n'au dreptate sau muncitori lângă nicovala lor săracă, muncitori în bluze al-bastre cari se sting în mizerie, muncitori cari sunt condamnați la munca silnică pen-trucă au dat foc fabricii sau au ucis pe milionarul exploatator, care își risipia viața în aur iar copiii uvrierilor trăiau în zdrențe.

Katușia răspunse:

— Dacă nu te înțeleg sau nu vor să te înțeleagă.

— Nici nu-i nevoie. Arta mea supără anumite concepțiuni sociale din rândul ace-lora cari socot tablourile în casa lor, ca niște obiecte cari trebuie să fie, altfel nu s'ar numi lumea modernă. Altături de curse de automobile, de feldefel de sport, de gazetă proprie — suportul tuturor mes-chinăriilor politice — de muzici de cameră și apreciatori de pictură. Fanfaronii aceștia cari nu au un dram de simț artistic și care numai din un spirit de a se arăta știutori în toate se răsfăță în artă, în realitate în înguste lor minți clocește numai ambițiunii egoiste. Ceeace așez eu pe pânză cred că va rămănea. Sunt fășii din sufletul meu, fășii trudite dar scaldate în soarele puter-nic al adevărului. Artistul din viață trebuie să eternizeze numai adevărul; altfel tot ce produce el se aseamănă cu un ghiveci care poate îngrișa dobitoacele casnice, vorbi-toare“.

Katușia și-adeuse aminte de copii și-l părăsi. El rămase singur, se ridică din scaun, se plimbă de colo până colo, fuma. Involuntar privirea i-se opri pe portretul din fața biroului. Expresia năcăjită dar bună a chipului bătrânii îi răs-coli și mai mult gândurile. Ele se agă-țau repezi, puternic de sufletul lui. Ar fi vrut să le imprăștie, să le gonească, să-l lase în pace, căci avea nevoie de liniște, însă ele și mai mult i-se încolățeau de simțire. Era rob al trecutului. O copilărie ticăloasă. De când a început să ție în minte, în casa lor năcaz, răcnete la dânsul și adesea ghion-turi. A crescut în cea mai îndepărtată ma-hala a orașului provincial, într'o uliță glo-doasă, cu băligar prin curți, cu cotiugari, cu femei cu mâni labărtate de muncă și evrei, cu ochii bolnavi. Mai la vale de casa lor, pe șes, curgea pârăul orașului. Vara, aici, toate plodurile din partea locu-lui, zdrențuroși, cu picioarele pline de zgă-râituri, se adunau, țipau, se trăgeau de cap, fumau, jucau arșicile și se scaldau în apa murdară. Haimanalele acestea i-au fost cei dintâi prieteni ai copilăriei și de multe ori se întorcea cu vânătați pe spate din înto-vărășia lor. Tata lui câștiga bani din greu. Era un om biceisnic, iar măsă când se în-drăcia îi striga: *paraliticule!* Asta nu în-sămna însă ca el să nu o apuce de cozi și să nu-i tragă câteva palme peste obraji. Atunci mama lui plângea și blestema mai

tare. În căsuța cu bulendre, cu lucruri afumate, cu câteva haine cumpărate dela telali, nu văzuse decât: lemne cumpărate cu câțiva bani dela carele ce trăceau spre piață și când era faină de pupușoi lipsia borșul și când era borșul lipsia grășimea. Ceartă mai totdeauna. Ii venia așa mic cum era să-și ieie lumea în cap. Dar îi era milă mai cu seamă de mama lui decât de tatăl. El avea capul mare și părul roș; se uita totdeauna chiorș, scuipa des și sudalma era veșnic gata pe buze. Ii tremurau picioarele și câteodată îl aducea din crâșmă. Biata mama lui, ținea casa cu mâinile. Coșea, se ducea să facă dulcețuri și ajuta cu treaba pe la oamenii chiaburi. Ea nu era din ne-muri proaste, o cunoștea lumea târgului: fata Popii Cârnelui dela biserica sf. Ni-colae.

Dela o vreme tată-su gogia pe picioare, se învărtia pe lângă cuptor, hursuz și bo-dogănea mereu din gură. Citia câteodată din psaltire și vindea ouăle pe furiiș pentru rachiu. Și într'o zi a închis pleoapele de plumb. N'avea nici haine nouă cu ce să-l îmbrace; banii au fost strânși cu talgerul și racla a fost simplă de lemn alb. Așa cum a fost cu păcate dar mă-sa a plâns după el. Acum pâinea de toate zilele o câ-știga și mai greu căci i-se frângea trupul la balie. Spăla cămăși străine. El copilul le aducea în spate și le ducea curate înapoi la clienți. Intra timid pe la diferite case, se uita la căminii cari trăiau mai bine decât el și i-se înroșia obrazul și urechile când auzea dela mama copilului: „Romeo, astâm-pără-te, băiatul e al spălătorii, nu-i de sama ta“. Și pe scări își ștergea lacrimile cu mâna.

Mă-sa acasă îl aștepta să aducă câțiva lei. Cumpăra puțin ceai, o pâine neagră, o farfurie cu răciturii dela evreul din colț unde ea avea puțin cont și-și achita datoria mică îndată ce căpăta bani de undeva. In odă era aburi dela rufeale fierțe și într'un pat scâncea un copil. Era sora lui de doi ani, blondă, cu zămbet suferind. Era ca o frunză ce se îngălbinește zi cu zi, toamna, până ce cade. Dădea drăguț din mâini, tu-șia și câteodată parcă i-se isprăviau și la-crimile din ochii aceia albaștri. El o purta în brațe, o mângăia. Ea își aplica căpușo-rul înfierbântat de obrajii lui. Și plângea. Și cum o purta odată prin casă, fetița se oțărî puțin, răsufia din ce în ce mai rar și mă-sa își trăgea părul din cap: „Moare, moare, scumpa mame!“

Katușia intră cu copii.

— Tată!

— Tăticule!

Și amândoi îl cuprinsă de gât și-l să-rutară.

Un sat frumos din Moldova, cu dealuri într'o parte iar în alta șes stropit cu multe culori ale ogoarelor, șerpuiind liniștit și gânditor: Siretul.

Obiceirile pe aici au rămas aceleași, de demult, deoarece satul e departe câteva po-ște de oraș, prin apropiere nu trece nici drumul de fier și sufletele țăranilor au ră-mas simple dar bune, nestrăbătând nici o influență bolnăvicioasă a târgurilor.

Multă primitivitate, dar aceasta căpăta deosebit farmec în mijlocul naturii neatinsă de duhul rău al mecanicii. Copacii din pă-duri trăiau încă liniștiți și codrii întinși, Dela Dumnezeu țăranii erau cumiști, cu hrisoave păstrate pe grinda casei sau după icoanele pictate primitiv, hrisoave îngălbe-nite de cele cincii veleturi trecute, cu pe-ceți roșii și semnate de mâna vre-unui voe-vod. Oamenii aceștia aveau ceva blajin și dulce în vorbă. Chipuri măndre deși fețele li

erau cam năcăjite; îmbrăcați acătăre, răză-șește, cu cizme mari, cu sumane cu înfloritură, cu plete cu cari le cădeau pe umeri, înceși cu chimire late de piele. Țărancile iarăși oacheșe și înalte, cu patima izvorită pe furiiș de sub genele parcă ar fi încovoiate, măndre, vor-bărețe și harnice de nu-și găsiu loc. În satul acesta casele erau curate, albe, de mai mare dragul să te uiți la ele, ascuse în pometurii. Și de cum începea să se topească omătul până ce venia altul era un rai să trăiești aici, în liniște, în farmecul livezilor, în mijlocul liliacilor înfloriți.

Cuibul acesta rustic îl ademenise pe pic-torul nostru și de câțiva ani își cumpărase aici, o casă răzășească, cu fața la răsărit și pe muchea dealului. Așa de minunat străjuia casa de sus. Dela poarta dinspre drum și până la cerdacul de lemn suia cărărușa stropită cu argintul pomilor înflo-riți sau vara adumbrită și de nucii de de-mult. Din cerdac își venea să nu te mai duci, așa frumos se vedea satul îngrămădit în vale și gospodării mai rare pe costiște. Si-retul te adimenea, îți răscolea aducerile aminte și ogoarele încărcate de mață, suri-zătoare, vorbiau parcă soarelui, parcă ce-rului. (Va urma).

Const. Cehan-Racoviță.

Lacrimi pentru femeia moartă

In sufletul tău înflorau trandafirii, și buzele-ți ardeau de dorință, când ai coborât sovălnic în cimitirul vieții.

Pe infinitele cărări ce se încolăcesc ca șerpi veninoși, pentru a se prăbuși odată în cimitirul morții, tu ai pornit să cauți fericiirea.

Și era plin cimitirul vieții de oameni, ce alergau căutând fericierea.

Printre mormintele sufletele, ce se întâl-țuiau pe cărările vieții, creșteau nalte și trufășe florile răului, cu trupurile pline de venin. Și ispititoare, se lăfăiau în lumina soarelui, cu brațele spre cer, ademenind tre-cătorii...

Neștiutoare,

Ai rătăcit fără nici o țință prin cimitirul vieții, îngrijind trandafirii sufletului tău.

Petalele lor se încărcău de parfumul ti-nereții, ce cloceea în tine, și cereau mângăierile fericiirii.

Și de ce alergai, tot mai neînțeleș erau drumurile, tot mai avide țierău dorințele.

Semenii tăi, flămânzii fericiirii înșelătoare, sorbeau din plin veninul durilor ucigașe, și se prăbușiau în brațele durerii.

Când te-a învins oboseala drumului, și în tine țipau dorințele rebele, te-ai oprit din goană pe o cărare ascunsă din cimitirul vieții.

Neștiutoare,

Ți-a zămbit atunci o clipă fericiirea.

Și fericierea mult căutată de oameni, răia retrasă de florile trufășe ale răului. Incon-jurată de buruienile pământului, ea zămbi prietenoasă trandafirilor înfloriți din sufle-tul tău. Dar ei n'au înțeles rostul fericiirii, și tu ai plecat mai departe...

Neștiutoare,

Ai sorbit apoi și tu, ca și ceilalți, otrava înșelătoare picurată din florile răului.

Trandafirii sufletului tău muriră fără să cunoască fericierea. Petalele secate de par-fum, rătăcesc purtate de vânt pe cărările din cimitirul vieții. Sufletul tău se prăbuși, iar trupul vremelnic, va urca odată în ci-mitirul morții.

Ion Mehedințeanu.

Activitatea lui Ioan Slavici la „Tribuna“ din Sibiu

Punct de plecare

De obicei istoria literară cercetează viața scriitorului și complexul de fapte și evenimente, cari îi definesc personalitatea, abia după ce mâna de pământ, în care s'a încarnat spiritul lui, și-a pierdut suflarea și s'a desprins din această lume, nimicindu-se. Slavici n'a făcut excepție dela această regulă.

Dar trupul lui, de o excepțională vigoare, s'a încăpăținat să răsbată prin opt decenii de existență, cu tot calvarul unei vieți sbuciumate, și această întârziere a amânat studiul *personalității* lui până într'o epocă, în care altă generație domnește, cu alte idealuri etice și artistice și chiar etnice. În istoria literaturii noastre, la epoca sa, este o lacună. Ori cât de târziu, această lacună trebuie umplută.

Cași aproape toți scriitorii noștri mari din veacul al XIX-lea, cari au simțit imperativul luptei pentru înălțarea *culturală* a neamului lor și pentru întronarea unei vieți de *adevărată* civilizație în patria lor, Slavici a fost și el gazetar. Din vârsta universitară a intrat în această sbuciumată luptă și i-a purtat povara, cu perioade întreruperi, vreme de cinci decenii, până la anii bătrâneții. „Tribuna“ din Sibiu însemnă apogeul activității sale de ziarist, prin maturitatea talentului său, care se valorifica aici și prin efectul ei extraordinar, de ordin cultural mai ales, pe care l-a avut în Ardeal.

Schițarea acestei activități o încercăm.

Importanța ziarului „Tribuna“

Când, în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, Românii ardeleni s'au constituit într'un partid politic-național, în carele căruia să poarte lupta de apărare în contra Ungurilor, poporul domnitor și asupritor prin nimic această luptă nu se putea susține mai bine decât prin un ziar, — această tribună liberă gata totdeauna a se pronunța asupra evenimentelor ce se succed, aprobându-le și prin urmare sprijinindu-le în îndeplinirea lor, sau din contră, împiedecându-le, dacă interesele, pe care respectivul ziar le servește, o cer aceasta. Prin nimic nu se putea menține și desvolta mai bine conștiința națională în *massa* poporului nostru, care începea a fi chemată să ia parte activă în viața politică a țării, apărându-și drepturile și interesele. Și prin nimic nu s'ar fi putut susține mai bine „cauza“ românească în streinătate, reușind să se câștige simpatia mai multor popoare din apusul Europei pentru această cauză.

„Tribuna“ din Sibiu, *întâiul* ziar cotidian al Românilor din Ardeal, care deschide seria marilor cotidiane ardeleni, continuată de o altă „Tribună“, cea din Arad, și apoi de „Românul“ din același

oraș, cele trei școli mari de maturizare politică a Românilor din Ardeal¹ — „Tribuna“ din Sibiu a făcut acest serviciu poporului român de dincoace de munți vreme de două decenii, la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Ea a apărut într'o vreme, când poporul nostru era la o răspântie. Ardealul fusese încorporat la Ungaria, fără consimțământul stăpânilorilor de drept ai acestei provincii. Se încheiasă și acel pact al dualismului, care lega Austria de Ungaria, dar pentru noi aceasta era o legătură prea fictivă. De fapt noi făceam parte integrantă din Ungaria, nu eram *membrii* unei confederații Austro-Ungară pe care o doream uneori. Politica Ungurilor, stăpânii situației, a luat o înțorsătură care le-a fost fatală. Ei au început politica de desnaționalizare a popoarelor nemaghiare, cari locuiau pe teritoriul Ungariei de atunci și în special a Românilor. Dacă mai înainte mai putea fi vorba de o împăcare între noi și „dușmanul secular“ al nostru, cum spera Nicolae Bălcescu, în timpul revoluției din 1848—49, că s'ar putea face, acum Români, călăuziți de idealul unității naționale, au devenit aproape în unanimitate dușmani neîmpăcați ai Ungurilor și nu mai putea fi vorba decât de o luptă dâră de apărare față de aceștia. *De apărare*, pentru că lupta o începuseră Ungurii.

Politica aceasta a servit-o „Tribuna“ dela începutul apariției, când nu era încă organul oficial al partidului național român, ci un ziar independent, care sprijinea programul acestui partid, cât și dela 1896 înainte, când a devenit organul partidului.²

Politica aceasta *de apărare*, contra asupririi ungurești, Români au înțeles să o poarte prin mijloace pașnice și acest lucru se accentua și în programul „Tribunei“: „deviza întreprinderii noastre nu e lupta ofensivă, ci apărarea, lucrarea pașnică și roditoare“, iar în coloanele ziarului adeseori se repetă această frază. „noi Români suntem element de ordine și civilizație... și așa înțelegem să ducem lupta de apărare contra Ungurilor“.

Români voiau să fie „element de ordine“, nădăjduind că se va putea deslega pe cale pașnică conflictul, și aceasta chiar

¹ Și „Gazeta Transilvaniei“ dela Brașov, bătrână acum, s'a transformat în ziar cotidian curând după apariția „Tribunei“, în același an, dar de atunci înainte ea n'a mai putut menține locul fruntaș în publicistica română ardeleană, pe care-l avea înainte.

² Cf. *Păcățianu*: Cartea de aur, VII. p. 772.

³ D. N. Iorga, în „Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria“, II. p. 246, spune: „pe toate căile legale, acesta este un termin, care se întâlnește în orice manifestare a poporului român din timpurile acestea“.

în interesul ungarilor. Dacă ei n'au înțeles acest lucru cu atât mai rău pentru Ungurii credeau că vor putea desolidaria pe Români, și apoi desnaționaliza, astfel să poată rămânea totdeauna stăpâni pe Ardeal. Evenimentele de mai târziu însă n'au fost favorabile tendințelor lor după cum se știe.

Alta a fost atitudinea Românilor față de „Coroană“, față de dinastia care domnea în Austro-Ungaria. Români din Ardeal, și înțeleg pe toți Români de dincoace de munți, au fost totdeauna dinastici și nu de dragul dinastiei, ci pentru că interesele lor o cereau aceasta, după cum interesele Casei de Austria pretindeau uneori conservarea poporului român și astfel se explică acele rari momente când ea se făcea apărătoarea intereselor românești, față cu tendințele de asuprire ale stăpânilorilor noștri nemijlociți. „Nu pentru că ne-a iubit, ci pentru că era interesată, Austria ne-a ocrotit când eram slabi și nu pentru că o iubim, ci pentru că suntem interesați, avem noi Români tot să ne răzămăm de ea și să-i creștem puterile pentru ca reazămul nostru să fie tare“ — scrie Slavici în broșura „Tribuna și Tribuniștii“ (p. 26). Iar în alt loc: „Sunt lucruri asupra cărora între membrii partidului național nu se admite nici o discuțiune. Unul dintre aceste lucruri pune mai presus de orice discuțiune este atitudinea Românilor față de Coroană...“ Apoi aducând vorba și despre raportul politic cu Ungurii, continuă: „Dela parlamentul din Budapesta Români nu mai așteaptă nimic, le mai rămâne dar numai speranța că cercurile din Viena, centrul monarhiei, vor determina în cele din urmă Coroana să intervie pentru curmarea încordărilor sociale ce s'au produs în regatul ungar“.

Călăuziți de această speranță Români au și cerut adeseori intervenția monarhului pentru a se curma conflictul între aceste două națiuni. Memorandul din 1892 ce altceva urmăria? Dar Ungurii n'au ținut seama de aceasta; în contra acelor cari au prezentat monarhului memorandul au pornit un proces monstruos, condamnând pe majoritatea conducătorilor partidului național; iar cele peste douăzeci de procese de presă ale „Tribunei“ sunt o altă dovadă de felul cum înțelegeau ei să țină seama de dreptele cereri ale Românilor, exprimate în mod pașnic.

„Tribuna“ n'a fost însă numai un ziar politic. Importanța-i crește prin activitatea literară, care s'a desvoltat în coloanele ei.

Pe la mijlocul și în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, până la un timp, putem zice că până la apariția „Tribunei“, Români din Ardeal respingeau ori o formă culturală venită de peste munți. Mândri de tradiția școlii latiniste, care altoise în inima *tuturor* Românilor lugerul plin de sevă al simțământului național

⁴ „Tribuna“ an. VI. Nr. 55—56: Lămuririle date de d. V. Babeș.

conștient de propria-i putere, Ardelenii credeau și acum chemați să indice drumul pe care să-l urmeze cultura românească. Al doilea pas pe acest drum se făcuse însă în Principatele libere și unite acum, și el însemna o reacțiune contra greșelilor orgolioase produse de a doua fază a școalei latiniste. Ardelenii n'au renunțat dintr'odată la crezul lor. Nu admiteau reforma Junimei în scrisul românesc, nu aprobau ideile culturale ale acestei școale de progres și mai ales nu le plăcea critica aspră și adesea ironică, pe care o făceau Junimiștii tendințelor lor exagerat-latiniste.

„Tribuna“ a rupt cu această tradiție. Slavici, întâiul ei director, era un vechi Junimist și el a venit la „Tribuna“ cu ideile Junimei, introducând dela început ortografia fonetică la ziar. Nu era întâia încercare de a introduce această ortografie dincoace de munți, dar era încercarea cu succesul definitiv. Ghița se spărsese mai înainte, spune *Septimiu Albini*⁶, dar ea s'a topit de tot abia prin apariția „Tribunei“.

Ortografia fonetică a fost o mare binefacere, căci scrisul în această haină mai puțin pretențioasă putea pătrunde mai departe în spațiu și mai adânc în masa poporului, care nu era în stare să stoarcă ideea din fraza prezentată în ortografie etimologică. În curând s'a convins lumea că reforma e bună și ea a prins. Slavici, vorbind de efectul lucrării „Tribuniștilor“, spune în această privință⁷: „Deschizând drum larg pentru înrăurirea literară a României, noi ne-am pus în conflict nu numai cu stăpânirea, ci totodată și cu mare parte dintre cărturarii noștri (din Ardeal), nu însă și cu cei dela sate, nu mai ales cu poporul, care era cuprins de însuflețire când a văzut că se poate scrie în românește și așa că el să înțeleagă cele scrise. Mulți s'au speriat și nemiloși dușmani mi-am făcut, când am formulat chestiunea prin vorbe: „Pentru toți Românii soarele la București răsare!“, dar și multe inimi s'au deschis în auzul acestor vorbe. Ne oăra lumea pentru limba noastră cea „stricată“, dar cetia cele

scrise de noi și cetind mereu, s'a depriș și ea să scrie în aceeași limbă“. Și continuă ceva mai la vale: „Restabilită unitatea de limbă s'a început comunicațiunea de idei și prin ea trebuia să ajungem la unitatea în tendințele culturale“.

La „Foița“ ziarului, înființată dela întâiul număr, s'au publicat o multime de lucrări literare dintre acelea cari rămân în istoria literaturii românești. Prin poeziile publicate la această „Foiță“ s'a făcut cunoscut acela care avea să devină în curând cel mai mare poet român al epocii sale, Gheorghe Coșbuc, — și alții. Folclorului i-s'a dat o importanță deosebită. O multime de poezii populare, de prin toate părțile Ungariei locuite de Români, apoi povești și legende s'au publicat aici și n'au lipsit nici studiile folclorice. „Biblioteca populară a Tribunei“, formată din opere literare mai de seamă publicate în „Foița“ ziarului, a venit să desăvârșească opera culturală a aceluia, cari înțelegeau să-i dea o astfel de direcție ziarului. (Va urma).

Olimpiu Boitoș.

⁶ V. și S. *Albini*, op. cit. p. 31.

Bibliografia Ardealului

M. G. Haner: Historia Ecclesiarum Transsylvanicarum, Francofurti et Lipsiae, 1694.

Dan. Guil. Moller: Dissertatio historica-geographica de Transylvania. Altdorf 1701.

St. Lakatos: Sicula. Claudiopol 1702.

Anon: Anmerkungen über den Staat von Siebenbürgen. Frankfurt u. Leipzig 1708. Serisă de H. Lud. Gude, cum afirmă Joecher în Gelehrten Lexico, Artie. Gude p. 7.

S. Köleseri: Auraria Romano-Dacia. Cibinii 1717.

Mart. Schmeitzel: 1. Dissertatio de statu Ecclesiae Lutheranae in Transylvania. Jenae 1722.

Mart. Schmeitzel: 2. Notitia Principatus Transilvaniae statum eiusdem Litterarium, geographicum, historicum, politicum et ecclesiasticum, Libris V exhibens. 1717.

Fr. Fasching: Dacia antiqua. Claudiopolis, 1725.

Mich. Siegler: Chronologia Rerum Hungaricarum et Transylvanicarum. Posenii 1735.

I. Filstich: Schediasma de Vallachorum Historia, Annalium Transilvanien-sium Ministra edit Jenae 1743.

Fr. Fasching: Dacia nova. P. I—V Claudiopolis 1743—1744.

Georg Reiszner de Reizenfels: Commentatio succincta ad jus statutarum seu municipale Saxonum in Transs. Lipsiae 1744.

M. Schmitzel: Erlaeuterung Gold-u. Silbermünzen von Siebenbürgen. Halle 1784.

Anon: Siebenbürgische Kalenderchronik. Hermannstadt 1758.

M. G. Haner: 1. Geschichte Siebenbürgens von den ältesten Zeiten angefangen bis zum Tode Fürst Apafis I.

M. G. Haner: 2. Das königliche Siebenbürgen Erlangen 1763.

G. Schwarz: Originum et occasum Transilvaniae auctore Laur. Toppeltino recensio critica. Rintelii 1766.

I. Fridvalszky: Mineralogia magni Ducatus Transilvaniae. Claudiopolis 1767.

Schematismus: Dicasteriorum et Officialium M. Principatus Transilvaniae. Apărut întâia oară în Sibiu la 1767.

Büsching's Magazin: Geographischer Entwurf von dem Grossfürstenthum. Siebenbürgen, aufgesetzt 1768. P. 3. pag. 155—172.

Bod: Magyar Athenás. 1768.

Matthias Führmann: Allgemeine Kirchen u. Weltgeschichte. Wien 1769.

Calendarium: Transsylvanicum pro 1771.

I. Seivert: Inscriptiones monumentorum Romanorum in Dacia mediterranea. Viennae 1773.

Henr. Nepom. Cranz: De aquis medicinalis magni principatus Transsylvaniae, Vindobonae 1773.

M. G. Haner: Adversaria de scriptoribus rerum Hungaricarum et Transsylvanicarum. Viennae 1774.

Al. Horányi: Memoria Hungariae et Provincialium. Posenii 1775.

Baron v. Hohenhaufen: Die Alterthümer Daciens in dem heutigen Siebenbürgen aus den Zeiten, als dieses schöne Land die Römer regierten. Wien 1775.

Fabri's Monatschrift: Beiträge zur geographie von Siebenbürgen. 1778.

I. Benkő: Transsylvania. Viennae 1778. T. I—II.

Martin Felmer: Primae lineae magnae principatus Transsylvaniae historiam antiqui, medii et recentioris aevi referentes et illustrantes. Cibinii 1780.

Sam. Köleseri de Kereseer: Auraria Romano-Dacia, iterum edita cura Ioan Seivert. Posenii et Cassoviae 1780.

K. Gottlieb v. Windisch: Ungarisches Magazin. Pressburg 1781—88. T. I—IV.

P. Bod: Historia Unitariorum in Transsylvania. Lugduni 1781.

(Va urma).

Petru Suciu.

⁶ Intâia încercare de a introduce ortografia fonetică în scrisul din Ardeal s'a făcut la anul 1876, când un grup de tineri, prietere ei și Slavici, aderenți ai „direcției noi“ junimiste, au publicat „Foișoara Telegrafului Român“, ca supliment literar la gazeta cu acelaș nume. Suplimentul n'a apărut însă decât vreme de un an.

⁷ O altă publicație periodică, la care se întrebuința ortografia fonetică, era revista „Albina Carpaților“ apărută tot la Sibiu dela 1877 până la 1879. Intemeietorul revistei era Visarion Roman și redactorul în întâiul an de apariție poetul A. Lăpădatu. Printre colaboratori este și Slavici, care publică în fruntea numărului 5 din anul III, povestea *Ionea Mamei*, (v. și „Direcția nouă din Ardeal“ de S. *Albini*, în „Lui Ion Bianu — amintire“).

⁸ Op. cit. p. 32.

⁹ I. Slavici: Tribuna și Tribuniștii, Orăștie, 1896, p. 42 și urm.

Din vremea vechiului Montmartre

În general, trecutul este considerat cu mult mai mare bunăvoință decât prezentul. Trecutului îi găsim toate virtuțile și tot farmecul. Prezentul ne rănește prin aspectul său aspru și tulbure. Simplă chestiune de perspectivă.

Întocmai așa ne apare, de departe, suprafața unui plai. Verdețea ierbii ni se lămurește egală, căci nu putem desluși nici peticele de pământ nescămate, nici tufele de iarbă pârlite de soare și nici găurile ce acoperă câmpia. În virtutea aceleiași legi de optică, trecutul nu dă numai ce a avut el mai bun; micile mizerii cotidiene dispar din selecțiunea firească a evenimentelor scurse, după cum se șterg petecile de pământ murdar din totalitatea unui plai. Apoi, trecutul e înfrumșețat încă și de imaginația noastră — mai ales acela pe care nu l-am trăit noi înși-ne. Pe întinsul lui, închipuirea-ne țese fire de aur. Aceasta se numește o poetiza viața.

Sus, pe dealul Montmatre, dealungul ulițelor înguste cari ondulează împrejurul catedralei Sacré-Coeur, pe la Moulin dela Galette deasupra căreia se întinde azi cerul întunecat de Noemvrie, pe micile piețe unde se învârtese călușeii în sunetele flașnetelor, viața isbucnește în același ritm ca și în vale, pe bulevardele Rochechouart și le Clichy. Aceiași atmosferă cotidiană plutește sus, ca și jos. Ai căuta în van o viață de bohem ca a lui Murger, pictori bărboși cu pipele în gură, grațioasele modele îmbrăcate sărac, toată cadența tinereții cu avântul ei naiv și sincer, cu desinteresarea, entuziasmul și pofta ei de a trăi, după cum exista, pare-se, în trecut. Când? Acum douăzeci de ani, Montmartre-ul nu-mi părea altfel de cum îl văd azi. De fapt, când se vorbește de viața de plăceri și de artă a bătrânului cartier, se presupune epoca de 1880 până la 1890. Atunci exista, zice-se, adevăratul trai de Montmatre — cu debutul faimoaselor cabarete „du Chat noir“, „Au Paradis des dames“ etc., un trai personal și independent de viața generală a Parisului.

Tradiția voește ca Montmatre-ul de demult să fie sinonim cu idealism, tinerețe și uniunea liberă. Mai ales cu aceasta din urmă. Trăind ca libelulele în soare și în azur, artiștii, poeții, ziaristii la aurora vieții lor înălțau immuri calde soarelui iubirei. Nici o formă migăloasă,

nici un obstacol social nu se opuneau părechilor de îndrăgostiți. Bărbatul întâlnea femeia, fie la poalele celebrului deal, sau pe mica dar pitorească „Place du Tertre“, sau noaptea sub lumina becurilor de gaz ale vre-unui cabaret din Montmartre. Atât ajungea: simpatia unui schimb de priviri, sau o glumă, un zâmbet, o inflecțiune a vocii erau îndestulătoare ca să apropie de tineri, să-i strângă la olaltă într'un fals menaj. Cea ce se numește în franțuzește „un collage“ sau mai scurt: „la Colle“ (cleiul).

O carte cu acest titlu a apărut acum câteva zile la Paris. E un roman de Léon Riator: „La Colle — récit du temps de Montmartre“. Autorul, care e astăzi una din figurele cunoscute ale Franței, și-a trăit tinereța în bătrânul și prestigiosul cartier. Omul grav, consilierul municipal al Parisului de astăzi, a debutat în viața ca simplu ziarist. Prietenii lui pe vremuri au fost Maurice Donnay, pictorul Wilette, compozitorul de romanțe Paul Delmet, chansonnier-ul Aristide Bruant — și atâți alții. Vă închipuiți bogăția de amănunte interesante pe cari ni le dă d-nul Leon Riator în romanul său. Opera e bine scrisă, plină de vervă, personajele-i trăesc — dar de-alungul paginelor ei plutește o brumă tristă. Și tocmai descriindu-ne viața nebună și desordonată a tineretului parizian de acum treizeci și patruzece de ani, fără a ocoli adevărul detaliilor naturaliste, și tocmai dându-ne tablouri veridice ale pasiunelor și ale flăcărilor uniunilor libere, autorul se revelează adânc moralist. Nu cred să fie azi un singur tânăr la Paris, artist sau nu, dar înzestrat cu bun simț, care să răvnească la existența tinerimei al cărei vuet umplea Montmartre-ul de acum câte-va decenii.

Să nu credeți că d. Leon Riator a ocolit elipele frumoase, calzi, pitorești ale tinerilor poeți, artiști cari locuiau în Montmartre-ul de atunci. El știe, din potrivă, să dea farmec traiului țesut din plăceri al tineretului care umplea bătrânul cartier. Orele vesele și entuziaste din cabareturile la modă atunci, atmosfera pașnică a modestelor apartamente, prestigiul incomparabil al străzilor din Montmartre, și visele de izbândă, de glorie, de artă — vibrează în adevăr în cartea d-lui Leon Riator. Dar morala pe care o răspândește autorul, depășește

cadrele romanului său; ea plutește deasupra descrierilor sale, nesimțit, ca acei nouri ușori cari se formează în azurul cerului într'o zi prea caldă de vară. Excesul de seninătate și de zăduh aduce furtună. Întocmai așa excesul plăcerilor îi duce pe eroii d-lui Riator să-și neglijeze datorile, iar timpul trece, trece nemilos până ce e prea târziu.

Nu întră în programul acestei cronici să fac o dare de samă a romanului La Colle. Mă voi mărgini numai să vi-l prezint pe eroul Favoras, un sculptor de talent mijlociu, care în lipsă de mărețe și dureroasele voluptăți ale geniului, ar fi putut totuși să-și orânduiască o viață fericită, o familie în sânul căreia ar fi putut găsi țința existenței. Acest tovarăș însă se însoțește cu o tânără „ca la Montmartre“ — desigur cu ideea că menajul lor va dura mult timp. Dar zilele trec, le vine greu să se mai despărță de aci încolo. Iubire? Nu, simplă obișnuință. Artistul își neglijează sculptura, în fiecare zi existența din Montmartre îl prinde în ghiarele ei, ceasurile urmează după ceasuri, cu aceleași deprinderi, în aceleași decoruri de cabareture, sub aceleași lumini ale becurilor de gaz, în fumul de tutun, printre femeile ușoare, veșnic aceleași. Amanta lui Favoras, Marguerite, nu știe să se prefacă în femeie cinstită, îl înșeală, așa că viața-le e plină de scene meschine, și orizontul le e îngust, din ce în ce mai îngust, până la catastrofa.

Ce drăguțe și vesele, și sonore sunt unele seri petrecute la Montmartre printre tinerii artiști cari umplu cabareturele de noapte. Glumele sbor, râsul e sonor, și la eșire străzile Parisului te prind în farmecul atmosferei lor făcută nu știe nimeni din ce elemente. Cu condiția însă ca aceste seri să fie rare, simple diversțiuni în viața de muncă regulată, de preocupări serioase în orice breaslă ar fi. O existență întreagă, însă compusă dintr'o înlănțuire de plăceri frivole devine cea mai crudă, cea mai sumbră povară ce poate fi.

Adevărul acesta reese din romanul lui Leon Riator. El va interesa pe oricine, în orice țară sau oraș din lume ar trăi. Abaterea dela legalitate în chestia căsătoriei, societatea de plăceri, nerespectarea unei munci orânduite due la dezastru. Dumnezeu știe că nimic nu mă respinge ca moralității, când morala lor

și strîntă, și când ea nu
 apte. Dacă ar fi așa, cartea
 Riator m'ar fi lăsat rece. Dar
 at de gîndit. Și oricît de tran-
 le ar fi speculațiile noastre filo-
 viața e viață și nu te poți des-
 micile ei adevăruri de fiecare zi.
 aceia și eu nu m'am putut împiedica
 să găsi justă morală lui Riator, în ce
 privește continuitatea în plăceri frivole.
 Deasemeni, mă pune pe gînduri con-
 statarea că evenimentele dulci din trecut
 și vrăsta de aur, sunt numai o părere.
 În trecut ea și în prezent, omenirea a
 avut bucurii și a îndurat chinuri. Orele
 trecutului, însă, absorbite de perspec-
 tivă, mi-se arată ca un ce nelămurit. Din
 minutele mărunte și de cele mai multe-
 ori migăloase ale vieții cotidiene, nu au
 rămas decât acelea cari se desfac din
 monotonia zilnică, prin vre-un eveniment
 excepțional. Numai de ajung până la noi,
 și ne pătrund cu bucuriile sau cu dure-

țile lor impresionante, dar niciodată
 meschine. Intocmai astfel, într'o poveste
 pe care o cetim sunt personajii cari
 trăiesc în duhul nostru mai intens decât
 cutare vecin pe care-l cunoaștem, care
 există în realitate, pe care-l întâlnim și-l
 salutăm. De ce? Fiindcă romanul este în
 general o selecțiune, o sinteză de eveni-
 mente interesante și primordiale, pe cari
 le cunoaștem la eoul cărții în a cărui
 viață intimă înțărăm adînc, dar pe cari
 ne e imposibil să le știm relativ la veci-
 nul nostru, pe care-l vedem umblînd,
 zămbind, pe care-l auzim vorbind dar
 care ne ascunde orice parcelă a vieții
 sale interioare.

Măine mă voi plîmba prin Montmartre.
 Și farmecul pe care-l simt ori de câte-
 ori mă duc pașii prin pitorescul cartier,
 voi ști că-l gust numai și numai fiindcă
 nu abuzez de el.
 Paris, Noemvrie

Adrien Le Corbeau.

Cronica economică — financiară

America și împrumuturile streine.
 De un timp încoace, se observă pe lângă
 o rezervă oarecare și manifestări direct
 ostile, ale oficialității, față de cererile
 de împrumut ale Europei.

Se pun condițiuni, cari constituiesc tot
 atâtea piedeci și cari fac imposibil rea-
 lizarea împrumuturilor solicitate, cu
 toate că garanțiile oferite, exclud ori
 și ce pericol, iar dobînda plătită și
 cursurile de emisiune, cari sunt mult
 sub paritate, oferă o rentabilitate, ce
 nici nu poate fi visată, de a se putea
 obține și pe piețele americane.

Finanța americană, interesată direct
 în această cauză, a căutat să stabilească
 împrejurările cari au contribuit la acest
 reviriment nefavorabil streinătății și a
 putut constata, că oficialitatea, s'a lăsat
 dusă în eroare, de unele știri tendențio-
 ase și necontrolate, că piața americană
 ar fi pierdut sume importante la împru-
 muturile europene.

S'a ajuns așa departe, prin propa-
 ganda unei anumite prese, ostile vee-
 chului continent, care zi cu zi, a explo-
 atat cu o bogăție de cuvinte — puțin
 obicinuită până și la americani, — fap-
 tul, că puține dintre titlurile europene
 emise în America și cotate la bursa din
 New-York, au cotel sub cursul emisiu-
 nei, prin ceace faptime, au fost înregi-
 strate mici diferențe în minus, deci pa-
 gube pentru detentorii americani.

Dupăcum însă a dovedit în mod de tot
 elocvent, profesorul dela universitatea
 din New-York, G. W. Edwards, acest
 lucru — adevărată scăderea cursurilor — nu
 poate fi generalizat asupra tuturor ti-
 tlușilor streine, căci acestea, în marea
 lor majoritate, cotează până și astăzi,
 peste cursul de emisiune, deci din contră,
 finanța americană a tras cele mai mari
 foloase din împrumuturile europene pla-
 sate în America căci cazurile în cari s'a
 pierdut, sunt numai cazuri izolate.

Statistica alcătuită cu această împru-

jurare, de către savantul american, cu-
 prinde în totul, 158 efecte de stat
 streine, admise la cota bursei din New-
 York, dintre cari, 103 rente, notează
 peste paritate, 35 la paritate și numai
 20 sunt suferinde, cotându-se sub cursul
 original de emisiune.

Dacă însă luăm ca punct de mînecare,
 valoarea materială a acestor rente,
 atunci situațiunea împrumuturilor euro-
 pene în America e și mai bună, căci în
 ultimii 30 ani, numai „4 la mie“, din
 totalul împrumuturilor europene a scă-
 zut sub paritate, cauzând pierderi simți-
 toare detentorilor, pe când din totalul
 efectelor de stat și particulare, notate
 la bursele americane, ca valori indigene
 — adevărat, ca emisiuni neaoșe americane
 — 4,54% au fost suferinde, cauzând
 diferența în minus simțiitoare detentori-
 lor și trebuind, să fie șterse dela cota
 bursei.

Dar, chiar și cele 20 rente, cari no-
 tează actualmente sub paritatea emisiu-
 unei, — și cari, sunt în marea lor ma-
 joritate, rente italiene și franceze — nu
 sunt suferinde, căci rentabilitatea lor,
 întrece cu mult rentabilitatea banu-
 din intern, sunt scăderi de cursuri cau-
 zate prin specula cererilor americane
 și favorizate prin situațiunea neconsoli-
 dată a francului francez sau a liretei,
 căci în ambele țări, nu s'a ajuns încă
 la stabilizarea monetară, cel mai bun
 păzitor, contra speculei internaționale.

Să sperăm, că puterea cifrelor, va pu-
 tea convinge în deajuns cercurile atât
 oficiale cât și neoficiale din America,
 că vechiul continent, care are lipsă de
 sprijinul frățeșc al noului continent,
 pentru o cât mai grabnică refacere a fi-
 nanțelor publice, constituie încă multă
 vreme, un debuseu de primul rang, pen-
 tru surplusul de capital, ce poate fi pla-
 sat, fără nici un pericol.

Cred, că țara noastră încă va putea
 primi împrumuturi direct, atunci când

factorii cu răspundere vor găsi, că a
 sosit momentul prielnic contractării unui
 împrumut mai mare, pentru stabilizarea
 monetară, fără a recurge la intermediul
 finanței germane — dupăcum a binevoit
 să se laude în ultimul timp președin-
 tele băncii Dresdner Bank, din Dresda,
 — căci trebuie să se înțeleagă odată și
 finanța americană, că contactul direct
 e cel mai bun, și o țară, care e aflată
 de bună pentru plasamente financiare
 de către Germania, poate fi privită ca
 atare, și de către finanța americană.

Intercalarea de intepuși și interme-
 diari, e costisitoare și scumpește capi-
 talul.

*

Sistarea monopolului grăului în Elveția

În fine, dispare și din această mică
 țărișoară ultimele amintiri de gospodărie
 publică, în viața economică.

Monopolul grăului, introdus încă în
 primul an al războiului mondial, pentru
 garantarea unei bune aprovizionări a
 publicului cu grăul necesar consumului,
 pe de altă parte, fiind privit ca un sti-
 mulent pentru producători, cărora gu-
 vernul a dorit să le asigure și în anii
 înmădiați după terminarea războiului, un
 preț, egal cu cel mondial, s'a menținut
 până în zilele noastre, cu toate că răș-
 boiul, s'a terminat cu opt ani în urmă.

Duminea trecută, poporul elvețian,
 prin referendum — cu mare majoritate
 — s'a declarat pentru reîntoarcerea la
 normal și în domeniul gospodăriei grău-
 lui, și ce e mai interesant, că „pentru“
 au votat și cererile agrariene, cu toate
 că, dacă poate fi vorba de o concurență
 și de o scădere a prețurilor după acest
 eveniment, în primul rînd, se vor re-
 simți tocmăi producătorii.

Numai căt, prin monopolul creiat și
 care a durat mai bine de 12 ani, tocmăi
 producătorii au fost aceia, cari au avut
 tot motivul de a fi nemulțumiți, căci
 monopolul a produs mari beneficii, in-
 dustrii morăritului, care de multe ori,
 a pierces în mod arbitrar la fixarea pre-
 țurilor.

Grăul românesc și făina vechiului re-
 gat, era înainte de 1916 un articol bine
 apreciat pe piața elvețiană, deci reîn-
 toarcerea la normal și slobozirea impor-
 tului, reduce o piață pierdută.

Să sperăm, că taxele vamale, ce ur-
 mează să fie instituite de către guvernul
 federal, la importul de făină și de grău,
 nu vor fi atât de urcate, încât să facă
 problematic, recăștigarea unui vechiu și
 devotat client al produselor agricole ro-
 mâne.

Suntem într'o epocă, când urmează să
 fie restudiate convențiile comerciale ce
 vor fi încheiate în viitorul apropiat cu
 cele mai multe state, e bine deci, ca
 cercurile conducătoare, să se gîndească
 cu o oră mai de vreme, la problema ex-
 portului românesc de cereale și de făină
 în Elveția, până când mai este timp,
 pentru a nu sosi prea târziu.

Cererile agrare maghiare și sârbești,
 fac pregătiri însemnate, de acapararea
 pieții elvețiene.

Sabin Cioranu

Cuprinsul anului 1926

I. PROBLEME SOCIALE

Andrei, P. și Ralea, M. Sociologia contemporană	259
Bagdasar N. Aspecte din filosofia istoriei Wilhelm Dilthey	667
Cunoștința istorică din punct de vedere logic	36
Bezdechi St. Constituția lui Faleas din Halcedon	215
Cooperarea social-economică	688
„Educația lui Cyrus” de Xenofon	254
„Insula Soarelui” de Iambulos	399
„Legile” lui Platon	173
„Politica” lui Aristotel	194
Reforma agrară a lui Tiberiu Gracchus	576
Republica lui Platon	151
Statul universal al stoicului Zenon	313
Utopia lui Hippodamos din Milet	240
O utopie mascată: „Egiptenii” de Hecateu	315
Boitos Olimpiu Sociologia în Ardeal, C. Sudeșteanu: Introducere în Sociologia lui A. Comte	54
Boldur T. Democrație și dictatură în Grecia	748
Brăileanu T. Psihologia mulțimii	331
— Valoarea sociologiei	257
Breazu I. Minunata faptă culturală a „Extensiunii Universitare”	198
Bucuța E. Institutul Social Român	643
Clopoțel I. Biopolitică și democrație	171
— Direcția realismului social economic	499
— Programul unei Mișcări a publiciștilor sociali și economici	709
— Revoluție și războiu	216
Cosma M. Societățile caritative ale României, Crucea Roșie Română	427
— Sporirea boalelor sociale și cauzele lor	400
Dașcovici N. Criza parlamentarismului	72
— Sistemele electorale și legea noastră	453
Drăghici P. Filosofia socială a lui Henri de Saint-Simon	451, 477, 506, 525, 553
Florian M. Filosofia contemporană	191
Ghidionescu VI. Un program de activitate culturală în noua mișcare social-economică	708
Ghiulea Emilia N. O pagină din marea revoluție. Condamnarea lui Danton, de R. Rolland (trad.)	21
Ghiulea N. Ancheta social-economică	707
— Capitalismul și Cooperarea	523
— Charles Fourier	196
— Clasele sociale în România	398
— Educația cooperatistă	172
— Educația poporului	646
— Evoluție și revoluție	475
— Însemnătatea Cooperăției	622
— Prefacerea socială prin cooperare. Producția în regimul cooperatist	578
— Prefacerea socială prin cooperare. Schimbul și consumul în regimul cooperatist	596
— Regimul social de ieri și astăzi	500
— Robert Owen	214
— Simțul sociabilității la Români	115
Goldiș V. Institutul social român	312
Gorun I. Peste o sută de ani	372
Hodoș C. Femenismul nostru	440
— O lume nouă	733
Dr. Iacobovici I. Pregătire științifică și solidaritate umană	683
Ilcuș P. Problema conținutului social al presei	116
Ionescu N. Filosofia contemporană	298
Kein O. Concepția despre Stat a lui Nietzsche	441
Matheescu N. Despre democrației și spirit democratic	373
— Individul în raport cu istoria	439
— Personalitatea lui Lenin	503
— Rusia de azi	555, 579, 698

Mehedințeanu I. Cultură pentru muncitori	78
— Femeia muncitoare	97
— O scurtă demonstrație	710
— Paneuropeismul	776
Petrescu N. Sociologia contemporană	211
Preda Dr. G. Din problemele „Astrii”	620
Rădulescu-Motru C. Filosofia contemporană	298
Soc. de Măine Viața socială și capitalismul	415
Sudeșteanu C. Diviziunea muncii sociale și grupările profesionale în concepția lui Durkheim	795
Tilea V. V. Doi exilați cehi din secolul XVII. în Anglia	557
Toiu N. Concepția istorică a lui Tolstoi	436
Vornic T. Criza intelectuală și morală	216
— Problemele sociale și justiția	96
Zeletin St. Sociologia contemporană	212

II. PROBLEME ECONOMICE

Dr. Apostol Od. Problema locuințelor în Rusia	76
Băilă I. Măsurătorile ca factor economic	488
Bezdechi St. O revoluție agrară în Lacedemona	487
Ciomac I. L. Observațiuni tehnice agricole și economice generale asupra Câmpiei ardelenne 718, 735, 760,	777
Cioranu S. Bilanțele aur în Ungaria	381
— Controlul băncilor	261
— Controlul băncilor — Rolul „Solidarității Republică sovietică și criza economică	301
— Republică sovietică și criza economică	59
Clopoțel I. Cum trăesc patruzeci de mii de moși 585,	607
— Dela vorbă la faptă	51
— Pentru prosperitatea satelor	564
— Unde munca și timpul n'au nici-o valoare	619
Dr. Dandea E. Chestiunea moșilor 340, 356, 381,	424
— Minieritul în Munții Apuseni	406
Dașcovici N. Nevoia de capitaluri străine	241
— Stabilizarea monetară	743
Dr. Gârbacea I. I. Sub nici un motiv inflație	407
Ghiulea N. Bugetul general al Statului	629
— Caracterele bugetului Statului	653
— Contabili a ea publică și contabilitatea privată	758
— Economia și contabilitatea publică	727
— Impozite industriale	217
— Împrumuturile Statului	534
— Incurajarea industriei naționale	93
— Inspectorii industriali	74
— Principiile asigurărilor agricole	263
— Proprietatea agrară mijlocie	179
— Regimul vamal protector	133
— Somajul	633
Dr. Hortopan V. Socie alea Cooperativă	219
Mehedințeanu I. Alcoolismul și muncitorimea	221
— Contractul colectiv	342
— Extremismul în mișcările muncitorești	135
— Greva dela Reșița	322
— Lupta de clasă	180
— Proiectul de lege al Camerilor de muncă	7
— Situația muncitorilor tipografi	58
— Somajul	633
Osvadă V. C. Actualități economice	117
— Intensificarea producției agricole	5
Slăvescu V. Bursa din București în 1925	717
Suciu P. Problema locuințelor în Franța și Anglia	6
— Problema locuințelor în Statele Unite	38
— Problema locuințelor la noi	77
— Proprietate agrară de mijloc	423
Todica G. Para izia economică	632
Trandafir H. Un Sărbătorit, Gh. Ionescu	142

III. POLITICA EXTERNĂ

Cornea V. Boicotul economic ca sancțiune de drept internațional	335
Dașcovici N. Adunarea dela Geneva	648
— Alianța noastră cu Polonia	112
— Germania în Societatea Națiunilor	154

— Greutățile dezarmării — — — — —	529	— Liga culturală — — — — —	732
— Punctul de garanție româno-polon — — —	296	— Mici lămuriri (la articolul „Minoritarii în politica românească”) — — — — —	512
— Pactul dintre Rusia și Germania — — —	375	— Minoritarii în politica românească — — —	485
— Pactul nostru cu Franța — — — — —	581	— Pentru presa Ardealului — — — — —	31
— Pactul româno-italian, siguranța europeană și manevrele politice rusești — — — — —	793	— Pilsudsky — — — — —	391
— Pactul siguranței baltice, Polonia și Rusia — — — — —	793	— Regele și Poporul — — — — —	604
— Politica pacifistă a bolșevicilor — — — — —	396	Goga O. Scrisoare lui I. Lupas — — — — —	238
— Rețeaua pactelor de siguranță — — — — —	311	Goldis V. Prinsoare lui I. Lupas — — — — —	237
— Revizuirea Constituției în Polonia — — — — —	479	Goran I. Problema fericirii — — — — —	251
— Rusia în Societatea Națiunilor — — — — —	199	Dr. Iacobovici I. Panegiricul lui G. Bilascu — — — — —	745
— Spre Conferința dezarmării — — — — —	33	Isac E. Răsfoind cărți — — — — —	315
— Tratatul cu Italia — — — — —	685	Kovács E. Minoritarii în politica românească — — — — —	511
— Turburarea dela Geneva — — — — —	252	Lăpedatu I. Cu oțtare la sărbătorirea lui I. Lupas — — — — —	238
Stoica V. In America pentru cauza românească — — — — —	52	Lascarov M. Satul nostru — — — — —	120
Streitman H. St. Legăturile româno-polone după 1863 — — — — —	461	Lucian Episcop. Scrisoare lui I. Lupas — — — — —	237
Trandafir H. Noua concepție a Europei centrale — — — — —	223	Lupas I. Criza presei ardelenene — — — — —	4
		Maniu I. Salut lui I. Lupas — — — — —	236
		Dr. Manuilă S. Aspecte din viața americană 57, 102, — — — — —	138
		Mehedințeanu I. Scriitorii și politica — — — — —	652
		— Statul și scriitorii — — — — —	459
		Munteanu I. Soarta ziarelor românești în Ardeal — — — — —	300
		Paukerov L. Marele cotidian al Ardealului — — — — —	176
		Pelerinul Dintr'un oraș ardelen — — — — —	175
		Petrescu H. P. Cum își apără alții țara — — — — —	458
		Dr. Preda G. Impresii dintr'o călătorie în Orient (Egiptul, Alexandria, Cairo și împrejurimile) — — — — —	455
		— Impresii dintr'o călătorie în Orient (Luxorul, Asuanul, Theba) — — — — —	481
		Sandu Z. Apusul veacului, de Rabindranath Tagore, trad. — — — — —	532
		Schiopul I. Istoriografia săsească și Românii din Ardeal — — — — —	9
		Serban G. Sufletul ardelenesc — — — — —	798
		Simionescu I. Studenții basarabeni — — — — —	91
		Societatea de Măine: Pro domo — — — — —	3
		Stoica I. Un strigăt — — — — —	378
		Dr. Suciuc C. Ioan Maniu și Simion Bărnuțiu — — — — —	623
		— Din tinerețea lui Ioan Maniu (In baza scrierilor lui către S. Bărnuțiu) — — — — —	730
		Tecuțescu J. Cultură și obligațiuni — — — — —	300
		Todica G. Alcoolismul și tinerimea școlară — — — — —	59
		— Cercuri vicioase (Paradoxe) — — — — —	442
		— Clecotiri — — — — —	531
		— In căutarea armoniei — — — — —	686, 714
		— In căutarea armoniei: Cartea soluțiilor — — — — —	729
		— Marele cotidian al Ardealului — — — — —	137
		— Paradoxe — — — — —	178
		— Paralizia economică — — — — —	589
		— Reforma modei (Paradoxe) — — — — —	456
		Trandafir H. (Probleme de actualități) 12 25 45 66 — — — — —	83
		105 145 165 185 206 226 246 284 306 327 — — — — —	346
		365 410 430 446 470 494 541 566 591 615 — — — — —	638
		662 678 701 738 763 786 815 — — — — —	
		Verax Intre frați — — — — —	177
		Vlădescu Răcoasa, Academia Română — — — — —	584
		— Adunarea a șaptea a Societății Națiunilor — — — — —	606
		— Concursurile Tinerimii Române — — — — —	419
		Voinea, Dr. A. „Igienă Națiunilor” de prof. I. Moldovan — — — — —	14
IV. ACTUALITĂȚI			
Inscripția de mormânt — — — — —	392		
Băilă I. Actualitatea problemei minoritare — — — — —	316		
— Caracteristica culturii minoritare — — — — —	378		
— Credința strămoșească și cultura națională în Basarabia — — — — —	715		
— Două poete: Elena Dobroșinschi și Irène Flory — — — — —	558		
— Minoritățile ca factori culturali — — — — —	403		
— Minorități naționale și minorități politice — — — — —	33		
— Palatul „Ligii Culturale” — — — — —	69		
— Problema minoritară — — — — —	261		
— Problemele actuale ale presei române — — — — —	791		
— Rezolvirea problemelor minoritare — — — — —	510		
— Viața socială în Basarabia — — — — —	605		
Banciu A. Marile cotidiene ale Ardealului — — — — —	92		
Bezdechi St. Tănase — — — — —	52		
Bogrea V. „Domnul „Mircea Eliade”, „Student Filosofie” și Essai de synthése de l'histoire de l'humanité al d. N. Iorga — — — — —	557		
— Epigrame — 18, 121, 135, 178, — 360, 362, — — — — —	405		
Boitoș OI. Recunoștința „Societății de Măine” față de I. Lupas — — — — —	238		
B. O. Ioan Lupas (Schiza biografică și bibliografică) — — — — —	235		
Dr. Borza Al. O Duminică la România din America — — — — —	671		
Breazu V. † Vasile Bogrea — — — — —	615		
Bucula E. Românii din Bulgaria — — — — —	547		
Ciorogariu, Roman Episcop: Uniunea personală — — — — —	793		
Ciura Al. Amintiri — Prietenului meu † Iosif Gomboș — — — — —	355		
— El ingenioso hidalgo de la Mancha — — — — —	418		
— In amintirea lui † Laurențiu Pop — — — — —	557		
— In Paresimi — — — — —	132		
— In țara lui Malthus — — — — —	583		
— Vedenia lui Petru — — — — —	284		
Clopotel I. Actualitatea problemei moșilor — — — — —	773		
— A nu distruge — — — — —	66		
— 1 Decembrie 1918 — — — — —	770		
— Omagiile Presei Ardealului — — — — —	239		
— Relațiile polono-române — — — — —	371		
— Un paralelism — — — — —	14		
— Zaritul Ioan Lupas — — — — —	284		
Cotruș A. Biblioteca „Sămănătorul” — — — — —	460		
— Sculptorul A. Ladea — — — — —	442		
Grădun I. Ilarie Chendi — — — — —	774		
Dr. Cucu I. Marele cotidian al Ardealului — — — — —	137		
Dascovici N. Spre al doilea partid de guvernământ — — — — —	595		
Delabaia I. Vasile Bogrea în paginile „Conștiinței Românești” — — — — —	651		
Dragomir S. Dr. Ioan Lupas — — — — —	231		
Ghibu O. Amintiri despre Ioan Lupas — — — — —	232		
— Cum am ajuns în Basarabia — — — — —	78		
— O soluție în chestia presei din Ardeal — — — — —	71		
— Răspuns unui frate basarabean — — — — —	12		
Ghiulea N. Activitatea Fundației Culturale Principele Carol — — — — —	711		
— Alte lămuriri — — — — —	606		
— Apărarea națională — — — — —	509		
		Bănescu N. Durerea colegilor pentru † V. Bogrea — — — — —	626
		Bezdechi St. Vasile Bogrea — — — — —	625
		— Noul proiect de reformă a învățământului secundar — — — — —	601
		Bogdan Duică, G. Omagiul Academiei pentru † V. Bogrea — — — — —	627
		Bogrea V. Ioan Paul — — — — —	158
		— Reflexiuni asupra anticlasicismului — — — — —	353
		Borza, dr. Alex. Vizitând Universitățile din Statele Unite — — — — —	771
		Ciura, Al. In locașurile dreptilor — — — — —	162
		Clopotel Ion. Probleme școlare — — — — —	435
		Constanținescu, I. Jalea studenților moldoveni — — — — —	

pentru \dagger V. Bogrea — — — — —	628
<u>Constantinescu-Delabaja</u> , I. Recunoștința „Ligii Culturale” față de \dagger V. Bogrea — — — — —	628
Dașcovici, N. Politicianismul și cultura națională	507
Demetrescu, Romulus. Cine poate măsura inteligența copiilor? — — — — —	53
Dobroșinski, Elena. Invățătorul — — — — —	95
Drăganu, N. Ultimul cuvânt, la înmormântarea lui V. Bogrea — — — — —	629
<u>Dragoș</u> , S. La catafalcul lui Ioan Paul — — — — —	159
— La catafalcul lui Vasile Bogrea — — — — —	625
Florian, Traian. Dascălul Victor Lazăr — — — — —	716
Ghibu Onisifor. Amintiri despre Ioan Paul — — — — —	160
— Cel mai oroposit ram al literaturii românești: literatura didactică — — — — —	201
Ghidionescu, VI. Educația fizică în cadrul reformei noastre școlare — — — — —	262
Ghiulea, N. Liceu—Bacalaureat—Universitate — — — — —	571
— Manifestări triste — — — — —	5
Ilcuș, Petru. Ardealul și spiritul nouilor reforme școlare — — — — —	95
— Invățământ unitar sau divizat? — — — — —	302
— Un buletin pedagogic — — — — —	317
Kántor, dr. Ludovic. Adăos la chestiunea bacalaureatului — — — — —	39
Mehedințeanu, I. Invățământul primar — — — — —	734
Pușcariu Sextil. Cuvânt de despărțire pentru \dagger Paul — — — — —	602
<u>Rosca P.</u> Omagiul „Astrei” pentru \dagger V. Bogrea — — — — —	160
<u>Rusu Liviu</u> . Durerea foștilor elevi pentru \dagger V. Bogrea — — — — —	627
Sudețeanu, C. Analfabetismul culturii noastre — — — — —	628
	401

VI. PROGRESE ȘTIINȚIFICE

Borza, dr. Alex. Congresul internațional de Botanică de la Ithaca (U. S. A.) — — — — —	647
— Curente „sociologice” în studiul sistematic al plantelor — — — — —	416
— Flora *Româniae exsiccata — — — — —	530
— Prin „Parcurile Naționale” din Statele Unite — — — — —	746
<u>Hatieganu, dr. Iuliu</u> . Victor Babeș — — — — —	767
<u>Hoiescu, N.</u> Einstein și Eminescu — — — — —	377
Lăjiu, dr. Victor. Fotografiera microcosmosului — — — — —	603
Maier, Augustin. Teoria relativității și discuțiile mai noi în jurul ei — — — — —	393
<u>Popescu-Voitești, I.</u> Cutremurele de pământ — — — — —	291
Sergescu, S. Creația matematică — — — — —	136
	156

VII. EUROPA CONTIMPORANĂ

Bezdechi, Șt. Aspecte din viața daneză — — — — —	15
— Politica „tărăniștilor” din Danemarca — — — — —	463
Clopoțel, Ion. Misterul Itaiiei — — — — —	697
— Năzuinți economice în Jugoslavia — — — — —	673
Corbul, Adrian. Scrisori din Paris 81 322 359 422 — — — — —	583
	809
Delfoss, Leo. Aspecte etnopolitice în Apus — — — — —	260
— Popoare și literatură în Țările de jos — — — — —	61
Dr. Kernbach. Prostituția în Berlin — — — — —	101

VIII. BIOPOLITICA

Manta, dr. C. Un tratat de sifilis visceral medical	102
Pop, dr. Fr. Contribuțiuni la eugenia națiunii române	658
— Eugenizați întâi Basarabia — — — — —	781
Voinea, dr. Aurel „Biopolitica” de prf. I. Moldovan	360
— Cinematograful științific și moralizator — — — — —	60

IX. SATE, ORAȘE, REGIUNI

<u>Boitoș Olimpiu</u> Un izvor de sănătate: Colibița — — — — —	562
<u>Clopoțel Ion</u> Aspecte diverse din Valea Jiului — — — — —	223
— Infățșeri gălățene și brăilene — — — — —	380
— Cum trăesc țărani noștri — — — — —	532
	559

Cristea Cezar Aspecte din Munții apuseni de Tr. Mager — — — — —	181
Davidescu A. În fața realității — la frontieră — — — — —	82
Ghergariu L. Construcțiile școlare în Sălaj — — — — —	362
Mehedințeanu I. Blajul — — — — —	414
Moldovan D. Cum trăesc minerii la Brad — — — — —	434
Popa Traian O biserică a lui Mihai Viteazul în Tg.-Mureș — — — — —	658
	62
Rosca S. Din Tekirghiol-Movilă — — — — —	587
Serban George Cetatea lui Negru-Vodă — — — — —	657

X. ARDEALUL VECHIU

<u>Boitoș Olimpiu</u> Activitatea lui Ioan Slavici la „Triana” din Sibiu — — — — —	807
<u>Suciu Petru</u> Bibliografia Ardealului — — — — —	775
— Din trecutul țărânimii române din Ardeal — — — — —	808
	775

XI. BULETINUL „ASTREI”

Băilă I. Acțiunea culturală a Astrei — — — — —	522
Cioranu Sabin Activitatea secției social-economice a Astrei — — — — —	141
Clopoțel I. Cultul realităților — — — — —	281
— Impulsul cercetărilor economice — — — — —	180
— Spiritul critic — — — — —	83
— Un regim nou al Munților apuseni — — — — —	343
Cronicar Problema liceelor de fete — — — — —	301
Dumbravă Ștefan Secția artelor a Astrei — — — — —	20
Ghibu Onisifor Iarăș Astra — — — — —	111
Ghiulea N. Activitatea secțiilor literare și științifice ale Astrei — — — — —	140
— Fundația culturală „Principele Carol” — — — — —	41
— Invalizii de război — — — — —	18
— Publicațiile Astrei — — — — —	67
Goldiș V. Noua îndrumare a Astrei — — — — —	131
Suciu Petru Problemele Astrei — — — — —	222
Trandafir H. A doua conferință a secției școlare a Astrei — — — — —	162

XII. CRONICĂ LITERARĂ

Băilă I. Literatură pentru copii: „Haplea” de N. Bazaria — — — — —	766
Banciu Axente Expresii la modă — — — — —	16
<u>Bezdechi Șt.</u> Două traduceri din Platon („Republica” și „Symposion”) — — — — —	96
<u>Boitoș Olimpiu</u> Cartea franceză pe piața Clujului — — — — —	40
— Creștinismul vindecător (Fr. W. Foerster: Hristos și viața omenească) — — — — —	139
— Titu Maiorescu — istoric — — — — —	100
<u>Bucuța Emanoil</u> Vasile Bogrea și Anuarul Institutului de istorie națională din Cluj. Tara Hațegului. Invierea lui Vasile Alecsandri — — — — —	634
Bucuța Emanoil Călătoria Spătarului Milescu în China — — — — —	536
— Coasta de argint — — — — —	563
— Dan. Goleștii la Geneva. Biblioteca Mavrocordatilor. Moldovenii dela o mie patrusute. Biserica de altă dată — — — — —	611
— Gramatica românească a lui Eliade Rădulescu Anuța — — — — —	443
— Grigorescu. Români nomazi. Poeziile lui Perpersicius — — — — —	420
— Marcu Beza în englezește. Premiul Bucura Dumbravă. Liviu Rebreanu scriitor de teatru — — — — —	404
— Mihai Viteazul despre el și ale lui. Versurile lui Cotruș — — — — —	490
— Ne leagă pământul. Piatra-din-capul-unghiului Heine în literatura română — — — — —	465
— Programe de teatru. Adieri de ocultism. Diplomatul tăbăcarul și actrița — — — — —	675
— Știința peșterilor și drumeția. România în chipuri și vederi — — — — —	780
— Tara de dincolo de negură. Hotarul nestatornic Ciura, Al. Ion Agârbiceanu: Legea trupului (Poveștea unei vieți) — — — — —	588
	466

-- Un scriitor necunoscut: Tit Chitul (1866—1905) 656
692
Cristescu, dr. Gr. Ștefan Meteu: „Regele Ferdinand
al României” — — — — — 122
Drăganu, N. Al doilea congres al filologilor români 338
Gheorgariu, L. Literatură pentru copii — — — — — 181
Ghidionescu, Vl. Bucura Dâmbravă — — — — — 122
Gorun, Ion. Asupra limbii — cum se scrie în zilele
noastre — — — — — 203 268 319 452
— File scrise — — — — — 17
Mehedințeanu, I. Editorii — — — — — 379
Literatura proletară — — — — — 303
Meteu, Ștefan. Studii importante despre Traci — — — — — 123
Serban, Mărioara. Chestiunea Shakespeare-iană 242 275
304 320
Urzică, George. Almanahul Graficei Române — — — — — 514

XIII. SUPLIMENT LITERAR

Ion Băilă: Credința strămoșească și cultura în Basarabia 693
Recenzare — — — — — 800
Olimpiu Boitor. „Fețele unui veac” de L. Blaga — — — — — 280
Tiberiu Boldur: Mandarinul — — — — — 272
Valeriu Bora: Cântări pentru omul mort — — — — — 751
— Șesuri blestemate — — — — — 800
Emanoil Bucuța: Dicționarul Academiei. — Masca timpului. — Prin vechi colțuri de București — — — — — 751
— Rătăcirile lui Ion Vancea. — Bucuria Vieții. — Pirandello povestitorul — — — — — 801
C. Cehan-Racoviță: Vieți irosite — — — — — 802
Aron Cotruș: O, dincolo de tine să trăești. — Spre luptă toate sevele mă’mping — — — — — 690 693
— Pe pisc. — Tu. — N’am fost ca orișicare altul. — Ținta-mi — — — — — 799 800
— Strămășese pământ. — Rugăciune. — Când va

— suna ceasul suprem. — Ca două râuri ce se tâlnesc. — Mint zările de-argint. — De min’ mă despart. — Liniște. — Aicea sunt întreg. — Dor de ducă. — Copacul — — — — — 749 750
Elena Farago: Sufletul meu astăzi își desgroapă morții 267
Irene Fleury: Resemnare — — — — — 800
Vasile Al. George: Marele drum (din Mahabharata) — — — — — 689
— Metempsychoză — — — — — 751
— Presimțiri — — — — — 277
— Tristețe — — — — — 268
V. Ghimpu: Libertate, de L. Andreiev, trad.de... — — — — — 754
Constanța Hodoș: Din hârțile unui călugăr — — — — — 269
Livia Hulea-Rebreanu: La răsuce. Cântec — — — — — 694
Iustin Ilieșiu: Femeea moartă — — — — — 754
Emil Isac: Cad — — — — — 689
Dr. M. Kastarska: Note despre arta franceză — — — — — 270
I. Mehedințeanu: Litanie către mama — — — — — 271
— Lacrimi pentru femeia moartă — — — — — 806
Teodor Mureșanu, Boii — — — — — 691
— Caii de povară — — — — — 271
— Cavernele — — — — — 675
— Fapta — — — — — 269
— Liturghia norilor — — — — — 674
— Moara. — Luna. — Cântarea pământului — — — — — 799
— Semn de creangă — — — — — 279
— Scriitorii și politica — — — — — 692
— Toamna’n sat. — O foae galbenă — — — — — 750
Ecaterina Pitiș: April — — — — — 272
— Ceasuri de noapte — — — — — 270
— Coardă ruptă — — — — — 754
— Cuibul — — — — — 692
Radu D. Rosetti: Radio — — — — — 801
D. Scurtu: Despărțire — — — — — 270
Volbură Poiană: Inviere — — — — — 273

Cronici culturale și artistice

„Balul Mascat” de Verdi

Scrișă în partea ultimă a vieții, „Balul Mascat” al lui Verdi, e tovarășe cu cele mai forte opere ale sale, cu Aida, Othello și Falstaff, când specificul verdian s’a manifestat nu numai în unele amănunte, ci mai ales în structură. Drama mucalizată este reprimată; pe primul plan stau virtuozitatea și muzicalitatea. În Verdi artistu strălucește. E concesie făcută munificent de compozitor interpretului. Și, de astă dată și-a găsit sârbătoreșcul „Bal Mascat”, — strălăit totuș de suvițe romantice de atmosferă, sau de aspecte din sec. XVII — o mână de interpieți dacă nu ideali, aproape desăvârșiți. Calitățile vocale și scenice ale tuturor au pus într’o lumină justă opera marelui italian, și, secondați de bagheta inteligentă a d-lui Bobescu, sprijiniți pe un cor disciplinat și puternic, au realizat o reprezentare de gală, care va face serie cu seara plină. Nucleul operii, — iubirea, se risipește până în colțurile cele mai tainuite ale personagiilor dinamizând acțiunea. Dealții toate mișcările sunt scrise într’un allegro vivace. Abia romanța de pe dealul furcilor, a d-nei Aca de Barbu, sau finalul dureros al lui Riccardo, conte de Warwick, în persoana rigidă a d. Marius Niculescu, dacă sunt istovite de elan, deși s’ar putea sesiza și aci câteva inspirații neverosimile. Ținută într’un tempo vioiu, ca un lung dans, uitător și fericitor, opera aceasta aduce o notă senină; și chiar nenorocul

contelui nu încrețește frunțile, căci, vinovat cum e de adulter, la urmă, când e străpuns de elegantul și simpaticul Renato, (d. Soeulchi), melodiele emise liniștesc. De aceea a și fost numită: „Balul Mascat”. În sensul acesta pledează și conspirația celor doi bași, Gavrilescu și Balogh: o spumă de conspirație. O broderie fină, pe canavaua oarecum serioasă a iubirii nefericite este rolul lui Oscar, pajul, devotat prieten și serv al lui Riccardo; d-na Drăgulinescu-Stinghe a coborât o rază divină pe scena Operii din Cluj, îmbrăcând hainele lui Oscar, cântându-și coloratura așa de subtil și c’o artă atât de rafinată. Și, fiindcă vorbim despre joc și glas, putem aminti aicii justețea d-nei Aca de Barbu în Amelia, unde egalează, dacă nu întrece pe Santuzza, Tosca sau pe Ciociosan: o voce amplă și susținută de un dramatism sincer; și bățozitatea — dacă se poate zice așa — a d. M. Niculescu, care posedă o școală superbă și un tenor de o sonoritate captivantă, și o respirație suverană; dacă s’ar vâri mai mult în rol, însușindu-și-l minufios, ar cuceri aplauze nu numai pentru tehnică, ci pentru personajul reprezenta. Și, în fine, o mențiune onorifică d-nei Donabidovici, în Ulrica, un rol de triocelarteleiaec de vrăjitoare bine concepută.

Expoziția Elena Popea

Din când în când se abat și în orașul nostru personalități artistice formate în cel mai autentic occident; și atunci ne oferă prilejul de a întezări acel binecu-

vântat și tămâiat occident. Căci pictura d-nei Elena Popea este de pură esență apuseană, sub una din formele ei cele mai moderne: expresionism. S’a pomenit, vorbindu-se de ea, și cuvântul impresionism; însă dacă expresionism înseamnă o adăncire a reprezentărilor de pe retina în vederea exteriorizării, o dramatizare a amănuntului, o animizare a obiectelor, atunci peisagiile, florile și vedetele din Paris trecute prin penelul coloristic al d-nei E. Popea, sunt expresioniste nu de suprafață, ei chiar în arhitectura lor intimă. Și noi, privitorii obiectivi, încercăm o nespasă bucurie când putem comunica cu un suflet. Când, în pânzele expuse nu sunt numai „colțuri de natură” nestrăbătute de elementul psihic. „Marinele” dnei E. P. — în special No. 20 și 29 — sunt cele mai veridice redări ale mării, văzută de pe țărm, însă, deși minuscule, cuprind în ele sufletul cu respirații vaste ale oceanului, cum un strop de rouă răsfrânge firmamentul. De aceeaș forță sunt și restul peisagiilor bretone; toate strivite de un cer posomorit. Iar florile, departe de a fi contempletive într’o fragedă dispoziție matinală își spovedesc toată tragedia lor neobservată și efemeră, și estetică. În acest chip și interioarele, mai cu seamă interioarele le agreează expresionismul! — capătă un suflu de dinamism colorist; vederile din castelul Branului exprimă tot trecutul înfundat al burgului teuton, românizat acum de mâna reginei Românilor. Astfel, volumurile expresioniste, în cari sunt încadrate toate fenomenele pictate de dna E. P., ne aduc câteva aspecte din viața artistică din străinătate.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNNALE

Mai multe ocaziunile ?

In memoriile sale grupate sub titlul Astăzi și mâine miliardarul american Ford scrie că odinioară foarte rari erau ocaziunile de muncă și afirmare, cu mult mai numeroși erau oamenii decât ocaziunile. Deodată cu dezvoltarea industriei însă au sporit posibilitățile de câștigare a mijloacelor traiului...

Și totuși, vai, în țara românească sunt așa de rare aceste ocaziuni. Câtă lume săracă nu avem. Ce mic este numărul bogăților! În orice caz contrastele sociale sunt foarte mari.

Niciodată grija pâinei și a zilei de mâine nu torturează mai mult societatea decât serbările nașterii lui Isus, la încheiere de an, când se face bilanțul gospodăriilor.

Eforturile supraomenești sunt foarte slab răspătite. Cine este nevoit a-și făuri existența exclusiv din produsul mâinilor sale, încheie la sigur omul cu deficit, cu nesiguranța vieții.

Proletariatul agricol, proletariatul intelectual și muncitoresc privesc și mai nedumeriți spre zările viitorului.

Și aceasta pentru că România unită nu-și are precizată încă o concepție economică energetică, dinamică. Ne pricepem la multe lucruri, suntem un popor de artiști, de poeți, de vizitatori, de politicieni, dar un popor lipsit de o îndrumare practică a vieții. Nici pentru intensificarea producției agricole, nici pentru o intensitate a industriei, nici pentru un comerț solid, nici pentru o normalizare generală a vieții economice, nu avem priceperea necesară.

De îndată ce vom avea priceperea economică, se vor ivi în toate părțile ocaziunile de muncă, ce vor da proprietatea. La noi sunt mai multe eoreziunile decât oamenii, regretabil. Dar dorim să fie ele mai multe.

Horia Trandafir.

Activitate pozitivă. — Grupul „Chemarea“ al tinerilor partidului național-țărănesc se pare că a trecut dela faza violențelor la o fază mai liniștită, îndrumată de o acțiune pozitivă. În modul acesta „Chemarea“ poate îndeplini bune funcțiuni culturale și științifice. Se discută idei și direcții literare, sociale, politice. D. dr. Emil Hațieganu a vorbit frumos despre rolul țărănimii în 1848, dr. Vaida despre procesul memorandumului adunând contribuții luminoase la istoria acelei vremi entuziaste. O asemenea acțiune, diriguată de bun simț și cruțată de violențe, o face semnificativă.

„Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România“. — Cartea o fost scrisă și predată Astei în 1921. Astra a premiat-o cu premiul „Scotus Viator“ într-o ședință plenară de față fiind unanimitatea intelectualității ardelenesti (nedivizată încă în partide politice). Patru ani volumul a fost pierdut ori făcut pierdut de Casa școalelor... În 1913 a fost ales președinte al Astei d. Goldiș, care n'a avut nici un amestec nici la premiarea, nici la editarea cărții. Volumul găsit în August 1926 a fost editat de noi, căci nici Casa școalelor, nici

Astra n'a avut fonduri... Atâta putem spune despre istoricul bibliografic. Manuscrisul n'a fost citit nici de d. Goldiș, nici de dd. Șt. Pop, Vaida ori Maniu, ci este expresia experiențelor și informațiilor străne personale de d. Clopoșel din izvoare și arhive diferite. Cu subiectul dat și cu problemele ce și le-a pus, volumul nu putea lua altă întindere. Se înțelege, că o completare de documente locale, sub controlul riguros al fostelor consilii naționale județene ar fi foarte necesară, cum se spune și în volum. O întreprindere în această direcție ar fi binevenită și ar avea și concursul nostru. În nici un caz senzaționalele „destăinuirii“ ale d-lor Victor Hotăran, col. Vlad, I. Erdélyi și Isaia Tolan dictate de interesul răzburării personale nu pot fi pronunțate în numele istoriei; ziarele „Cuvântul“ și „Patria“ fac rău, că găzduiesc, „execuțiile“ câte unui teribil și șovinist infante care maltratează Ardealul (v. cronicile ardelenesti ale „Cuvântului“)... Câtă grije și dragoste de adevăr s'au pus în volumul d-lui Clopoșel — pot constata foarte bine cititorii — martori oculari ai evenimentelor grandioase din 1918. Documentele și citațiile sunt riguros exacte. Ori poate nu? Autorul cărții va fi foarte vesel, dacă se vor stăruii discuții cât mai multe și cât mai senine, complectându-se cât mai larg fizionomia acelei vremi.

N'avem deputați socialiști. — Ministrul Manoilescu a avut dreptate: este regretabil, că în camera română n'a pătruns nici un socialist. Într-o țară a violențelor și superficialităților s'au luat toate rigorile, ca nu cumva reprezentanții clasei muncitorești să pătrundă în parlament și să mai creeze dificultăți regimului. Se uită ușor la noi, că oamenii cei mei oțeliți în lupta pentru dreptate, cei mai onești și mai idealști, mai capabili de abnegație, sunt tocmai cei răsăriți din rândurile muncitorești. Ei sunt obișnuși cu jertfa de sine și cultivă cu intensitate dragostea față de popor. Numai sătenii și bogătașii fără suflet pot urî pe socialiști. Intervenția d-lui ministru Manoilescu trebuie să fie primită cu satisfacție nu numai de către proletari, ci peste tot de cei înțelegători ai problemelor uvriere.

Furtul Grigoriștilor. — Am semnalat decurând lacuna cea mare a artei românești: n'avem un muzeu Grigorescu în capitală. Chiar și tablourile deținute de autorități ar trebui colecționate și instalate într'un muzeu aparte. Căci autoritățile nu țin o gospodărie onorabilă. S'a văzut aceste cu prilejul discuției recente atât de aprinse, iscate de vestea furtului celor 6 Grigorești din pinacoteca statului. Nu există inventar în regulă. Am arătat și noi, că de pildă muzeul Aman n'are catalog! O asemenea oficialitate, roasă de neglijențe și abu-

zuri, trebuie înfierată cu toată asprimea. Noroc că din cele șase tablouri Grigorescu, nici nu erau originale, — a constatat pictorul Satmary.

Este un prilej binevenit, ca pregătirile pentru crearea unui muzeu Grigorescu să înceapă de pe acum.

Nicolas Pașici. — Jugoslavia jelește moartea personalității politice cele: mai marcante din ultimele decenii: Nicolas Pașici. Ziarele au stăruit îndelung asupra rolului legendar al dispărutului. Nicolas Pașici a întruchipat în mod desăvârșit energia poporului său, spiritul de hotărâre și dorul de libertate și independență. Istoria Jugoslaviei este strâns legată de activitatea omului dintr'o bucată care a fost N. Pașici. Cu toate că se părea a fi un adversar hotărât al partiturilor politice cu frunții provincilor — și a încercat totul să înfrângă rezistența partidului țărănesc-croat — totuși, și-a dat seama de greșală și și-a revizuit conștiința: a oferit colaborarea celui mai îndărătnic proitronic al său, lui Ștefan Radici pentru a scuti țara de frământări violente interne. Rămâne un model de bărbat de stat prin prudența sa politică. Mărirea Serbiei, încorporarea slavilor da sud într'un regat puternic s'au înfăptuit prin vigilența și perseverența lui Pașici. În sufletul poporului sârbesc Pașici va rămâne cu amintirea unui erou legendar.

Comemorarea unui martir. — Tinerimea universitară și societatea clujeană și-au adus aminte de studentul-martir Cornel Petrovici, ucis în revoluția din 1918. Comemorarea este o frumoasă dovadă, că se păstrează amintirea celor cari s'au jertfit pentru scopurile mărețe ale eliberării. Cu cât mai vie trăiește o asemenea amintire a celor căzuți pentru libertate, cu atât mai pregnantă se înfățișează conștiința luptei necesare și dârze pentru realizarea unui neam. Desigur, că societatea noastră din centrele Ardealului ar fi datoare să-și facă pe deaîntregul datoria restabilind, cu documente precise și scutite de orice întinare a spiritului de vanitate, egoism ori partid, fizionomia locală a revoluției din 1918. În felul acesta, desigur, că s'ar stânge neprețioase documente omenești, pilde de jertfă desăvârșită, modele de caracter cum a fost Cornel Petrovici care a plătit cu viața eurajul acțiunii sale. Însăș moartea sa trebuie să fie un averstiment întru a se face colecția documentelor locale, fără zăbavă. Pentru ceaastă comemorare să fie cât mai întregă.

A apărut:

Teodor Murășanu

Chiot Câmpenesc

Versuri.

Prețul 100 Lei

Adresa abonatului :

„ASTRA”

PRIMA FABRICĂ ROMÂNĂ DE
VAGOANE ȘI MOTOARE S. A.

LICENȚA EXCLUSIVĂ DE FABRICAȚIUNE ÎN
ROMÂNIA-MARE PENTRU CAZANE MODERNE
CU ÎNALTĂ TENSIUNE

CAZANE SECȚIONALE SISTEM GEFIA

PENTRU PRESIUNE DE REGIM PÂNĂ LA 32 ATM.

PENTRU OFERTE A ȘE ADRESA :

DIRECȚIUNEI UZINELOR DIN ARAD

SAU

**REPREZENTANȚEI GENERALE S. A. R.
DE INVESTIȚIUNI ȘI FURNITURI**

BUCUREȘTI

STRADA PARIS 4 BIS.

Magazin de candelabre pentru Ardeal S. A.

CLUJ, Calea Regele Ferdinand No. 11

Mare depozit de lămpi
și material electric!!

Vânzare en-gros și en-detail

INDUSTRIA SÂRMEI S. A. C I U J

Calea Victoriei No. 29

Produce : Fier de beton, Fier de
cercuri, Fier comercial, Sârmă
luminată, Sârmă trefilată în toate
dimensiunile și calitățile, Cuie toate
dimensiunile și specialitățile, Scoabe,
Arcuri de mobilă, Agrafe de birou

Ultimele noutăți de iarnă

în marele magazin din
Strada Reg. Ferdinand 11
al fabricii de postav

Gromen și Herbert

Stofe de pardesiu bărbătesc
Stofe de palton bărbătesc
Stofe de costume bărbătești

Stofe pentru costume de copii

Covoare și pături de lână
de toate calitățile

Mare desfacere de sărbători